

EUPHROSYNE.

EN LITTERATURHISTORISK STUDIE.

I.

AKADEMISK AFHANDLING,
SOM MED TILLSTÅND AF
VIDTBERÖMDA FILOSOFISKA FAKULTETEN I LUND
FÖR FILOSOFISKA GRADENS ERHÅLLANDE

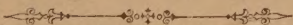
TILL OFFENTLIG GRANSKNING FRAMSTÄLLES

AF

ERNST RUNNQVIST

FILOS. KAND. BL.

Å AUDITORIUM N:o 1 FREDAGEN DEN 26 MAJ 1882 KL. 10 F. M.

NORRKÖPING
NORRKÖPINGS TIDNINGARS AKTIEBOLAG
1882.

Det skall säkerligen förefalla många både onödigt och förmätet, att jag företagit mig att behandla ett ämne, som nyligen blifvit på ett förträffligt och intressant sätt behandladt af vår mest framstående forskare i svenska vitterhetens häfder; och detta skulle visst icke fallit mig in, om icke lektor *Yngve Nyberg* i Norrköping, en brorson till skaldinnan Euphrosynes man i andra giftet, godhetsfullt ställt till mitt förfogande en i hans ego befinnlig samling originalbref från *P. D. A. Atterbom* till nämnda författarinna, och derigenom satt mig i tillfälle att meddela några hittills otryckta underrättelser om hennes lif och skaldskap och om den nyromantiska skolan i vårt fädernesland.

Jag får härmed uttrycka min hjertliga tacksägelse till Herr Lektor Nyberg. Om jag icke kommer att motsvara det förtroende, han härigenom visat mig, beror detta ingalunda på bristande vilja, utan dels på min ringa förmåga, dels på den omständigheten, att jag vistas på en ort, der min tid är mycket upptagen af andra, ansträngande göromål och der det ej finnes tillräckliga källor till litteraturhistoriska afhandlingar.

De omnämnda breffen äro skrifna under loppet af åren 1816—31. Början till det första af dessa bref har förkommit och det saknar derföre datum, men af innehållet finner man lätt, att det är skrifvet år 1816. Det handlar nemligen om de dikter, med hvilka Euphrosyne först framträdde inför allmänheten. Detta gifver brefvet ett särskildt intresse, och jag meddelar här allt hvad som återstår af detsamma:

*t. ex. med musik och teckning; utan nit att intränga i grunden af någonting, endast intresserade för det sköna, så vida det låter bekväma sig till att öfver dem sjelfva sprida en liten glans, äro de belåtna, om de af varelser, lika ihåliga som de, skörda det bifall att de äro *flickor med partier*, eller något annat lika klyftigt vittsord. Man har svårt att förlåta en *liten* talang, när den är förenad med anspråk att gälla såsom *stor*; men långt förhatligare är mig en *verklig* förmåga hos en yttlig och lättsinnig character, som begagnar den såsom en leksak eller såsom något ännu sämre. Konsten låter icke harcelera med sig, och på dem, som knåböja vid hennes altare utan att älska henne af allt sitt hjerta, af all sin själ och af all sin häg, vet hon mångfaldiga utvägar att hämna sig. Med Er förhåller det sig i sanning så, att de försök Ni tillskickat mig, förråda en icke vanlig kallelse, och den naivetet, det rena och friska natursinne, som de uppenbara, gifva mig en borgen att denna kallelse, hos Er, hvarken är en följd af fåfänga eller af en i denna tid temligen allmän ästetisk *förvetenhet*. Vill man genomskåda ändligheten töcken, vill man se världens eviga harmoni i Uranias anlete, och i sångens vakna dröm anförtro åt beslägtade själar heligare rymders ingifvelser (och ett lägre begrepp om skaldens yrke har Ni förmodligen ej bildat Er), så låter sådant endast genom ett lågande allvar i böjelse och bemödande verkställa sig. Ni är begäfvad med ett större mått af poetisk talang, än som för tillfällighetsverser och dylika små oskyldiga rimmade sällskaps-

nöjen är tillräckligt. Er drift synes utflöda från en djupare källa: öfverväg noga förhållandet mellan denna drift, Ert öfriga lynne och Er timliga omgifning, och följ sedan, om Er entusiasm är oegennyttigt och oemotståndlig, som en hjeltinna, den vådliga, men visserligen lysande bana en inre naturmakt Er föreskrifter.

Tillåt mig ännu en erinring. Man bör, som det gamla Svenska talesättet lyder, *gå i botten med hvad man företager sig*. Ni bör således, så vidt Edra yttre lefnadsomständigheter tillåta, hvilka jag icke känner, söka tillfälle att bilda Ert inre väsende, att ordna dess egenskaper och förmögenheter omkring en stor och värdig medelpunkt, att skaffa Er andlig näring i sådana författares skrifter, som på en gång lyfta sinnet öfver flården, tomheten, affektationen och ensidigheten, och gifva smaken den lyckliga rigtning till det Ursprungliga, Innerliga och Hjertliga, utan hvilken man väl kan *göra vers*, men aldrig något verk som finner nåd inför Poesiens himmelska thron, der ingenting annat galler, än det som framqvällt ur en ren verldsåsiget och en obefläckad fantasi. Äfven det techniska och mekaniska af konsten, nemligen behandling af språk, versbyggnad o. s. v. inhämtas ej genom annat än flitig läsning och flitig öfning; och försummas får dock detta techniska ej: ty blott genom en fullkomlig lätthet att med renhet, styrka, frihet och vällyd kunna nyttja sitt modersmål, förmå känslan och fantasien att gifva den rigtiga formen åt sina bilder, och ju mera örat vänjer sig att förstå systemet af språkets melodi, ju varmare och klarare, liksom flytande på gyllne strömmar, gjuta sig inbillningens gestalter in i läsarens, i åhörarens afspeglande sinnen. Men då Ni således — och detta ber jag Er noga betänka — hur mycket Ni än må söka för profana ögon fördölja utvecklingen och grundtonen af Ert inre lif, svårigen kan lyckas med detta undangömmande till den grad, att icke de, med hvilka Ni lefver och framdeles kommer att lefva i umgänge, upptäcka i Er en flicka, som är olik de flesta af tidens unga (och gamla) damer, både till sinnelag och favoritsysselsättningar: har Ni väl någonsin öfverlagt, om Ni har nog mod och ståndaktighet att uthärda det sqvaller, de smådelser, de förföljelser, som mest af Ert eget kön vanligtvis brukar rigtas mot alla qvinnor med utmärkta egenskaper, emedan de Svenska fruntimren i allmänhet anse snille, kunskaper och alla *själens behag* — äfven om de olyckliga ägarinnorna kunna så ställa till, att dessa behag ej ligga i conflict med grytan, sybågen, vaggan och bal-klädningen — för onyttiga och skadliga vurmerier? Och tomma karlhjerner tryta aldrig, som understödja och colportera hvarje käringanmärkning och hvarje thé-anekdot; ty ingenting är för en dum karl mer besvärligt än att umgås med en flicka som icke är det, och ej gerna talar han väl om ett fruntimmer, med hvilket han måste tala ett förnuftigt ord eller ock — tiga och uppgifva allt anspråk på eröfring. Jag känner ej de menniskor, som utgöra Er sällskapskrets; det är möjligt att Ni för dem, i detta afseende, ingenting har att frukta. Det är möjligt, och jag önskar det, att Ni har förträffliga föräldrar eller släktingar eller vänner, som veta att värdera själsodling och som gerna se Er öfverlemnad åt läsning och skaldekonst. Men i alla fall måste Ni göra Er beredd på, att sådana menniskor icke alltid skola utgöra den krets som dömmar öfver Er, och att äfven de bästa afsigter icke skydda Er, så snart Ni framträd i dagsljuset, från osmakliga sagor och nedriga tillmälen. Tänker Ni som jag, så sätter Ni Er öfver sådant och tillstoppar Edra öron för alla andra ljud än de vittsord af uppmuntran och kärlek, som helsa Eder från de godas och de ädlas läppar.

Hyser Ni dessa tänkesätt, så räck mig i andanom Er hand, och var välkommen in i den Svenska Vitterhetens tempelgård! Jag har redligt varnat Er för alla faror, som sammanhånga med detta inträde; det bör då vara mig tillåtet att icke längre fördölja den glada känsla, Edra försök ingifvit mig, och mitt hopp att få en dag se i Er en skaldinna, som är värdig det sköna Svenska språket och det ur en lång dvala vaknande Svithiod.

Af Edra stycken tycker jag bäst om *Nina* och *Fågelburen*, de äro mera acheverade än de andra och hvad som ännu felas dem, skulle lätt med några penndrag kunna afhjelpas. En annan gång mera härom. *Blomsterglas*et är rätt täckt, och Linnéas lilla blomsterande bör finna sig nöjd med Ert offer. *Landstflickan* har, såsom poem, mindre värde, men är mig angenäm, emedan jag föreställer mig att Ni har målat Ert eget porträtt. *Nanna och Alexis* har visst vackra ställen, men är i det hela något långsträckt och matt. Svagast synes mig den *Glada Släkten*: Politiska lofsånger synas ännu ej vara Er starka sida. Hvad jag i synnerhet tycker om hos Er, är en frisk känsla och ett okonstladt uttryck, egenskaper dem Ni ej kan förlora, då de i Er själ äro grundade på ett lifligt sinne för det characteristiska i Naturens hieroglyphiska taflor. Ni har en naivitet i styl och ton, om hvilken Ni bör vara rädd som om en helgedom. Den är Er sängmös oskuld. Fågelburen är söt och älskvärd; och Ni har träffat ömhetens ljufva accorder i Ninas klagan.

Då Ni nästa gångskrifv er mig till, så adressera Ert bref till Upsala. Med Er anonymitet, i afseende på mig, får Ni göra som Er rådligast synes. Säger Ni mig hvem Ni är, så var försäkrad, att jag ej blottar Er hemlighet, förr än Ni sjelf det åstundar: vill Ni än längre vara mig obekant, så har jag också deremot ingenting att påminna. I alla fall anse mig såsom en Bror, för hvilken hvarje systerligt förtroende är heligt; och vet, att min vänskap ännu aldrig bedragit någon varelse, allraminst någon qvinlig.

Ni talar om *»sorgsenhet öfver lifvets felsestagna förhoppningar om sällhet»*, och det smärtar mig att äfven Ni redan gjort den grymma erfarenhet, huru liten sällhet jorden ger. Men betänk, att ungdomen är hoppets ålder, och dessutom, att själen har nyckeln inom sig till sitt sanna, sitt saligare fädernesland. Det gifvas inga sår, dem ej Religion och Poesi förmå läka eller åtminstone lindra. Gud är öfverallt närvarande, och sångens harpa tränger jemväl till den ensligaste hydda.

Er vän

Daniel Amadeus Atterbom.

P. S. När Ni härnäst skrifver, så underrätta mig om Er lecture, Edra tillgångar i allmänhet till litterär bildning, förhållandet mellan Edra timliga omständigheter och Er böjelse för Poesi m. m. s., på det jag må se, i hvad afseende jag kan snarast bli Er nyttig.

Den grundtanke, som genomgår detta bref, uttrycker Atterbom, då han talar om den glada känsla, som Euphrosynes försök ingifvit honom, och sitt hopp att få en dag se i henne »den skaldinna, som är värdig det sköna svenska språket och det ur en lång dvala vaknande Svithiod». Af dessa små försök hade han funnit, att en poetisk förmåga här framträdte, som kunde utvecklas till en framstående medlem i det förbund, som skrifvit på sin fana svenska skaldekonstens höjande, och att denna nya bundsförvandt var en qvinna förringade ingalunda i Atterboms ögon hennes värde som bundsförvandt; tvärtom har man anledning att antaga, att hennes egenskap af qvinna gjorde henne så mycket mera välkommen i »den svenska vitterhetens tempelgård», der Atterbom som en öfversteprest mottog henne. »Jag har redligt varnat Er», skrifver han, »för alla faror, som sammanhånga med detta inträde», men dessa varningar gingo för ingen del ut på att afskräcka henne derifrån. De afsågo blott att uppmuntra henne att *odeladt* egna sig åt skaldekonsten och att stålsätta henne för alla inflytelser, som kunde draga henne in antingen på hvardaglighetens väg eller på en skaldebana, som Atterbom icke ansåg för den rätta. För den senare afvägen ansåg han sig säkerligen framför allt böra varna henne, och härtill hade han sina skäl, hvilket snart visade sig, då Allmänna Journalen recenserade Poetisk Kalender för år 1817 och Euphrosynes deri intagna första försök. I denna recension klandras icke hennes stycken, men väl att hon låtit införa dem i Poetisk Kalender¹⁾.

Atterbom känner icke ens namnet på den han skrifver till. Han föreställer sig, att han brevexlar med en ung flicka, och säkerligen trodde han, att han var den äldre icke allenast till skaldeåren utan äfven till lefnadsåren. Men förhållandet var ett motsatt, hvad de senare beträffar. Atterbom var vid denna tid 26 år. Euphrosyne var 31, hade då varit gift i 7 år med kramhandlaren Asping i Stockholm och lefde ännu tillsammans med denne sin förste man. Jag fäster läsarens uppmärksamhet på sistnämnda omständighet, emedan den är af vikt för ett rätt bedömande af Euphrosynes första dikter. Ja, för mig har den varit en nyckel till hela hennes diktning. Professor Ljunggren anser för sannolikt, att äktenskapet blef upplöst 1815 eller 1816²⁾, d. v. s. före hennes uppträdande som skaldinna. Tydligt stödjer han sitt antagande på en uppgift i Biogr. Lexikon, men denna uppgift

¹⁾ Allmänna Journalen 1817 n:o 34.

²⁾ Gustaf Ljunggren, Smärre Skrifter, II. s. 150.

gifver intet stöd åt ett dylikt antagande, ty den lyder på följande sätt: »Första gången gift 1809 med kramhandlaren Johan Henrik Asping i Stockholm och andra gången 1822 med bruksinspektoren A. W. Nyberg, sedan hon blifvit skild från sin förre man, med hvilken hon föga sympatiserade. Denna sistnämnda omständighet¹⁾ i hennes lefnadsöden framkallade måhända hennes första klagande sånger i Poetisk Kalender för år 1817, der hon uppträdde under namnet Euphrosyne.»²⁾

Vid midsommarstiden 1816 hade Euphrosyne sändt Atterbom sex af henne författade dikter. Tre af dessa, nemligen »Nina», »Fogelburen» och »Blomsterglaset», finnas i hennes »Samlade Dikter», men något stycke af henne, kalladt »Landtflickan», »Nanna och Alexis» eller »Den glada släkten», har, så vidt jag vet, aldrig blifvit tryckt. Dock är det icke omöjligt, att det sistnämnda är samma stycke, som under namnet »Högtidsqvällen» första gången trycktes i »Nyare Dikter af Euphrosyne» och är intaget i »Samlade Dikter», och skulle detta vara förhållandet, tviflar jag ingalunda på sanningen af Atterboms omdöme om »Den glada släkten». Någon jemförelse med fru Lenngrens »Eklog», hvarmed »Högtidsqvällen» har någon likhet, tål visst icke detta stycke vid.

I det följande brefvet (d. 28 Jan. 1817) kallar han henne »min goda, broderligt älskade Laura». Tydligen har hennes sista bref, som han erhöll på sjelfva julaften, ökat hans förtjusning öfver den nyförvärfvade poetiska väninnan.

»Jag har», skrifer han, »från postdag till postdag uppskjutit mitt svar, emedan, öfverhopad af brydsamma göromål, jag trott mig längre fram kunna finna några stunder, som jag finge odelade helga åt Er. Men jag väntar fåfängt på en tid, då jag får lefva för hjertat och dess önskningar; jag kastas oupphörligt ur den ena stormen in i den andra, och jag måste liksom med våld tillkämpa mig ett och annat flyktigt ögonblick, att lyssna till fridens och vänskapens röst. Älskvärda Laura! vedergäll ej mitt dröjsmål med samma mått, utan hugna mig, så ofta Ni har en stund ledig från andra viktigare ämnen och angenämare nöjen, med några rader från Er hand. Tillåt, att en martyr för sitt fädernesland i andanom kysser henne, och tackar henne för alla de vänliga och ömma drag, dem hon ritat på Ert papper för att uttrycka ett lifligt och oskuldsfullt hjertas välvilja mot en man, som anser sin lefnads lidanden tillräckligt belönda, då han varit mäktigt att förvärfva sig sådana varelsers förtroende och förtjusning.»

¹⁾ Den ringa sympatien.

²⁾ Då jag skrifer detta, har jag liggande framför mig konceptet till en skrifvelse från A. W. Nyberg till professor Palmblad. Detta koncept innehåller Julia Christina Nybergs lefnadsteckning, hvilken i sin helhet är ordagrant införd i Biogr. Lex., i hvilket dock några små, till en del ganska betecknande tillägg äro gjorda. Det ofvan anförda citatet ur Biogr. Lex. återfinnes ord för ord i det Nybergiska konceptet, hvilket slutar på följande sätt:

»S. H. T.

Professoren Herr W. F. Palmblad, Upsala.

Hedrad med Herr Professorns värda skrifvelse af den 5:te dennes, skyndar jag att öfversända den önskade biografiska uppsats öfver min hustru, Herr Professorn ynnestfullt för sitt lexicon vill begagna.

De torftiga uppgifter jag kunnat meddela innefattas uti bifogade anteckning; men täcktes Herr Professorn sjelf utvälja hvad deraf för ändamålet bör begagnas. — Min hustru ber mig framföra sin vördnad för Herr Professorn äfvensom för Herrar Professorerna Atterbom och Fahlerantz; och har jag den äran med största högaktning framhärda Herr Professorns

ödmjukaste tjänare

A. W. Nyberg.»

Datum saknas, men då Nyberg äfven lemnar den i Biogr. Lex. införda uppgiften om sin hustrus utrikes resa och dervid begagnar följande uttryck: »Detta år påkallade likväl hennes vacklande helsa en resa», m. m., finner man, att han skref sitt bref 1843.

I samma bref skrifer han:

»Troligtvis har min goda Laura redan sett den nyaste Poetiska Kalendern, och der igenkännt trenne af de lyckliga försök, som hon i somras tillskickade mig. Jag har infört dem på eget bevåg, och jag hoppas att Ni ej blir ond deröfver, eller att Ni ej tycker illa om de små ändringar jag här och der trott nödvändiga. Allmänheten har, så vidt jag erhållit underrättelser, upptagit dessa stycken med synnerligt bifall och ett slags prof deraf är, att utgifvaren af Stockholms-Posten, annars visst icke någon excentrisk man, har i sitt blad låtit aftrycka Er *Nina*, såsom prof på den nya kalenderns förträfflighet. Hvad som sannolikt än mera skall fånga Er, är att min vän, Professor Franzén, åt hvilken jag i höstas visade Edra manuscripter, yttrade sig öfver dem och Er med bifall och högaktningens nyfikenhet. Jag skulle ej berätta Er sådant, om jag ej hyste till Er karakter det fasta förtroendet, att allt detta beröm icke kan föra Er till fåfånga och charlataneri, utan blott uppelda Er att med ännu fullkomligare citterslag glädja Edra vänner och Ert fosterland.»

I Poetisk Kalender för år 1817 äro införda *Fogelburen*, *Blomsterglas* och *Nina*, och det förstnämnda stycket är försedt med följande not: »Detta stycke och de tvenne nästföljande äro till Utgifvaren insända af ett ungt, okänt fruntimmer. Han har genom deras meddelande åt en större allmänhet velat göra full rättvisa åt dessa första prof af en så mycket lofvande talang.» I Allmänna Journalens granskning af kalendern läses följande: »I detta års kalender förekommer äfven trenne stycken af ett ungt fruntimmer. Den talang, som de röja och som här förhöjes af kontrasten, torde likväl icke berättiga den unga damen att öfverge den bana naturen anvisat hennes kön, och vid hvars mål ett pris väntar den segrande, som hon visst icke skulle vilja bortbyta med den tvetydiga äran att figurera i den Poetiska Kalendern.»¹⁾ Man finner häraf icke allenast, att granskaren erkände talangen, utan äfven att han, då han gaf Euphrosyne det rådet att icke öfvergifva den bana naturen anvisat hennes kön, gjorde det icke blott af välvilja för »den unga damen», utan förnämligast för att få tillfälle att gifva ännu en snärt åt utgifvaren af Poet. Kalender.

I Litteratur-Tidningen recenserades ej Poet. Kalender förr än i Juli s. å. Recensionen är skriven af Hammarsköld. Han finner Euphrosynes stycken »utmärkt vackra», men gifver för sin del företrädet åt »Fogelburen». »Idén är väl icke ny, men den är behandlad med en naivetet, en skoning och en mildhet, som omotståndligen måste intaga alla». I det andra stycket (»Blomsterglas») »röjes», säger han, »mera bitterhet, hvarigenom det hela förlorar en del af sitt behag». Om det tredje stycket yttrar han, att det »alltigenom andas hjertats sanna poesi, men förräder kanhända äfven, att den älskvärda skaldinnans diktningförmåga icke varit fullt mästare öfver framställningen, hvadan det hela blifvit något långsträckt.»²⁾ Visserligen ådagalägger Hammarsköld, liksom Atterbom, sin förtjusning öfver den nya skaldinnans framträdande och uppmuntrar henne på allt sätt, men vi finna dock, att han icke endast berömmar.

Euphrosyne var lyriker, och lyrikern gör gerna sina enskilda förhållanden till föremål för sin diktning. Men hvilka känslor och tankar herskade vid denna tid i Euphrosynes själ? Detta har redan blifvit antydt. Vid 24 års ålder hade hon varit nog obetänksam att gifta sig med en visserligen hederlig, men henne i bildning och begåfning vida underlägsen man. Att detta äktenskap mellan en bildad och estetiskt begåfvad qvinna och en obildad och prosaisk man blef olyckligt, är ej att undra på. Dertill kommo äfven ekonomiska bekymmer. Ja, att döma af ett uttryck i ett af Atterboms bref trädde *nöden* öfver tröskeln

¹⁾ Allm. Journ. 1817 n:o 34.

²⁾ Svensk Litteratur-Tidning 1817 n:o 28.

i deras bostad på Södermalm. Under sådana förhållanden kunde ej Stockholm vara en behaglig vistelseort för henne, och det är helt naturligt, att hon med saknad och längtan tänkte på sitt barndomshem Skultuna. Dess egare, brukspatron *C. J. Adlerwald*, hade varit en fader för henne, och vid denne var hon fästad med starka band af tacksamhet och kärlek. På Skultuna vistades äfven hennes syskon, och ännu en person, som troligen redan då var henne kärare än alla.¹⁾ Vi kunna här af föreställa oss de känslor och tankar, som då uppfylde hennes själ och hvilka hon måste *sjunga ut*, för att åtminstone för ögonblicket vinna lugn och harmoni. Och så diktade hon dessa »klagande» sånger, om hvilka Atterbom längre fram yttrade, att »redan då erkändes allmänt hennes kallelse för hvad den är, en ursprunglig, en hennes egnaste natur tillhörig åskådningsart af lifvet och dess mångfaldiga skepnader.»²⁾

Främst sätter jag, liksom Hammar-sköld, *Fogelburen*. Den är en sann verklighetsdikt i den mening, att den grundar sig på något verkligt, åt hvilket skaldinnan gifvit ett älskligt och poetiskt uttryck. Hon kände sig själf som en sångfögel i bur, äfven hon längtade efter frihet, vår och grönska; derföre hyste hon ett så lifligt medlidande med de små fångarne, och derföre är hennes lilla dikt så tilltalande.

Fogelburen.

Jag öfver torget sorgsen gick
Den glada Maj; men solens blick
Nu fann mig som i buren.
Jag stackars flicka! tänkte jag,
Är stängd från vårens ljufva dag;
Jag ensam fått
En fånges lott,
Långt skild ifrån naturen.

Der stod en man, för vinnings skull;
En liten bur med foglar full
Han bjöd åt mig för pengar. —
Ja — äfven Er kulturen drog

Från klippor, bäckar, äng och skog,
Från vestans fläkt,
Från Floras dräkt,
Från dalens blomstersånger!

De flaxade i bojans bur,
Så fasligt rädda, stackars djur;
Det skar mig in i själen:
Ack, arma fångar, tänkte jag,
Oss trycker samma ödes lag!
Jag tog så gladt
Min enda skatt
Och gaf åt vinningsträlen.

¹⁾ I Biogr. Lex. uppgifves det, att den omständigheten, att hon föga sympatiserade med sin man, måhända framkallade hennes första sånger. I ett bref till Lorenzo Hammar-sköld (d. 2 April 1821) skriver hon, att det var först genom bekantskapen med den s. k. Nya skolan, som hon begrep sig själf, och att några af denna skolas dikter föranledt dessa sånger. I ett senare bref till Hammar-sköld (d. 8 April 1822), då hon nyligen blifvit gift för andra gången, denna gång med Wilhelm Nyberg, yttrar hon, att denne varit den första orsaken, att hon någonsin började skriva. Tydligt är, att, såsom Ljunggren anmärker, alla dessa omständigheter samverkat. Ljunggren yttrar, att Euphrosyne redan under sitt giftermål med Asping torde hafva gjort Nybergs bekantskap. Att detta var förhållandet, framgår af det sistnämnda brefvet till Hammar-sköld. Ljunggren tillägger: »och omöjligt är väl icke, att han varit en, om än ofrivilligt, bidragande orsak till skilsmessan.» Härom lemnar ett bref från Atterbom till Euphrosyne upplysning. I detta bref, som är dateradt Berlin den 22 Maj 1819 och är ett svar på Euphrosynes bref af den 25 och 26 Sept. 1818, i hvilket hon underrättat honom, att hon nu *beslutat* att skilja sig från sin man, skriver han: »Mest af alla dina underrättelser glädjer mig den, att du »älskar och är älskad». Jag hoppas af din rena själ och ditt ljusa förstånd, att du gjort ditt val utan illusion och öfvervilning, samt tror mig i denna öfvertygelse vara säker om varaktigheten af din sällhet.» Det är väl föga troligt, att denna kärlek tagit sin början först vid den tid, då hon gifver Atterbom detta förtroende. I dylikt fall vore de flesta af hennes dikter i Poetisk Kalender för år 1818 oförklarliga.

²⁾ Svensk Litt.-Tidning 1823 n:o 30.

Nu Maj för ögat ljusnad log,
Och hjertat så förfriskadt slog;
Jag bar min bur i handen.
Det gick så fort till tullen ut,
Der lyste frihetens minut:

Bevingade,
De svingade
Högt upp i blåa landen.

Se'n stod jag qvar en liten stand
Och såg, hur i en skuggrik lund
De flögo ner i linden,
Hur under skilda toners slag

De firade sin frihetsdag;

Med harmoni,
Med vingen fri
De svängde om i vinden.

De gungade på gröniklädd qvist,
Ett eget språk de hade visst,
En hviskning mellan bladen.
Nu — njut ditt lif, på glädje rik,
I luften, sångens republik!

Och bygg i ro
Ditt lilla bo,
Och kom ej mer till staden.

*Blomsterglas*et är ganska läsvärdt, ehuru språket är något vårdslöst behandladt på några ställen. Någon bitterhet, utom den som ligger i själfva ämnet, kan man väl icke upptäcka. Samma förebräelse gjorde Hammarsköld henne en gång enskildt. Den 18 Juli 1822 skrifver hon till Hammarsköld: »Min gode vän, huru kan du upptäcka någon bitterhet i mina skrifter? Kanske i *Blomsterglas*et, men för öfrigt vet jag intet hvar. Det är sant, att jag ofta känt en viss bitterhet mot människor, men jag har undvikit att yttra den, och derföre måste du säga mig, i hvilka stycken den dock framlyser. Litet mjeltsjuk är jag alltid, oaktadt de glädliga utbrotten liksom solstrålar genombryta molnen»¹⁾.

Svagast finner jag *Nina*. Hammarskölds omdöme, att hon här icke varit fullt mästare öfver framställningen, gillar jag, men jag kan ej gå in på att stycket »alltigenom andas hjertats sanna poesi.» Hon har ej tillräckligt tillegnat sig ämnet, hvarföre stycket är hållet i en sentimental ton, ja, till och med plattheter förekomma, t. ex.:

»Kom då, mot en stubbe
Hvila, trötta gubbe!»²⁾

Men dessa dikter voro hennes första försök och böra naturligtvis bedömas som sådana.

Det gälde nu att uppfostra den nya skaldinnan. Redan i det första brevet vill Atterbom hafva reda på hennes lektyr. I sitt andra bref lemnar han henne en förteckning på hvad hon bör läsa. Som man kan vänta, förordades i första rummet de tyska skalderna. »Hvad Er lecture angår», skrifver han, »så är jag ganska nöjd med den underrättelsen, att Ni håller på »med fullt allvar» lära Er Tyska: i den Europeiska Vitterhetens närvarande belägenhet är detta språks och dess författares grundliga kännedom alldeles oundgänglig för hvar och en älskare af Litteratur och Skaldekonst. Jag önskar att Ni måtte äga tillgång i synnerhet till Goethes, Schillers, Novalis, Tiecks, Jean Pauls och Fouqués skrifter.» Der- efter uppräknar han arbeten af dessa författare och rekommenderar äfven åtskilligt af *Herder*, i synnerhet hans samling af visor och romanser, *Höltys* elegiska sånger och *Bürgers* ballader, samt tillägger: »Så äro äfven *Aug. Wilh. Schlegels* och *Friedr. Schlegels* skaldestycken ganska läsvärda.» Vidare lägger han henne på hjertat att studera *Shakespeare*, åtminstone i tysk öfversättning, och fäster hennes uppmärksamhet på Schlegels öfversättningar från *Calderon* och Tiecks tolkning af Cervantes' *Don Quixote*. Italienskan anser han, att

¹⁾ Euphrosynes bref till Hammarsköld finnas i Hammarsköldska brevexlingen på Kongl. Biblioteket.

²⁾ Ändradt i »Dikter af Euphrosyne» 1822.

hon bör lära sig, i fall hon icke redan haft tillfälle dertill. Han underrättar henne om Voss' öfversättning af Homeros och uppmanar henne att skaffa sig Fr. Schlegels *Geschichte der Alten und Neuen Litteratur* och Aug. Schlegels *Vorlesungen über die Dramatische Kunst*. »Framför allt bör Ni», skrifver han, »såsom en värdig Nordens dotter, göra Er bekant med Nordens ursprungliga och i all sin enfald dock så herrliga Poesi: våra gamla sagor, våra fornhäfder och folksånger, hvilkas anda Fouqué och Oehlenschläger så mästerligt uppfattat. *Lied der Niebelungen*, i Büschings bearbetning, kunde ock dertill vara Er tjenlig.» Han frågar, om hon känner Fouqués och Friherrinnan Helwigs tillsammans utgifna *Taschenbuch der Sagen und Legenden* och Oehlenschlägers dikter. »Men», tillägger han, »jag skulle aldrig sluta, om jag ville uppräknat allt, hvad jag önskade, att Ni finge läsa.» Af franska författare föreslår han fru Staël.

Med den sistnämndas skrifter hade hon redan som pensionsflicka gjort bekantskap. Men huru vida hon följde Atterboms råd och studerade alla dessa öfriga skrifter, vet jag icke. I Biogr. Lexikon erhåller man, i sammanhang med redogörelsen för hennes skolbildning, den underrättelsen, att »hon sjelf sedermera lärde sig förstå tyska.»¹⁾ Denna sjelfundervisning kunde väl icke vara så särdeles grundlig. I ett bref till Hammarsköld (d. 9 Okt. 1820) yttrar hon, att hon »känner det tyska språket för litet för att rätt kunna bedöma dess fullkomligheter eller dess fel», och liksom för att bekräfta detta skrifver hon 1823 i ett af sina bref: Aus *meine* Leben, och i ett annat (1824): Aus *meiner* Leben.

Men, hvad värre är, hon röjer ofta i sina dikter, att hon icke egde fullkomlig magt öfver sitt modersmål, och med kännedom om denna brist hos Euphrosyne, kunna vi icke underlåta att göra oss den frågan: hvarföre nämner icke Atterbom här en enda svensk skald, då det dock var hans afsigt att uppfostra en svensk skaldinna? Härpå kan man svara: han tog väl för gifvet, att hon — såsom förhållandet ock var — redan hade läst de äldre svenska skalderna²⁾. Men en sak är att läsa, en annan att allvarligt och grundligt studera en författare. Man kan ock svara, att Atterbom måste anse de äldre skalderna såsom dåliga föredömen. Men icke ens detta svar är fullt tillfredsställande. Vi veta, att han redan då satte högt värde på åtskilliga af dessa skalder, t. ex. Kellgren i dennes sista dikter och framför alla Franzén, och i många af de dikter, hvilkas innehåll han icke ansåg som poetiskt, erkände han dock språkets och versens förtjenster. Den enda förklaringen är, att han vid denna tid hade sin uppmärksamhet till den grad riktad på sina tyska mönster, att han, oaktadt sin kärlek för sitt fosterland och dess skaldekonst, *glömde* att underrätta Euphrosyne om hvad en svensk skald framför allt bör lära sig, nemligen svenska.

Atterboms nästa bref till Euphrosyne är skrifvet i Upsala d. 13 Maj 1817. Jag tror mig bereda läsaren ett nöje genom att här meddela detsamma. Det lyder:

»Jag har redan länge med temlig visshet känt Ert namn, min Fru; och det fägnar mig hjertligt, såsom ett prof af Ert fullkomliga förtroende, att Ni nu sjelf underrättar mig om ett namn, hvarom det hittills varit min *pligt* att äfven mot Er låtsas en total okunnighet. Ja, jag vet ännu mer: jag vet att Ni haft den för mig smickrande nyfikenheten att vilja *se* mig, när Ni för någon tid sedan var i Upsala, och att Ni var det fruntimmer som jag, en eftermiddag, såg hastigt öppna min dörr och som en apparition åter försvinna. Plågad af en grufflig hufvudvärk och just i begrepp att lägga mig på min soffa för att sova

¹⁾ Denna underrättelse meddelas ej i det Nybergska konceptet.

²⁾ I Biogr. Lex. uppgifves, att äfven Stjernhjelm fans i hennes förmyndares bibliotek, men detta författarenamn förekommer ej i det Nybergska konceptet.

middag, såg jag Er blott såsom genom ett töcken, och sannolikt gjorde min sömniga physionomi ej på Er just det fördelaktigaste intryck. Ja, jag önskar att Ni måtte ha funnit mig riktigt stygg, till rättmätigt straff för det infallet att så der anonymt stjäla Er på Edra vänner, liksom Ni vore ett contraband som man ej utan lagbrott finge betrakta. Hvarför sade Ni mig ej Ert namn, min bästa Julia?') eller hvarför lät Ni ej säga mig till, att Ni var i staden och önskade träffa mig? Kunde vi ej då ha njutit några glada dagar tillsammans — hvem vet, när ett sådant tillfälle nästa gång erbjuder sig? Jag älskar blygsamhet, ja till en viss grad »timiditet» hos Ert kön: men känner Julia sin Brors sinnefog så illa, att hon tror sig ej kunna närmas honom utan timiditet, — med hvilka ögon har hon då läst hans skrifter? Visst icke med sina egna begge ackra synorganer, utan med någon annans, jag vet ej hvars. Förbättra detta fel, min Fru! och lät det bli *allvar* att anse mig som en *Bror*! Föröfrigt hoppas jag att Fru Häfner, som lär vara Er släkting och som ofta befunnit sig i mitt sällskap, icke har afmålats mig för Er på ett sätt, som kan väcka fruktan och misstroende. Om Ni visste, hur enfaldig, barnslig och föga imponant min personlighet såsom enskild människa är, så toge Ni mig hellre i famn än beundrade mig, och jag vore mera belåten med det förre än det senare. Äfven Edra husliga sorger voro mig ej okända, och ryktet om Er manscession har gjort mig mycken smärta. Er man själf har jag sett ett par gånger här i Upsala, och man behöfver ej vara stor physionomist, för att inse att han ej är den som kan göra Er lycklig. Jag beklagar honom i alla fall, då han lär i *ärlighet* vara en phoenix ibland handelsmän, och finner honom så mycket mer beklagansvärd, som han förmodligen under sin närvarande olycka saknar alla *inre* resurser att göra sitt öde drägligt. Hvad Er angår, min goda Julia! o hur gerna ville jag ej vara i stånd att lindra edra lidanden! Men Gud kan uträtta, hvad ej vänskapen förmår. Förblif ståndaktigt vid den sköna tro, att »detta lif är en uppfostringskola för en bättre värld», lef modigt för öfverjordiska värk, och lät sedan alla Stockholms hundrackor, med hr Wallmark i spetsen, murra och gläffsa så mycket dem lyster. Jag för min del tillbringa ej heller de angenämaste dagar; utöm det att jag hela vintern igenom har varit krasslig, så har jag för ungefär fem veckor sedan blifvit attackerad af ros i vänstra foten, och är ännu ej befriad derifrån. Under hela denna tid har jag måst ligga och sitta som en fånge i min kammare, och får ännu ej på annat vis njuta våren och den friska luften än då och då medelst en liten utfärd i vagn. Julia kan lätt föreställa sig, huru detta verkat på mig både till själ och kropp. Så snart jag blir frisk, kommer jag till Stockholm för att der bestyra om åtskilliga förnödenheter till min utländska resa, hvilken nu genom dylika oförväntade hinder blifvit något uppskjuten. Jag önskar då att få göra personlig bekantskap med min Euphrosyne, på ett förnuftigt sätt, d. v. s. jag ämnar ej följa Ert exempel och bli stående i dörrn med förfrågan efter en person som icke bor i Ert hus; utan en smula *mer* torde jag väl öfverskrida modestiens gränser, åtminstone så mycket att jag stiger fram i rummet och sätter mig. Lofva mig att få besöka Er! och vänta mig förofrigt på intet annat vis, än man väntar ankomsten af en gammal bekant från sin barndom. Jag hoppas att Ni snart skall finna, att vi i sjelfva verket alltid känt hvarandra. När nu de tyngsta olycksmolnen hinna brusa förbi, så grip åter till cittran och studera dessutom flitigt sin Goethe och Schiller. Gifve Gud att jag kunde ha tillfälle att vistas någon längre tid på en och samma ort med Er, så skulle jag själf vara Er språkmästare och undervisare i allt hvarmed jag förmådde gå Er tillhanda. Tänk emellertid på Poet. Kalendern för nästa år, och lemna mig bidrag dertill som svara mot Ert började rykte. Vi få språkas vid derom. Jag har hört sägas, att Ni har i Vestmanland en asyl, der Ni brukar vistas om somrarna. Mätte Ni der, äfven *denna* sommar, möta någon tröst och någon fröjd! Om en gång omständigheterna så fogade sig, att Ni finge uppehålla Er en tid, eller tidtals, i Upsala, så tror jag att denna stad, med Er lust till intellectuell utbildning, skulle förekomma Er behaglig nog; och här finnas åtskilliga personer, af begge könen, hvilkas umgänge jag tror skulle intressera Er. Julias lycklige Bror kunde då, kanske, i ett och annat mera bidraga till hennes gagn och nöje, än det nu är honom möjligt att göra. I Tyskland kommer jag förmodligen att dröja ett år; men det har aldrig varit min tanke att öfvergifva mitt fädernesland och nationalisera mig på ett annat ställe. De rykten man derom utspridt, äro fullkomligt ogrundade. För de Tyska Damerna behöfver Ni ej varna mig. Jag har ingen personlig erfarenhet af hvad man kallar *Kärlek*, och när man vid sju och tjugu års ålder ännu icke känt Amors valde, inträffar väl denna kunskap svårligen sedermera. Emellertid nekar jag ej att äfven *denna* connoissance kan vara värd att göra. För mig

1) I sina bref kallar hon sig än Julia än Kerstin. Med det senare namnet benämndes hon vanligen af sina anhöriga.

synes den likväl icke vara bestämd. Lef väl, min bästa Julia, och tänk någon gång på Er vän. Tack för Er systerliga önskan, att följa mig på min resa i Tyskland som en välgörande genius; jag behöfde visserligen ett sådant sällskap: tyvärr kan nu endast *Ert minne* ledsaga mig. Tack för Er poetiska kyss! Den återsänds på prosa, men icke mindre varm, af Er trofaste vän
Atterbom.

Af följande bref finner man, att äfven Atterbom hade sin andel i Euphrosynes skilsmessa från hennes man. Atterbom hade nu varit i Stockholm och der sammanträffat med Euphrosyne. I anledning häraf skrifver han från Åsbo i Östergötland den 20 Juni 1817:

»Nej, min ömma, hulda Julie, jag kan ej längre dröja med att tacka Dig för vårt sista möte och den vällust som din personliga bekantskap beredde mig. Nyss ur sömnens armar uppstånden, helgar jag dessa första ögonblick af en skön sommardag åt Dig; ack, din ädla, sorgsna, vänliga bild lefver evigt i min själ — tänker Du äfven någon gång på mig? Det kostade så mycket på mig att skiljas ifrån dig — så mycket, att du säkert ej märkte det, emedan jag ansträngde alla mina krafter för att ej onödigtvis sönderslita mig och dig. De få timmar, som vi tillbragte tillsammans, gäfvö dig i mitt inre samma förhållande till mitt hjerta, som om du varit uppväxt med mig från våra första barnår och som hade jag till dig alla en Brors ljufva pligter och förbindelser. Gud vet, hvad jag för Dig beder och önskar; måtte han höra mina böner och uppfylla åtminstone den ringaste af mina önsknningar! Att resa bort i främmande land och veta Dig vara i *nöd* — det är grufligt. Jag har skrifvit till min vän Afzelius och ytterligare uppmanat honom att försöka hvarje för honom möjlig utväg till ditt bistånd. Innan jag lemnar Sverige, hvilket förmodligen sker i nästa veckas slut, ämnar jag skriva till ett par *förfädda* bekantskaper, som möjligtvis kunna göra dig någon tjänst. O, hvarföre är jag så fördömdt fattig! Men låt ej modet falla, och hoppas friskt på bättre tider. Att du skiljer ditt öde ifrån din mans, anser jag för ovillkorligen nödvändigt. Du har länge nog uppoffrat dig åt en person, som dock numera ej genom dina uppoffringar kan räddas — han har ej kunnat fästa dig vid sin sida genom moderskärlekens oslitliga band, och hans egenskaper må, i *hans* spher, vara hvilka som helst, så har han dock ingen rätt att hädanefter stänga dig från ett lif, som bör odeladt egnas åt vänskapen, lutan och fäderneslandet. Gifve den milda Försynen, som blott velat pröfva dig och visst icke tillåter en af sina ädlaste skapelser att förgås, att jag vid min återkomst måtte träffa dig i en gladare ställning! Öfverlemna dig emellertid, så mycket som de oundvikliga jordiska bekymren medgifva, åt utbildningen af din sköna talent — och

»Äg inom dig sjelf den känslas himmel,

Som utgör ädla själars helgedom.»¹⁾

De flesta af de stycken, som du lemnade mig, ämnar jag låta trycka i Poet. Kalend. för 1818: men bered dig då på väldiga utgjutelser af Wallmarks raseri! — Från Berlin skrifver jag härnäst till dig och underrättar dig huru dina bref till mig (du är väl så söt och någongång skänker mig ett par rader) böra adresseras. Farväl så länge, min goda, ljufva, olyckliga Julie! Ack om jag vore dig så när, att jag kunde kyssa dig!
Atterbom.

Jag ville så gerna språka med dig ännu en stund, men Postbudet har redan länge väntat. Imorgon bittida bryter jag upp från detta ställe (mina systrars hemvist) och åfår till Skåne och Ystad. På Dig tänker jag hvar dag. O, glöm mig ej! glöm mig ej!»

Emellertid skref ej Atterbom till Euphrosyne från Berlin, utan först från Dresden den 15 Nov. s. å. Dock hade han haft henne i minne. Vi finna detta af hans bref till »Callowai» (Palmblad) i Poet. Kalend. för 1818, i hvilket han skrifver:

»Att den heliga lågan af en sann poetisk tjusning, som med hvarje år högre och renare der (i Sverige) upplammar, skulle hädanefter alldeles kunna umbära det ringa offret af mina krafter, har jag vetat förut med full visshet; hade ett annat fall ägt rum, skulle jag dock blifvit om denna sanning öfvertygad af Euphrosynes nya himmelska sånger, hvilka under mitt vistande i Berlin utgjorde mitt käraste umgänge vid ensliga stunder, och på ett rörande sätt erinrade mig om svenska hjertats och svenska språkets skönhet. Sysselsättningar och förströelser af tusen slag hafva hittills förhindrat mig att förklara den ädla skaldinnan min erkänsla för hennes förtroende, min glädje öfver de sista oförvissneliga violblommor, som

¹⁾ Dessa verser äro hemtade ur Euphrosynes dikt »Till min luta.»

Phantassus plockat henne i den innersta myrtenlundan af sitt paradys. Tills vidare kan du bringa henne min helsning, då du lyckligtvis nyligen haft tillfälle, att göra hennes personliga bekantskap; ja du kan till och med visa henne dessa rader, så framt du ej skrämmer henne med ditt långa skägg, hvilket jag hör att du nu åter låtit växa. Jag är viss, att hon icke utan nöje påminner sig en i främmande land kringirrande vän, på hvars graf det engång af *alla* litterära och illitterära partier skall erkännas, att han åtminstone då förvärfvade sig en eklöfskrona af Sveriges vitterhet, när han vid sin sida införde *Euphrosyne* på dess bana. Den Gud, som gifvit henne snillets ungdom och sångens tröst, båda lika odödliga, den Gud, som låtit i hennes barm vakna denna klara återklang af Naturens andakt och kärlek, skall tvifvelsutan draga försorg, att hon aldrig kommer att sakna den lust, den kraft, det mod, som erfordras till fullbordan af den väg hon begynt; — en väg, som visserligen, ehuru glänsande af majdagg och rosenbuskar, likväl sällan nog är hvad man kallar »beströdd med rosor.»¹⁾

Och till *Euphrosyne* sjelf skrifver Atterbom i det nämnda brefvet från Dresden:

»Goda Julie! I denna stunden — ja jag har misräknat mig på en half timma och nu slår klockan 12 — i denna stunden säger man att andarne vandra, och min egen vandrår till *Dig* för att flygtigt vederqvicka sig från mångfaldiga mödor. Jag har ofta tänkt på *Dig*, ehuru allahanda förströelser befordrat min naturliga tröghet i brefskrifning, — och de snart i den nya Poetiska Kalendern utkommande skaldestycken, som du vid vårt afsked i Stockholm öfverantvordade åt min broderliga granskning, skola vittna, kanhända, huru grundligt jag gjort Ditt ädla Innersta närvarande för min själ, och huru kär sysselsättningen varit mig med dessa skära spegelbilder af din ömma, ljufva och naiva fantasi. Min obetydliga åtgärd har icke kunnat förhöja deras värde — jag har blott här och der gjort spegelglasat något blankare, men formerna och färgorna tillhöra *Dig*, om jag ock någongång rättat ett och annat fel i teckningen. Ack, lät äfven Du i någon ledig minut din tanke sväfva öfver hafvet till din aflägsne vän, och gif honom ett tecken, att han icke alldeles är utplånad ur ditt minne.»

Palmblad skrifver till Hammarsköld den 2 Aug. 1817: »Atterbom, som bebrefvat mig från Ystad af den 30 Juni, har underrättat mig, att *Euphrosyne* lemnat honom 14 poemer, af hvilka 12 kunde användas i Kalendern. Är det icke en rask skaldinna?»²⁾ Och i ett bref från Carl v. Zeipel till Hammarsköld (den 9 Sept. 1817) läsa vi följande: »Fru Asping har gifvit Atterbom några stycken — det känner väl Tit.»²⁾ Det synes, som Atterbom låtit införa i kalendern alla de fjorton stycken *Euphrosyne*, enligt Palmblads uppgift, lemnat honom, och att derjemte ännu ett stycke tillkommit; eller att Atterbom låtit införa blott tolf och tre tillkommit, ty i Poet. Kal. för 1818 finnas icke mindre än femton dikter af *Euphrosyne*, nemligen »Till min luta», »Vår och Kärlek», »Maj», »Liljan och spindelnätet», »Lappflickan», »Grafskrift öfver min siska», »Tröst», »Jag flyr till dig», »Nordgossen», »Bön», »Alrik och Hildur», »Ebbas önskan», »Höstmåttelser», »Sommardagen» och »Hjertats tillflykt».

I sin granskning af kalendern yttrar granskaren i Allmänna Journalen (den 28 Mars 1818), sedan han förut sysselsatt sig med Atterboms i kalendern intagna dikter: »Bland de öfriga poetiska bidragen utmärka sig i synnerhet de med *Gfm* och *Euphrosyne* under-tecknade» m. m. Han säger, att af *Euphrosynes* stycken hafva i synnerhet *Maj*, *Lappflickan*, den vackra imitationen *Jag flyr till dig* och *Sommardagen* förnjöt honom. Recensenten (Hamarsköld) i Litteratur-Tidningen (den 23 Maj 1818) yttrar: »Den rikaste kransen har här blifvit flätad af den tjugande skaldinnan *Euphrosyne*, bland hvars femton särskilda vackra sånger Rec. för sin del tror sig böra utmärka: *Till min luta* och derefter *Sommardagen*, *Liljan och spindelnätet*, *Lappflickan*, *Grafskrift öfver min siska*, *Jag flyr till dig*, *Nordgossen* och *Ebbas önskan*. Dock andas äfven i alla de öfriga samma renhet, behaglig-

¹⁾ Poetisk Kalender för år 1818, s. XXVIII o. f.

²⁾ Hamarsköldska brevexlingen på Kongl. Bibl., V.

het och sanning; och alla äro tecknade med samma lifliga gratie. Naturligtvis böjer sig dock icke sångarinnans stämma med lika ledighet till reflexionens tungomål, och derför är det sista stycket, *Hjertats tillflykt*, det minst lyckade.» Äfven denne recensent sammanställer Euphrosyne med *Gfm* (Grafström). Om den sistnämdes dikter säger han, att »de förråda alla en nära frändskap i skaldegåfvor med Euphrosyne, men hafva en bestämdare objektivering, mera kraft (fast kanske icke samma melankoliska djuphet i känslan), och en högre konstöfvad utbildning i formerna.»

Sången *Till min luta* börjar sålunda:

»I sorgens hem, o väna Luta, klinga
En mild accord, som döfvar qvålets ljud;
Högt ofvan töcknen låt min ande svinga
På klarnad sky till harmoniens gud!»

Och dessa ord lämpa sig väl såsom en inledning till hennes sånger i Poet. Kalender för 1818, ty med skäl kan man instämma i Atterboms ord, då han talar om »den sorgsna, töckniga belägenhet, hvars klagoljud man nästan öfver allt förnimmer i de sånger, som i kalendern för 1818 finnas undertecknade med Euphrosynes namn»¹⁾. Ännu hade hennes lefnadsställning icke förändrats. Ännu var hon fru Asping, och den, hon i sina »Höst-betraktelser» säger vara den ende, som förstår hennes själ, var icke hennes man. Härtill kommo nu hennes vänners råd och uppmaningar. Den ene rådde henne till skilsmessa, andra kanske till motsatsen. Atterboms ställning i denna fråga känna vi redan. Men man kan vara öfvertygad om, att det var först efter långa och kvalfulla inre strider, som hon slutligen bestämde sig för att följa den sistnämdes råd. Dessa hennes hjertas strider och hennes kärlek äro nu det egentliga ämnet i de flesta af ifrågavarande sånger, hvarför dessa icke kunna fullt förstås, om man icke känner hennes dåvarande belägenhet, och omvänt lemna sångerna ganska goda biografiska upplysningar. Ett bevis härpå är *Liljan och spindelnätet*. I prologen till sina »Dikter» yttrar Euphrosyne till Fosterlandet:

»När dina söner tusenfaldigt dela
Triumfen af din ära, och sin hyllning
Dig bjuda få med kraftens djerfva lager,
Förhårligad af tankens höga värf;
Är qvinnans lott, att på sin enkla bana
Så inskränkt som en blommas lif på tufvan —
Blott drömma om en omärkt stilla frid.»

Och i hennes blomsterdikter, hvilka höra till de vackraste af hennes sånger, är ock qvinnan innehållet och blomman bilden. Atterbom karakteriserar »Liljan och spindelnätet» på följande sätt: »en allegorisk romans, själf full och lättfattlig»²⁾. Hvad lättfattligheten beträffar instämmer jag med Atterbom, nemligen under den förutsättningen, att man känner hennes dåvarande lefnadsomständigheter. Men jag tror ej, att Euphrosyne haft för afsigt att skriva en allegorisk dikt, så vidt allegori är en bildlig framställning af något abstrakt. För Euphrosyne var ämnet så konkret och personligt som möjligt. Dikten handlar om detsamma, som hon sedermera förtrodde Hammarsköld på prosa, nemligen att hennes Wil-

¹⁾ Sv. Litt.-Tidn. 1823, s. 234.

²⁾ Sv. Litt.-Tidn. 1823, s. 271.

helm var »den första orsaken, att hon någonsin började skrifva.» Liljan är hon sjelf, och jägaren, som befriar liljan från spindelnätet, är hennes jagtälskande Wilhelm. På det läsaren sjelf må döma härom, införa vi här dikten:

»En Lilja stod, så frisk och glad,
I blomsterdoftets ljufva bad,
Och log i morgonstunden;
Hon böjde djupt i vestans vind
De späda blad,
Liksom hon bad
En morgonbön i lunden.»

För blicken låg i strålar sällt
Små silfvermolnens vida fält,
Der dagens stjerna blänkte:
En längtan steg i hennes bröst,
Hon ville ge den ljud och röst —
Ack, arma barn!
Ett spindelgarn
Sig öfver henne sänkte

Och nätet som en dimma satt
För blommans öga dag och natt,
Och rena sinnet störde;
Kringspunnen nu af jordens grus,
Blott skymtvis såg hon himlens ljus,
Så matt och blekt.
I floret vekt
Sig vindens suckning rörde.

Förgäfves hennes hjerteblad
Till höjden om förskoning bad
Att slippa spindelns galler.
Af nätets garn så stängd och skymd,
Hon såg de fria systrars rymd,
Och tänkte blott:
Hvad olik lott
Ur ödets urna faller!

Kom så, i morgonvindens flod,
En Jägare af eld och mod;
Han såg sig om i dalen.
Från purpurläppen klang en sång;
Ljuf var hans blick och stolt hans gång;
En himmelsk bild!
Så öm, så mild!
En främling än för qvalen.

Han snart den hvita blomman såg;
Hon lyste i hans glada håg,
Och handen bröt dess stengel.
Nu spindelnätet bort han ref —
Då se! förvandlad Liljan blef;
Vid Jägarns bröst
Med *funnen* röst
Låg en befriad engel.»

I *Vår och Kärlek* gifver hon uttryck åt den glädje och längtan, de minnen och förhoppningar, som våren väcker hos henne och som alla hafva samma föremål, den älskade. I sin granskning af »Dikter af Euphrosyne» finner Atterbom denna dikt ganska vacker, men klandrar henne nästan, att hon här behandlat ett ämne, som förut blifvit behandladt af Hedborn i dennes »öfverträffliga vårdityramb» af samma namn¹⁾. Emellertid hedrar det henne både såsom skald och qvinna att icke hafva tillåtit sig att skrifva ett sådant poem som Hedborns »Vår och Kärlek». Hedborns dikt hade hon icke läst, då hon skref sin, hvilket vi längre fram skola finna.

I *Maj* är glädjen öfver vårens ankomst öfvervägande, och trokéerna äro utbytta mot lifliga och välljudande daktyler. Den älskade omnämnes icke, men det är väl med tanken på honom, som hon sjunger:

»Sitt tempel Diana har öppnat och kallar
De tappra att pröfva sitt glädtiga mod:
I skogarnes dunkel re'n jagthornet skallar
Och lofvar förfriskning i morgonens flod.»

Sommardagen har äfven en glädtig ton; dock tycker man sig förnimma en och annan suck, ehuru hon säger:

»Ingen smärta tär mitt hjerta.»

¹⁾ Sv. Litt.-Tidn. 1823, s. 265.

Säkerligen har hon författat denna dikt på Skultuna, der hon brukade vistas om somrarna. Men på hösten är hon åter i Stockholm och skild från sin älskade. De ljusa och glada sommardagarna äro nu blott vemodiga minnen, och i sina *Höstbetraktelser* yttrar hon derför:

»En bild af saknaden och smärtan,
O Höst! går fram i dina spår,
Och vid din anblick Sorgens hjertan
Ej blygas mer för suck och tår.
Vid ditt adagio stilla bäddas
Hvar blomma undan vintern hård;
Blott Minnets hulda telning räddas
I hjertats helga tempelgård.

Hon grönskar trogen, liksom granen,
I oförgånglig nordisk skrud,
Och lutan höjer, liksom svanen,
Vid dödens fläkt de skönsta ljud.
Må så min hviskning till Dig hinna
Du Ende, som min själ förstår, —
Och sympatiens strängar klinga
Den tro, som ger en evig vår!»

I *Grafskrift öfver min siska* är ungefär samma ämne behandladt som i »Fogelburen». Skilnaden är, att siskan är död, innan skaldinnan hunnit att skänka henne friheten:

»Du delade min bojas tvång;
Men lärde ej, med tro och sång,
Din frihets stund förbida.»

Jag flyr till Dig är, liksom alla hennes sånger till hennes Wilhelm, ett vackert stycke. Men hon måste äfven fly till en högre kärlek än denna: till den högsta, och med rätta har hon i synnerhet i de religiösa styckena *Bön* och *Tröst* biktat för oss sina inre strider. Som ett bevis härpå meddelar jag här det sistnämnda.

»Mörkret skockas. Sänk dig, trötta hjessa!
Hvarje stråle tynar af och släcks.
Snart förtviflan lyktat har att hvässa
Giftets dolk, som af min Norna räcks.

O, hvem skall mitt arma hjerta värja
För dess styng, i denna fasans natt?
Hvem skall den förlättna blomman berga,
Som i känslans rika Eden satt?

Ack! hvem öppnar mig sin famn och svarar:
»Jag skall skydda den för ödets tvång,
Och den ljusdrift, som sig uppenbarar
I ditt bröst, skall nå sitt mål en gång!

Tag i lifvets skola först den lära,
Att förädlas genom plågans band!
Hoppas sedan, att en hand skall bära
Denna blomman till dess fosterland.

På en dunkel grund skall hon sig nära,
Tills hon mognat för en himmelsk jord:
Tålmodets krona, till din ära,
Var ej blott för Dig af törnen gjord.

Korset bjuder dig att tro och lida;
Ser du ej, hur glorian skimrar der?
Endast vid dess fot bör du förbida
Segerkransen för din möda här.»

Stycket är omtryckt i »Dikter af Euphrosyne», men förekommer icke i hennes »Samlade Dikter».

Men hon har ännu en tröst, ännu en tillflykt, nemligen skaldekonsten. Hon låter oss veta detta i *Hjertats tillflykt*, der följande vackra strof förekommer:

»Jag häpen ser Castalias klara vågor,
Lyst blott af månens blick, så blyg och rädd;
Dock, lifvad af mitt hjertas glada lågor,
Jag nalkas ock den huldade blomsterbrädd.
Blott vårens förstling dristar handen bryta,
Den späda anemonen; tårar flyta
Som daggens perlor på dess hvita blad;

Men, under ödets hot och dunklets möte,
 Jag trycker blomman till mitt varma sköte:
 Jag fick dock ett af allt, hvarom jag bad!

Af hennes stycken i Poet. Kalender för 1818 äro »Ebbas önskan», »Lappflickan», »Nordgossen» och »Alrik och Hildur» de enda, i hvilka hon icke behandlar förhållanden, som ligga henne närmast om hjertat. *Ebbas önskan* är en liten tillfällighetsdikt. Om *Lappflickan*, till hvilken dikt hon tydligen inspirerats af Franzéns »Spring, min snälla ren!» m. m., har professor Ljunggren yttrat sig¹⁾. Det är klart, att skalden, liksom målaren, helst bör studera dylika ämnen på ort och ställe, ty annars kan det väl knappt undvikas, att dikten kommer att innehålla åtskilliga alltför fria fantasier och för sitt ämne främmande beståndsdelar. Dock finner man af hennes yttrande om detta stycke, att hon haft för afsigt att lemna en karakteristisk teckning, ehuru detta ej fullkomligt lyckades. Ljunggren anmärker det egendomliga i att lappflickan besöker sin gosse, och icke tvärtom, och att hon har mycket lätt att komma in i dennes tält, ty

»Långt från guld och prakt,
 Aldrig läs och jern
 Voro kojans värn;
 Enfald är dess vakt.» m. m.

Denna strof har emellertid i »Samlade Dikter af Euphrosyne» en helt annan plats än i Poetisk Kalender, der den utgör en del af lappflickans beskrifning på hennes barn-
 doms tält, och detta var säkerligen alltjemt skaldinnans mening. Jag vill ej härmed för-
 svara strofens plats i »Samlade Dikter», ty att den kunnat få en sådan tolkning, stridande
 mot skaldinnans mening, beror naturligtvis på en bristfällig anordning af diktens delar.
 I »Samlade Dikter» är ännu en strof i detta stycke omflyttad och åtskilliga andra förän-
 dringar äro gjorda, utan att det lyckats henne att åstadkomma något helgjutet. Vackra
 äro följande strofer:

»Mycket nog jag kan:
 Vall med renar gå,
 Bryta rötter små,
 Binda korgen grann —
 Sådant arf jag blott
 Af min moder fått.

Klättrande hon gick,
 Då jag liten var,
 Mig på skuldran bar;

Och min spåda blick
 Ofvan molnens våg
 Goda andar såg.

Blott af kärlek lärd,
 Fäste hennes hand
 Granna messingsband
 Vid min hufvudgård.
 Ack! det var så sällt
 I min barndoms tält.»

Hammar-sköld anser *Nordgossen* vara en af de vackraste bland Euphrosynes dikter i Poet. Kalender för 1818, och Atterbom säger detta stycke vara »en präktigt slösande beskrifning af den vinterliga kontrast, som omgifver den nordiske ynglingens längtan med en hård, skarp, men till handling och ihärdighet uppmanande natur». ²⁾ Enligt min mening är detta stycke det mest underhålliga, hon någonsin låtit trycka. Redan af första versen:

»Vintern, sträckt på vingar»,

¹⁾ Ljunggren, s. o. sid. 190.

²⁾ Sv. Litt.-Tidn. 1823, sid. 271.

får man en försmak af det hela. Innehållet är följande: En yngling kan icke soffa en kuslig vinternatt. Han tänker på sin flicka, eller för att begagna ynglingens ord:

»Tanken flyr och vimlar,
Söker hjertats himlar,
Der min eld sin flamma får och njuter.»

Slutligen blir hans längtan honom öfvermägtig; han begifver sig ut, ehuru stormen hviner »med midnattssvarta segel», och

»Drakens jordskatt flammor,
Tjut af uf och gammar
Skränar ifrån klyftan öfver viken;
Vindens vrede ruskar
Granar, tall och buskar;
Vargens öga gryr i snår och diken.»

Men lyckligtvis blir det stjärnklart och mån- och norrsken, och han kommer slutligen dit, »der isens pilar bekransa hans flickas tak». Derefter frågar han:

»Kan du dig förklara,
Hulda villa?»

Och denna fråga vill han, att »strålen, tindrande från himlens fäste» skall besvara. Vidare säger han:

»Sänd, o ömma, ljufva,
Milda turturdufva,
Blott en hviskning från ditt lilla näste!»

Men i detsamma »kallar morgonropet», och sparfvens qvitter ljuder:

»Sång och kärlek ödets brott försona.»

Märkvärdigt är, att Atterbom så mycket berömmar denna dikt, då han kort förut i samma recension anmärkt, att Euphrosyne nästan blott då öfverraskas af osäkerhet i språkbehandlingen, »när hon sysselsätter sig med ämnen, som ej äro med hennes skaldelynne tillfyllest beslägtade»; och som bevis på en sådan osäkerhet anför han äfven ställen i »Nordgossen». Stycket omtrycktes i »Dikter af Euphrosyne», men har med rätta ej blifvit intaget i hennes »Samlade Dikter».

Romansen *Alrik och Hildur*, der ämnet är hemtadt från korstågen och hvilken äfven Atterbom icke sätter högt, kan ej räknas till hennes bättre dikter.

Efter denna redogörelse för hennes bidrag till Poet. Kalender för 1818, af hvilka jag gifver dem företrädet, i hvilka hon gjort sitt eget hjertas angelägenheter till föremål för sin diktning, återvända vi till Atterboms bref från Dresden. I detta bref skrifver han äfven:

»Den biljett jag, innan min afresa ur Sverige, skickade till dig från Åsbo Prostgård i Östergöthland, min födelseort, kom väl riktigt fram? Jag är mycket nyfiken att få höra den närvarande ställningen af dina lefnadsöden, och önskar hjertligen till Gud, att den må vara ljusare, än då vi skiljdes åt, och loffa gladare utsigter. Berätta mig derom, jag besvär dig, så snart som möjligt, och om du gjort några nya angenäma poetiska bekantskaper; med mera dylikt, som beträffar din personliga ställning! Jag bedyrar vid Gud, att ingen köttslig Bror kan mera hålla af sin Syster, än jag håller af Dig. — Jag hoppas, att vi efter min återkomst till Sverige skola få upplefva många glada ögonblick i hvarandras umgänge. Jag har *in petto* stora poetiska projekter, som då skola utföras — projekter icke blott för min, utan ock för *Din* räkning. Jag vill, med Guds hjälp, göra af dig en skaldinna, som Sverige med stolthet skall sätta vid sidan af — Men nog. Gud låte oss begge få lefva, med någorlunda helsa till själ och kropp, samt med någorlunda drägliga timliga villkor! Jag önskade gerna, att kunna för sommaren 1819, — ty *nästa* år kommer jag

kanske icke hem, — hyra mig ett rum på någon rätt angenäm plats af Djurgården invid Stockholm — Då skulle vi ofta vara tillsammans och öfverlägga om våra poetiska planer. Hvad synes dig derom? — Här i det romantiskt sköna och trefliga Dresden har jag gjort bekantskap med tvenne *Deutsche Dichterinnen*¹⁾ af hvilka ingendera i personlig älskvärdhet kan mäta sig med Dig.»

I samma bref lofvar han att skrifva till Euphrosyne och Hedborn »från någon särdeles poetisk ort i *Italien*, en postort, som är tvenne så poetiska själar värdig». Hvad Euphrosyne beträffar, uppfylde han sitt löfte i Roma d. 13 April 1818. I detta bref skrifver han:

»Min goda, oförgätlige Julie! — Tro ej, hvarken att jag glömt Dig, eller att jag *kan* glömma Dig. Af ett för någon tid sedan erhållet bref från Carl Zeipel ser jag, att du nästan fallit på dylika misstankar. Nej, min ömma, min ljufva vän! du kan för sådant vara fullkomligt trygg. Den, som en gång lärt känna Dig, och sedan kan bli likgiltig för din person och dina öden, måste antingen vara utan hufvud, eller utan hjerta, eller sannolikast utan begge. Jag tänker på Dig *dagligen*, ja, om denna bekännelse kan trösta dig, jag ser Dig *ofta* ej blott i mina dagliga, utan ock i mina *nattliga* drömmar. Jag ser dig ofta — tyvärr blott i *andanom*! vandrande vid min sida, bland forntidens herrliga ruiner, till hvilka jag lemnar dig muntliga commentarier, eller i de tjugande *Villornas* alléer, när den varma Italienska luften börjar svalkas, och solen sjunker öfver pinjernas, lagrarnas och cypressernas dunkelgröna lundar, under det himlens blåa färg, här långt mera högblå än hos oss, i vester antager det skärfaste violetta skimmer, som slutligen öfvergår i det mest glödande purpur. Hastigt breder sig nattens flor öfver ängden; nu tindra stjernorna fram, större till utseendet och mera gulfärgade, än vi se dem i våra Nordiska vinternätter; den klaraste måne går upp öfver Rom, S. Petri väldiga coupol, alla de tusende tornen och tinnarne blänka, fjerran vinka dig de Albanska och Sabinska bergskedjorna, som inhägnat det stilla Campagna, liksom gränsen af ett förtrolladt land — och omkring dig, hvart du blickar, kasta otaliga vattenkonster sina silfrade språng i mångfaldigt korsade bågar! — Döm häraf, om jag förlorat dig ur mitt minne!»

I samma bref skrifver han:

»Af de underrättelser jag fått från Sverige ser jag, att dina nya skaldestycken i sista Kalendern gjort mycken lycka. Också Geijer berömmar dem högligen. Det är en naturlig sak! Kanske tycker du, att jag i den afskrift jag hemskickade af dina manuskript, gjort åtskilliga *onödiga* ändringar. Ehuru väl jag vid ett muntligt samtal med lätthet skulle göra dig en ordentlig och på mogna skäl grundad redovisning för *hvarenda* af de friheter jag i detta fall tagit mig, vill jag tillstå, att jag vågat de flesta af dessa förändringar mindre derföre, att de, betraktade hvar och en på sitt ställe *särskildt*, varit *absolut* nödvändiga, än för att i *det hela*, i den allmänna metoden af min granskning, ge dig en praktisk anvisning på den *strängare sorgfällighet* vid behandling af plan, språk och versbyggnad, som jag önskar att du icke må förlora ur sigte, då, som jag hoppas, du äfven hedrar *nästa* års kalender med bidrag — och då din undertecknade trogne vän, ännu en tid bortåt ömsande bopålar utan uppehåll, hvarken *muntligen* eller *skriftligen* kan gå dig tillhanda. — Förskräcks ej för orden: »*strängare sorgfällighet*»; med en så utmärkt talent, som Du har att tacka Gud och Naturen för, äro inga tekniska hinder omöjliga att besegra. Du behöfver ej göra dig annat besvär, än att flitigt studera (du missförstår mig väl ej: att *studera* är icke detsamma som att *efterapa* — hvilket senare du hvarken *dör* eller *behöfver* göra) goda skalders arbeten, samt under detta studium allt mer och mer vänja dig, att icke blott med *känslan* och *fantasi*en fästa dig vid *innehållet*, utan ock med *begreppet*, med reflexionen tydligt utreda för dig *fördringarna* och *villkoren* för möjligheten att *exequera* de poetiska compositions-slagens åtskilliga arter. Hvad som isynnerhet är en hufvudsaklig egenskap för Skalden, näst en liflig inbildningskraft och ett känslofullt hjerta, det är *virtuositet i sitt språk*, eller en hög grad af färdighet i att korrekt, bestämdt, kraftigt och delicat behandla sitt modersmål. Utom det, att han i allmänhet bemödar sig om att inöfva sjelfva känslans lekar under förmyndareskapet af *Tankans allvarsamma disciplin*, hvaraf omedelbart följer riktig symmetrisk utveckling och anordning af idéens framställning, undvikandet af tautologier, af ofta upprepade triviala eller förslappande, eller affekterade epitheter, valet af de enklaste och riktigaste, en klokt beräknad och jemnt öfver det Hela spridd fördelning af färgor i styl och ton, i uttryck. m. m. hjälper här till mycken läsning af goda författare i *prosa* (t. ex. *Thorild*, i hvars bättre skrifter vårt sköna modersmål visar sig med en friskhet och en naiv majestätlighet, som det i senare tider varit på vägen att alldeles förlora; det förstås, att jag icke råder dig upptaga såsom mönster i styl det myckna *burleska* och blott för *hans* individuum

¹⁾ Louise von Brachmann och Helmina von Chezy, om hvilka underrättelser lemnas i brefvet.

passande, som deribland så ofta förekommer!) och framförallt en flitigt upprepad öfning att *skriftligen* på *prosa* uttrycka sig själf. Det är otroligt, så länge man icke själf försökt det, hvilken nytta en dylik öfning, ehuru *prosaisk* den än må synas, medför i afseende på djuphet och klarhet i tankeförmågan, samt styrka, värma och precision i sättet att göra för *andra* lefvande sitt Inres heliga bilder och lidelser. Det förstås, att du icke behöfver lemna på *tryck* sådana privata tanke- och stylöfningar, såvida du icke själf, eller någon pålitlig vän, efter mogen öfverläggning finner dem, eller några deribland, förtjena att göras bekanta för en större allmänhet; *Poesien* är och bör blifva Ditt hufvudyrke, för den är du född; och försöket att utarbета allehanda små *prosaiska uppsatser*, naturligtvis öfver ämnen, som lifligt sysselsätta din själ, rekommenderar jag blott såsom den bästa praktiska method att studera sitt språk och att i samma mån utbilda sin färdighet att deruti yttra sig, som man utvecklar scalan af sina känslor, gången af sina tankar, strömmen af sina bilder, till harmoni, klarhet, styrka och säker takt, i plan, i detaljer, i vers- och period-byggnad. — Med ordet *styrka* menar jag här ingenting vidare, än *energi* i allmänhet; hvilket jag nämner blott derföre, att du icke må föreställa dig, det jag uppmanar dig att i dina skrifter efterjaga någon ton af *manlighet* och *amazon-väsande*, hvilket alltid kläder qvinnan illa; ingen har visat bättre än Du, att i den vekaste ömhet, det ljufvaste qvinliga behag kan ligga den mest genomträngande kraft och styrka förborgad, nemligen den äkta känslans, den sanna passionens, sorgens, kärlekens, naturens! — Änna en sak af vikt, men visserligen af en *betänkligh*, rätt mycket betänkligh vikt: du gör ej illa, om du stundom *med uppmärksamhet* genomläser en och annan af *Svedenborgs* skrifter. Jag såg, om jag mins rätt, under det jag var hos dig i Stockholm, ett af hans mindre arbeten liggande på ditt bord, och detta fägnade mig. Icke för *språkets* skull; ty af den *dåliga* Svenska, på hvilken åtskilliga af hans skrifter blifvit öfversatta, är ej något för stylens skönhet att lära: men för *innehållets*, eller (ty innehållet är på långt när ej till alla delar ofelbart) rättare sagdt, för *andans*. Ett sådant verk, som t. ex. hans *Engla-vishet om den gudomliga kärleken* (bäst vore, om du kunde förskaffa dig det korta och förträffligt skrifna sammandrag af hela Svedenborgs lära, som är tryckt i Leipzig 1789 och heter *Em. Swedenborgs Theologische Werke im Auszug*), är, isynnerhet för fruntimmer, den enklaste, den hjertligaste, den frommaste — och såvidt äfven populäraste — inledning till en *högre filosofisk åsigt* af Lifvet, Naturen, Menniskan och Gud. N. B. Svedenborgs lära tjänar till en sådan *Inledning* — d. v. s. till att utveckla djupet af det i hvarje väldanad själ inneburna religiösa sinnet, att öppna blicken för det inre väsendet, den andliga betydelsen af det stora verdens-sammanhanget o. s. v. — blott i kraft af den anda, som herrskar i *det Hela* af hans framställningar; i *particulariteter* har han ofta begått misstag, som härflyta från ensidighet och brist på tillräcklig klarhet i uppfattandet af fundamental-principerna. Så t. ex. är fallet med hans *Correspondens-Lära*, i hvilken sjelfva tanken, sjelfva ideen är gudomlig, men hvars utförande dock — hos honom själf — blifvit något helt annat. Så äro ock hans *ande-syner*, om hvilka jag icke tviflar, att de ju för honom verkligen ägt rum, ofta, icke i afseende på det historiska af sjelfva fenomenet, men väl i afseende på innehållet af det som andarne förkunna, *ofta* (icke *alltid*) af en *tvetydig* beskaffenhet; och *den* felar mycket, som betraktar Svedenborg — men så gör ju hans egentliga Sekt? — såsom ett slags ny Christus, hvars utsagor man till alla delar måste vörda likt *tros-artiklar*. Derföre kallade jag ofvanföre mitt råd, att studera Svedenborg, *betänkligh*; men med Din sunda natur och Ditt klara förstånd löper man dervid ingen fara.¹⁾ — Tag ej illa upp, bästa Julie! att jag tilltalar dig i denna rådgifvar-ton; men då du engång vändt dig till mig med förtroende, så vill jag söka uppfylla mina pligter mot dig på ett sätt, som är värdigt vår vänskap. Jag hör icke till det slags vänner, som af blindt enthusiastisk välmening eller af en illa förstådd *delicatesse blott* berömma; dertill håller jag för mycket af dig. Du är på en god väg, och du har redan i hög grad tillvunnit dig, hos alla skönhetens och sångens vänner i Sverige, uppmärksamhet och kärlek; men just derföre är det återstående af den glänsande bana du har att vandra, så mycket viktigare att i alla hänsigter *noga* besinna och mäta. — Föröfrigt, *friskt mod!* Förtrösta på Försynen, låt den rika Naturens moderliga toner aldrig förgäfvres söka genljud inom ditt bröst, sjung och lef för dina vänner, af hvilka du är från år förvärfvar dig flera, samt för efterverlden, som skall sätta dig på ett af de högsta äreställen bland Sveas döttrar. Är ej denna lott skön? ej värd att köpas med möda och uppoffringar? ja, äfven med svårare timliga lidanden? — Ack Gud! jag vet väl, att du har ett tungt husligt kors att bära, och jag känner af egen ymnig och lång erfarenhet, sjuklig och mjältsjuk som jag i många år varit (och tyvärr ser det ut som ville detta

¹⁾ I en not har Atterbom tillagt: »Högligen rekommenderas flitig läsning af *Novalis* och *Goethe*, den ene för Religionens, den andre för Konstens skull.

öde följa mig till graffen), huru mycken kraftansträngning det kostar, att hålla sitt ädlare Jag upprätt emot *jordens* bekymmer, samt huru mången gång under denna svåra kamp man dignar af matthet, under innerlig önskan att få kasta lifvets och den personliga existensens hela tunga börd af sig. Men — derföre är också allt, hvad som här sinligt omgifver oss, beståndsdelarne af den stränga *barnskolan*, i hvilken vi uppfostras till en evig ungdom i en lyckligare värld — och Christendomens hjertemod består ej blott i att kämpa ståndaktigt mot den yttre världens förförelser, hvilka på långt när ej äro så farliga som den *andliga fienden*, hvilken *inom* oss arbetar på att skingra och enervera våra bästa krafter, genom fruktan, villrådighet och förtviflan! —

Detta bref erhåller du förmodligen först i Juni månad — så långt är det afstånd som skiljer oss! Svara mig snart och skicka ditt svar till Zeipel, som lagar att det säkert kommer i mina händer. Berätta mig der utförligt, allt hvad som hänt dig sedan vi skildes i Stockholm, samt beskaffenheten af ditt närvarande läge. Af Zeipel vet jag, att du ännu (så vida jag förstätt honom riktigt) lever tillsammans med din — så kallade *man*, en person som ej i något afseende tycks vara utrustad till att göra dig lycklig. Kan då ej detta förhållande upphöra? Kan ej den värdige mannen — heter han ej Adlerwald? — som enligt din egen berättelse gjort så mycket till ditt bästa från dina barna-år, utverka dig en befrielse från detta odrägliga ok, eller åtminstone på något vis häruti förmildra din ställning? Fins det *någon* möjlighet — och den allmänna Lagen är ju nu i detta fall lika förnuftig, som den allmänna Opinionen? — att *formligen upplösa* denna för Dig förstörande, för Honom öfverflödiga och således till ingen nytta tjänande förbindelse, så omfatta denna möjlighet *utan betänkande!* Icke blott Skaldekonsten och Fäderneslandet, som fordra dig för *deras* räkning hel och hållen, utan ock Gud och alla förnuftiga menniskor, frikänna dig från skyldigheten af ett sådant slafveri, i hvilket din första ungdoms oförsigtighet, eller kanske främmande tvång, störtat dig. Var blott sedan, *i valet af en ny gemål*, mera *försigtig!* — Jag vill lemna osagdt, om det icke, i din närvarande belägenhet, tills vidare vore bäst att välja *ingen*. — Förlåt min upprigtighet! men du har ju gjort mig till din Bror, och en sådan har ju lof att stundom vara öfverklok, ja till och med en smula näsvis! —

Gifve Gud, att *Franzén* bodde dig nära, eller på någon tid, liksom han förr gjort, komme att vistas i Stockholm! — *Han* vore för Dig en god, skyddande, uppmuntrande Genius; det är den ljufvaste, renaste, älskvärdaste menniska jag känner i världen, och tvifvelsutan den enda *Engel*, som finnes bosatt inom Sveriges gränсор. Och då han dessutom, hvad äkta ästetiskt sinne, fin smak och säker takt i *poetiskt omdöme* angår, är, när man öfver dylika ämnen rådfrågar honom¹⁾ och förelägger honom sina försök till granskning, den *pålitligaste* af alla nu lefvande Svenska poeter och konstdomare, så önskade jag gerna, att du kunde låta honom genomläsa de nya lyriska och romantiska productioner, dem du tvifvelsutan i *nästa* Kalender ämnar meddela, innan du lemnar dem i Boktryckarnes händer. Jag tror att du skulle kunna helt simpelt skicka honom dem, med ett litet vänligt bref; han såg dina *allraförsta* skaldeprof, dem du sände mig vid midsommartiden 1816, innan de blefvo tryckta; han sätter mycket värde på Dig, liksom på allt Ädelt och Godt, och han skall säkert både med nöje och efter bästa samvete såväl gifva dig grundade domar öfver det allmänna i dina diktningar, som ock föreslå de lyckligaste förbättringar, der stundom sådana vid enskilda delar kunde synas nödvändiga. Han är *min* vän — och Du sjelf känner ju honom också redan personligen! — Än engång, förlåt mig, hulda Euphrosyne! Jag skulle tilltala dig i en mycket mera smickrande ton, jag skulle säga dig att allt hvad du gör är oförbätterligt, att du platt ingenting annat behöfver än att i allt följa din egen Genius, att du redan är mer än Sappho, Corinna, Mad. Staël o. s. v. och att du således för ingen del bör längre låta hofmästrera, allraminst *vatterbomisera*²⁾ dig, m. m. dylikt, — om jag vore mindre starkt, mindre oegennyttigt eldad af nit för ditt väl och din ära. Men, som sagdt, *detta* slags vänskap och tillgifvenhet är icke *min* sak; jag har aldrig för egen räkning fordrat den af någon, och jag kan icke heller förmå mig till den tro, att jag dermed tillfogar någon annan en verklig fördel eller bättnad. Derföre säger jag dig rent ut, att så glad som jag är öfver den aktning alla vältänkande bland

¹⁾ I en not i brefvet läses: »Jag känner af egen erfarenhet härutinnan hans säkra blick, som väl stundom — förunderligt nog! — misstager sig vid utarbetningen af egna compositioner, men dock alltid, såvidt jag märkt, vid bedömandet af *andras* röjer en skarpsynthet utan like.»

²⁾ Man har från Sverige berättat mig, att *Lings anhängare* uppfunnit detta nya ord, för att dermed beteckna den *skadliga* inflytelse, som din bekantskap med *mig* haft på din bildning och dina skaldestycken. Bäst är, att saken underställes din egen ompröfning.

vara landsmän visa dig, så lifligt önskar jag, att du hädanefter icke framträder med några mindre mogna och mindre värdade skapelser, än de sånger med hvilka du redan hänryckt din nation. Man har under rättat mig från Sverige, att *Ling* nu mycket umgås med dig och mycket beundrar dig. Jag har mot det förra ingenting att invända, och finner det senare mycket naturligt. Han är, oaktadt sin blinda fanatism för vissa ensidiga begrepp, bland hvilka hans välmående charlataneri med *Scenskhets* intager första rummet, en intressant man, af ett i grunden lika förträffligt hjerta, som riktningen af hans snille är ädel och det patriotiska i hans bemödande vördnadsvärdt, jemväl i dess öfverdrift och förvillelser. Då han dessutom förmodligen i sitt personliga förhållande till *Dig* mera beherrsakar sin orimliga egenkärlek och sin olyckliga misstänksamhet, än i sitt uppförande mot åtskilliga bekanta af sitt *eget* kön, t. ex. Geijer, som varit hans vän, och mig, som dels af egen böjelse och dels på Friherrinnan Helwigs åstundan försökte att blifva det¹⁾, så kan du visserligen af hans umgänge skörda både nöje och nytta. Blott önskar jag att du icke må oinskränkt lita på honom i *ästhetiska* rådplågningar. Han är en ganska genialisk människa, men liksom i allmänhet hans intellektuella bildning är fragmentarisk och ytlig, så beror också hans *smak* egentligen blott på infall och rhapsodiska hänryckningar. Är han nu på köpet *kär* i dig, hvilket man i Stockholm och Upsala påstår — och hvilket jag finner så mycket mer förlåtligt, som jag sjelf nästan är på vägen att bli detsamma! — så är han likväl *just* derför, ursäktligtvis, heltvisst en desto slemmare Criticus öfver dina arbeten. — Se så! nu har jag tagit bladet ifrån munnen och sagt dig, i korthet, allt hvad *jag* tänker om dina litterära och personliga omständigheter. Men *mina* meningar äga ingen rätt, att för *Dig* gälla såsom lagar; och du må gilla eller förkasta dem, allt efter som du sjelf för godt finner.»

Slutet af brefvet är dateradt d. 16 April, och då skriver han:

»Jag hör, att Leopold gjort ihop ett stycke Parodi öfver din *Luta*. Det är honom, Wallmark och Comp. värdigt, att gifva sin immerfort växande galla öfver den yngre Vitterhetens framgång luft med att *skymfa ett Fruntimmer* — som intet annat fel begått, än att, dessa herrar oåtsporadt, skriva och låta trycka några vackra verser. Hur kan man vara nog låg, för att bära sig åt så *omanligt*? — Men föraktet och åtlöjet drabbar dessa fega skurkar sjelfva. —»

»I October torde jag väl lemna Italien, tillbringar vintern och vårens begynnelse i Tyskland och kommer ungefär hem vid samma tid 1819, som jag 1817 bortreste. Hvad vi då skola språka tillsammans! — Om det kunde låta sig göra, så hade jag mycken lust att för någon del af sommarn bosätta mig på något vackert ställe i Djurgården vid Stockholm. Vet du, om hyrorna der äro mycket höga? — Då kunde vi dagligen träffas och conversera, studera, poetisera, philosophera med hvarandra af hjertans grund. — Har du ej lust att försöka skriva en *Roman*, med små lyriska dikter, romancer o. s. v. blandade derinuti? Fruntimmer äro af naturen med mera talent och större förråd af materialier till detta slag af poetisk composition utrustade, än de flesta karlar. (Också Fru Helwig är nu sysselsatt att utarbete en.) Tänk med allvar på detta förslag, och laga att du nästa sommar kan läsa upp första delen eller åtminstone några capitel för mig, så skall jag till skyldig tacksamhet regalera dig med ett *dramatiskt* arbete.»

Det är för tidigt att här, då Euphrosyne nyss framträdtt som skaldinna, inlåta oss på den frågan, huruvida »atterbomiserandet», såsom Lings anhängare påstodo, haft en skadlig

¹⁾ Jag gick honom till mötes med den renaste upprigtighet; jag bragte helt och hållet min egen stolthet, så ofta af honom orättvist sårad, till offer åt det bemödande, som jag ansåg för en pligt, neml. att innan min afresa från Sverige söka upphäfva åtminstone en dissonans, utplåna åtminstone en partiskefhet i vår af så många småaktiga passioner och personligheter sönderslitna litteratur. Min lön blef, att sedan han i tre dagar omfattat mig med verkligt förtroende, skickade han mig på fjärde dagen, just som jag skulle lemna fädernejorden och ämnade gå till honom för att taga ett hjertligt afsked, ett långt bref, som jag för märkvärdighetens skull ämnar gömma så länge jag lefver, fullt af de orimligaste beskyllningar och det gruffligaste ovet. När vi engång råkas, skall jag visa dig det högst oskyldiga ställe i mitt företal till Hörbergs Lefverne, som gaf honom anledning till denna vansinniga farut. Jag ansåg den ej förtjena något svar — jag hade nu fullkomligt lärt känna det dunkla, vacklande, med sig sjelf i evig strid liggande själstillstånd, hvaruti *Ling* sannolikt för alltid är innesluten. Jag fick blott lära vid detta tillfälle, att hädanefter sätta mera pris på min vänskap, och icke truga bort den på någon, äfven med den bästa af-sigt i världen.

inflytelse på hennes skaldskap; men med sjelfva »atterbomiserandet», såsom det hittills visat sig, kunna vi redan nu sysselsätta oss. Vi hafva förut funnit, att Atterbom, vid sitt val af lektyr åt Euphrosyne, glömde, att det var en *svensk* skaldinna, han ville uppfostra, och äfven detta var ett nyromantiskt drag, alldenstund det nationella icke var af någon egentlig betydelse för nyromantikerne. Här förordar han åtminstone någon svensk läsning, nemligen *Thorild* »för språkets skull» och *Svedenborg* »för andans», och uppmanar henne att flitigt öfva sig att skriftligen uttrycka sig på prosa. Men i sjelfva verket går han här ännu längre i det abstrakta. Har han förut velat göra henne till skald i allmänhet, afse nu hans råd och upplysningar konstnären i allmänhet. En liflig inbillningskraft och ett känslofullt hjerta säger han vara hufvudsakliga egenskaper för skalden. Men detta gäller icke blott skalden utan hvarje konstnär, ja, hvarje välbildad menniska. Äfven om man antager, att Atterbom med inbillningskraft menar konstnärsfantasi, kunde ej Euphrosyne draga någon vidare nytta af en sådan upplysning, ty dels får hon ej veta, hvarigenom den diktande fantasien skiljer sig från de arter af konstnärsfantasi, hvilka ligga till grund för de öfriga sköna konsterna, dels talas ej om något innehåll, något föremål för fantasiverksamheten. Visserligen talar han om något för skalden, till skilnad från andra konstnärer, nödvändigt, nemligen »virtuositet i språket», men hvad nytta kunde hon väl hafva af hans råd i detta afseende, då det icke fullständigt säges, huru en sådan virtuositet är möjlig? Har man icke gjort sig klart reda för hvad man vill uttrycka, måste naturligtvis språket blifva förvirradt och oklart. Rigtigheten af Tegnér's bekanta omdöme: »Det dunkelt sagda är det dunkelt tänkta», kan betviflas; men att det dunkelt tänkta, d. v. s. det dunkelt förnumna, blir det dunkelt sagda, är obestridligt. Är innehållet i en dikt oklart eller ofullständigt, hjälper ingen virtuositet i språkbehandlingen. Säkerligen hade Atterbom besparat Euphrosyne, sig sjelf och hennes öfriga vänner, hvilka fingo det förtroendet att genomse och rätta hennes dikter, mången fruktlös möda, om det lyckats honom att öfvertyga henne, att språkets korrekthet, bestämdhet o. s. v. grunda sig förnämligast på det klara och bestämda innehållet, att den diktande fantasien rör sig med förnuftiga tankar, d. ä. klara och tydliga förnimmelser med förnuftigt innehåll, att skaldekonsten genom sin högre klarhet skiljer sig från de öfriga konsterna, eller, för att begagna Tegnér's ord:

»I Phoebi värld, i vetande som dikt,
är allting klart: klar strålar Phoebi sol,
klar var hans källa, den kastaliska.»

Men en dylik åsigt var icke Atterboms, var icke nyromantisk. Det är utmärkande för nyromantiken att icke fastställa någon beständ skilnad mellan skaldekonsten och de öfriga sköna konsterna. Det är ock utmärkande för den nyromantiska fantasien att icke ega något verkligt innehåll, att ständigt söka ett sådant utan att finna det. Med förakt för sin egen tid vände sig nyromantikern till en tid, som *varit* verklig, till medeltiden, eller försökte att utanför den verkliga världen skapa sig en värld af intet eller af abstrakta hugskott, hemtade från den Schellingska filosofien. Och ett så beskaffadt innehåll skulle nu fattas med känslan eller med konstnärsfantasi, hvarmed man menade ett slags allkänsla eller detsamma som Schellings »intellektuella åskådning.» Det är tydligt, att ett sådant innehåll, förnummet i en sådan form, aldrig kunde uttryckas med reda och klarhet. Häremot skulle nu kunna invändas, att Atterbom dock erkänner tankeförmågens vikt inom skalde-

konsten. Han säger t. ex., att skalden bör bemöda sig om att »inöfva sjelfva känslans lekar under förmynderskapet af Tankans allvarsamma disciplin.» Men för honom har dock tankeförmågan betydelse endast vid ordnandet af innehållet, och är icke nödvändig vid sjelfva uppfattandet af detsamma. För öfrigt skulle det han här yttrar om skaldekonsten med föga förändring kunna sägas om någon annan konst, t. ex. musiken.

Det nästföljande brefvet från Atterbom till Euphrosyne är skrivet mer än ett år senare än det, hvarmed vi nu sysselsatt oss. I Poetisk Kalender för 1819 finnes intet bidrag af Euphrosyne. Säkerligen vågade hon icke låta trycka något, som icke var förut granskadt af någon, enligt hennes mening, dertill lämplig person. Atterbom kunde ej gå henne till handa, och det råd, han gifvit henne, nemligen att vända sig till Franzén, ansåg hon sig kanske icke, af en eller annan anledning, böra följa. För öfrigt gäfvo hennes dåvarande familjeförhållanden henne annat att tänka på. Atterbom skriver nemligen från Berlin den 22 Maj 1819:

»Min trofasta, älskvärda Julia! — Ditt sista bref af den 25 och 26 September har jag först för åtta dagar sedan erhållit, utan att känna orsakerna hvarför det dröjt så länge på vägen. Men det Goda kommer aldrig för sent; och jag har så mycket mera fagnat mig öfver denna skrivelse, som den, i det Hela, innehåller glädjande tidningar om Ditt personliga tillstånd. Ehuru i allmänhet ingen vän af äktenskapsskillnader, tror jag dock att i *Ditt* fall man utan inre förebräelse kan begagna denna för Dig enda utväg till frihet och lyckligare öden. Om jag mins rätt, rådde jag Dig till detta steg redan för tvenne år sedan; det är väl, att Du nu fattat Ditt beslut. Kanske är hela saken redan afgjord i det ögonblick jag skriver dessa rader; ty en lång tid har förgått sedan den 26 Sept.¹⁾ Att välsinnade och förståndiga vänner, vid dina åtskilliga bryderier och trångmål, med råd och dåd gå Dig tillhanda, är mitt hopp och min tröst; och skattar jag det i alla afseenden vara för Dig en stor förmån, att hafva vunnit Baron Silfverhjelm²⁾ och hans aktningssvärda Friherrinnas bekantskap. Det är ett par, som i ömsesidig characters-förträfflighet och utmärkt själsdaning ej har många likar. Glöm ej att hjertligt helsa dem ifrån mig; jag står nu till dem i *dubbel* förbindelse, då jag anser den godhet de visa *Dig* så, som vore den bevisad mig sjelf. Man tror sig i Upsala veta, att Baron Silfverhjelm vill bestå kostnaden till utgifvandet af en samling af Dina skaldestycken, men att Du vill vänta dermed till min hemkomst. Om så är, så är jag Baron S. mycket förbanden för detta vänskapsprof mot Dig och Svenska Vitterheten, samt förmodar på säkra grunder, att företaget i *oeconomiskt* afseende snarare skall medföra vinst än förlust. Men tillika tackar jag Dig för Din omtänka, att icke brådska med saken förrän vi hinna deröfver några dagar språka tillsammans; jag vill, att en Samling som bär på titelbladet *Ditt* namn, skall till alla delar göra Dig den ära, som ditt hjerta och ditt snille förtjena. — Mot slutet af Juni eller allrasist i begynnelsen af Juli är jag väl redan anländ till mina Systrars och min nittiet-åriga Morfars hem, Åsbo i Östergöthland; du vet ju adressen dit, öfver det nära der bredvid liggande Post-Contoret *Boxholm*? Jag dröjer väl några veckor i denna fromhetens och fridens boning, och gör sannolikt sedan under uppresan till Upsala ett besök på några dagar hos Franzén. Vistas du kanske vid den tiden i *Skultuna*? ligger denna ort långt från Vesterås eller från Upsala-vägen? och kan Du der emottaga en påhelsning? Eller, om detta ej går an, kan Du ej i början af hösten uppehålla Dig någon tid i Upsala? ty Gud vet, när jag kommer till Stockholm — åtminstone sker det ej före Jul, och jag ville gerna råka Dig dessförinnan. Om allt detta väntar jag Ditt svar i Åsbo. — *Mest* af alla Dina underrättelser glädjer mig *den*, att Du *pålskar och är älskad*. Gud gifve, att *jag* kunde berätta detsamma! Jag hoppas af din rena själ och ditt ljusa förstånd, att du gjort ditt val utan illusion och öfver-

¹⁾ Den 25 och 26 Sept. vistades jag i *Salerno* och *Pästum*, ej långt från Calabriens gräns. Jag har sedan den tiden lagt ett godt stycke väg till rygga!

²⁾ Göran Ulrik Silfverhjelm, född 1762, död den 10 Sept. 1819, gjorde, genom andras händer, den svenska allmänheten bekant med Kotzebues sentimentala arbeten, ifrig Svedenborgare, förenade sig med Carlander och Geijer om utgifvandet af Thorilds samlade skrifter, men afled innan första delen hunnit utkomma. (Svenskt Biografiskt Handlexikon af Herman Hofberg.)

ilning, samt tror mig i denna öfvertygelse vara säker om varaktigheten af Din sällhet. Du har ganska rätt, att »lifvet, utan kärlek, är en graf», och att »man ej kan sjunga på grafven.» Jag vet det, af hela min lefnads erfarenhet; och fastän jag icke dessmindre stundom söker upphöja min stämma till sång, så går dock i sanning sjungandet derefter. Troligtvis skulle min poesi få en hel annan färg och liflighet, om jag ej vore ett slags Moses på gränsen af Palästina; jag har genom Guds nåd ledsagat mången annan till Poesiens och Kärlekens land, men jag nödgas sjelf dö, utan att någonsin hafva skådat det med mina ögon. Gud vare tack, som låtit mig äntligen komma till den insigt, att detta öde är ett rättmätigt straff för mångahanda slags villor och felsteg. Sedan min ungdom nu ilat sin kos, ehuru (hvilket är något hårdt) utan att jag egentligen nånsin varit *ung*, är det hög tid att bli *tålmodig*; och såsom jag nu är beskaffad till själ och kropp, nerfsvag och dyster, kan jag för min framtid ej hos Ditt kön förvänta mig något annat än hvad man kallar *vänskap*, en sak, visserligen all aktning och erkänsla värd, men som dock, om den också stiger ända till *beundran*, är en mindre än half ersättning för *Kärlekens* förtjusning, enligt hvad jag derom hört, sett, läst och drömt. Lycklig Du, lycklig hvar och en, som det blifvit förunnadt att icke förgäfvres bära inom barmen ett längtande hjerta! —»

Af detta bref finna vi, att Euphrosyne i slutet af September 1818 ännu icke var skild från sin man, men troligen inträffade skilsmessan strax derefter. Efter skilsmessan vistades hon hos baron Johan Carl Adelsvärd på Adelsnäs, och den 7 Oktober 1819, då hon skref det första af sina i Kongl. Biblioteket förvarade bref till Hammarsköld, hade hon lemnat Adelsnäs och bodde på Skultuna. Man säger, att »beslut och handling äro ett hos qvinnan», och här tyckes detta hafva varit förhållandet, ty är det — hvilket jag förmodar — någorlunda öfverensstämmande med verkliga förhållandet, hvad en släktning till skaldinnan upptecknat, nemligen att Euphrosyne vistades ett år på Adelsnäs, och då härtill kommer, att hon den 7 Oktober 1819 skref från Skultuna till Hammarsköld, att hon efter två månaders sjukdom äntligen gick uppe, men fick ej komma utom dörren, måste hon omedelbart efter det hon den 26 Sept. 1818 meddelat Atterbom sitt beslut att skilja sig från sin man hafva satt det i verkställighet och begifvit sig till Adelsnäs. Den 7 Okt. 1819 skriver Atterbom till henne: »Genom Gumælius, Grafström och Hvasser har jag erhållit de sista underrättelserna om Dig. Gudskelof att du är skild från Adelsvärds och att du tillfrisknat från din sjuklighet. Sök att hålla dig rask och munter! Mycket, som nu är mulet, kan snart ljusna. Jag har mycken anledning att förespå dig en gladare framtid. —» Beträffande hennes vistande på Adelsnäs anser prof. Ljunggren det för sannolikt, att hon icke varit der som guvernant, »ty samtidigt konditionerade der en annan literär dam, Dorothea Altin, sedan gift med pastor Dunkel»¹⁾. Enligt uppgift af anhöriga till Euphrosyne var hon dock der som ett slags guvernant, men det var ej barn hon hade att undervisa, utan baron Adelsvärds »utkorade brud». Han gifte sig nemligen med ett fruntimmer af låg börd, och det var förmodligen på det att hans fästmö skulle så mycket fortare educeras, som tvenne lärarinnor och bildade sällskapsdamer antogos²⁾. Euphrosyne trifdes icke på detta ställe, men härom få vi i det följande anledningar att tala.

Angående det tillämnade utgifvandet af hennes dikter är det mycket troligt, att hon ville vänta dermed till Atterboms hemkomst, och detta var ock hans önskan, hvilket vi finna af hans yttrande härom i brefvet från Berlin. Emellertid blef detta bref fördröjd

¹⁾ Gustaf Ljunggren, s. o. sid. 150.

²⁾ Enligt kyrkoboken gifte sig baron Johan Carl Adelsvärd den 27 Nov. 1818 med demoiselle Maria Sleman, dotter af dåvarande inspektoren Johan Sleman. Säkerligen hade Euphrosyne då vistats ett par månader på Adelsnäs.

på vägen och kom ej Euphrosyne till handa förr än i Oktober, då hon på samma gång erhöi följande bref från honom:

»Upsala d. 7 Oct. 1819.

Min älskade Syster! För ungefär sex dagar sedan ankom jag hit till den gamla Asa-staden, och skyndar att underrätta dig derom; min vän Grafström har åtagit sig att framskaffa mitt bref, emedan jag nu icke precis vet, om du befinner dig i Stockholm eller Skultuna. Du erhöi på samma gång ett äldre, dateradt Berlin, som varit inneslutet i ett långt bref till Geijer, hvilket haft den olyckan att icke komma i hans händer förrän några dagar innan min hitkomst. Du ser deraf, att jag, fastän frånvarande i fjerran land, aldrig upphört att tänka på Dig med lika varm vänskap. Rätt ledsamt är, att du så länge fått vänta på någon rad ifrån mig, men det är, vid Gud! icke min, utan den stundom förunderligt capricieusea utländska postgångens skuld. Äfven jag erhöi, aftenen af min ankomst, ett litet bref af din hand, många månader gammalt, och innehållande nyårsönskningar, för hvilka jag hjertligen tackar dig. Hädanefter lär väl vår brefvexling kunna skötas mera ordentligt. — Jag beklagar både för Dig och mig den oväntade snara förlusten af den ädle B. Silfverhjelm. Fäderneslandet har i honom förlorat en af sina yppersta söner, och ingen, som närmare känt honom, skall någonsin förlora ur minnet hans djupa förstånd och hans varma hjerta. Jemväl i afseende på det tillämnade utgifvandet af dina Skaldedikter var detta dödsfall högst olyckligt. Likväl har du ännu vänner i lifvet, som åtminstone i *detta* fall kunna befrämja ditt bästa. Palmblad, Ramström och Zeipel erbjuda sig att mottaga förlaget och bevilja dig så goda villkor, som i vår litteratur och bokhandels belägenhet äro möjliga. Hvad på mig ankomma kan, skall jag icke låta någon omsorg tryta så väl i behörigt genomseende af dina manuscripter, som i uppsigt öfver correctur vid tryckningen och föranstaltandet af en upplaga, som äfven i sitt *yttre* blir angenäm. — Jag önskar således, att du snart öfver detta förslag yttrar dina tankar samt hurudana de med salig Baron Silfverhjelm och kanske någon Bokhandlare uppgjorda förlags-villkoren voro. Under förutsättande, att dessa ännu stannat vid blotta förslaget, önskar jag att du skyndsamt mätte meddela mig dem, på det att en ordentlig öfverenskommelse mellan Dig och härvarande boktryckare snart må uppgöras och tryckningen taga sin begynnelse. Du kan ju rådfråga Hammarsköld, som är en redlig man och af allt hjerta menar dig väl, hvad du med billighet kan fordra i *honorarium*, eller på hvad sätt du vill ha förlaget inrättadt. Bäst vore om Du kunde sjelf komma hit på några veckor i höst, så kunde hela saken lättast och bekvämast personligen afgöras. Är icke ditt förhållande till Brukspatron Adlervall (jag menar att han heter så) af den beskaffenhet, att han kunde förmås bereda dig en möjlighet att vistas ett par månader i Upsala? Kostnaden vore ju för *honom*, såsom en rik man, obetydlig. — Det vore i alla fall bäst, i händelse du vill låta trycka din samling i Upsala under min uppsigt, att du snart öfverstyrde samtliga manuscript-packan i mina händer. Har du någonting att lemna till nästa års Poetiska Kalender, så väntar jag också att skyndsamt bekomma det. Jag kan för egen räkning icke mycket bidraga till Kalendern för denna gång, emedan jag måste använda en del af Terminen på sammanskrifvandet af en Disputation, för att erhålla en Docentur i Historien här vid Universitetet. Sedan denna dumma och tråkiga formalitet är uppfylld, får jag då äntligen i Guds namn öfverlåta mig åt mitt *egentliga* författareskap och utarbetandet af de rika materialier, jag under min resa samlat. —

P. S. Från Zeipel, som just nu kom till mig, skickar jag dig många helsningar. Han skrifver till dig nästa postdag sina tankar öfver det påtänkta förläggandet af dina skaldesånger.

Glöm ej din trofaste

Atterbom.»

Samma dag Atterbom skref detta, skref Euphrosyne från Skultuna till Hammarsköld. Så länge Atterbom var utrikes, kunde det naturligtvis icke blifva fråga om att han skulle bistå henne vid utgifvandet af hennes dikter, och nu var han nyligen återkommen till Sverige. Af ett senare bref från Atterbom till Euphrosyne och äfven af ett bref från Euphrosyne till Hammarsköld finner man, att Silfverhjelm öfverenskommit med boktryckaren Imnelius i Stockholm angående tryckningen af dikterna. Silfverhjelm var nu död, men Euphrosyne ansåg dock öfverenskommelsen med Imnelius bindande. Såsom bosatt i

Stockholm, kunde nu Hammarsköld gå henne till handa, och hon skrifver till honom följande: »Den smickrande uppmärksamhet, som Herr Kongl. Sectern skänkt mina skrifter och det intresse Ni varit god visat Er äga för mig, har gifvit mig anledning, att sjelf våga förnya en bön, som Herr Directeur Hammarsköld¹⁾ redan haft den godheten att framställa: utgifvandet af mina försök i skaldekonsten. Af honom underrättad, att Herr Kongl. Sectern varit så god och lofvat åtaga sig detta besvär, har jag nu äran att derföre aflägga min ödmjuka tacksägelse. — Min första anhållan är att upplagan blir så elegant som möjligt, prydd med en passande vignette, ett graveradt titelblad, och att den blir i octavformat. Jag anser allt företal öfverflödigt och vill intet ha några hedersgummor i spetsen för mig, som Fru S. (ilfverhjelm?) har proponerat. Dessutom skulle hvarje företal af någon annan än mig sjelf medföra smicker, och jag vill helst framstå så anspråkslös jag är.» Hon vill gerna hafva »någon annan titel än den vanliga: Skaldestycken af Euphrosyne eller något dylikt». »Som jag tror», skrifver hon vidare, »att Atterbom blir någon tid af hösten i Stockholm, så har jag tillskrifvit honom och bedt honom i samråd med Herr Kongl. Sectern genomse mina skrifter, och jag är öfvertygad att de båda vännerna tillsammans ska dubbelt förbättra dem. Jag har nu gjort alt, då jag anførtrott dem i smakens och vitterhetens händer.» Emellertid ville Atterbom, att hon skulle låta trycka sina dikter i Upsala och lofvade att genomse manuskripten och hafva uppsigt öfver korrekturet o. s. v. I ett bref af d. 8 Nov. skrifver han till henne: »Af Imnelius är du alls icke bunden, icke heller af L. Hammarsköld; denne senare har i dag skrifvit till mig så: »Under den tiden det var fråga, att B. Silfverhjelm skulle utgifva Euphrosynes Poemer, afslöt han med Imnelius, hvilket dock, efter alldeles förändrade förhållanden, ingen binder. Jag har redan för tre veckor sedan rådt henne att låta trycka sina Skaldestycken i Upsala; likväl tror jag det vara henne bättre, att få en viss summa bestämd» m. m. Detta är nu jemväl min och Boktryckarens tanke.» Euphrosyne beslöt sig för Atterboms förslag. Under förra hälften af år 1820 vistades Atterbom i Stockholm såsom kronprinsen Oskars lärare i tyska språket och litteraturen. Men dessförinnan skef han från Upsala till Euphrosyne, att han ämnade öfvertala magister Gumælius att under sin frånvaro åtaga sig correctorsrolen vid tryckningen af hennes poesier. Manuskripten sändes till Atterbom, sedan han kommit till Stockholm, då, på Euphrosynes begäran, äfven Hammarsköld genomsåg dem och i bref meddelade henne sina anmärkningar. I sina bref af d. 7 Okt. och 8 Nov. 1819 uppmanar Atterbom henne att sända bidrag till kalendern, och d. 6 Dec. underrättar han henne, att alla de stycken, som hon skickat, blifva intagna i kalendern. »Likväl», skrifver han, »har jag begagnat mig af din tillåtelse, att göra de ändringar jag funnit nödvändiga.» D. 20 Dec. s. å. skrifver han:

»Min bästa Julie! Endast några ord för att underrätta dig, att jag med Guds hjelp, i min vän Magister Schröders sällskap, ämnar ungefär tredje eller fjerde dag Jul anlända i den vänliga krets, der man med gammal Svensk hjertlighet och gästfrihet önskar se mig. Jag hoppas då ock kunna medföra Exemplar af den nya Poetiska Kalendern. Äfven *Romfars källa* finner der en plats. Helsa vänligen Herr Directeur Hammarsköld. Gud vet, om jag nu i hast känner igen Dig, så närsynt som jag är, om jag ser Dig ibland ett större sällskap — Jag har ju i hela mitt lif blott sett dig ett par timmar. Jag har likväl ett ungefärligt begrepp om Din physionomi, hvilken jag rätt väl mins att jag tyckte om. (Jag får väl säga

¹⁾ Wilhelm Hammarsköld, Lorenzo Hammarskölds kusin, bosatt på Munga i grannskapet af Skultuna.

dig det, fastän det sker temligen sans façon.) I mig hoppas jag att Du skall igenfinna samma väsende och samma välmening.

Adjö, lilla Syster! Glöm ej

Din

Atterbom.»

Under denna jul tillbragte Atterbom några dagar på Munga, på inbjudning af direktör Hammarsköld och hans fru, och efter sin återkomst till Upsala skrifver han till Euphrosyne den 11 Jan. 1820: »Tusenfaldiga tacksägelse för vår glada sammanvaro! Jag behöver icke nämna, att jag fann den för kort och att jag mycket saknar Dig. Det ser ut, som hölle vi en smula af hvarandra; icke sannt?»

I Poetisk Kalender för 1820 finnas sju dikter af Euphrosyne, nemligen »Wilhelms Harposlag», »Nyårsnatten», »Maria Eleonora», »Kampeberget», »En blick ger fridens helsning», »Skattgräfvaren och Brudsmcket» och »Romfars källa».

I sin granskning af kalendern finner Hammarsköld *Maria Eleonora* vara det minst intagande af Euphrosynes stycken. »Ganska lycklig», säger han, »var väl skaldinnans idé att med de ljufva tonerna från hennes milda luta förhårliga den qvinligaste af våra drottningar, men det tyckes som hon tagit lösningen af detta problem alltför lätt.» Han anser, att ämnet icke egnade sig till en romans, men att det »icke var så alldeles otjenligt till ett litet halfidylliskt epos». »Men», yttrar han, »af den versifierade och till ett slags poetiskt kompendium bragta kronologiska öfversigten af händelserna blir aldrig någon artistisk organisation, hvilken måste framstå som en fri och själfständig fantasiskapelse. Derföre tillfredsställer ej heller det hela af detta poem, och när man kommer till dess slut, vet ingen rätt, hvarför det just der skall upphöra. Dess delar äro icke på ett lefvande sätt sammanlänkade. Så mycket skönare äro de öfriga, i synnerhet *Nyårsnatten*, *En blick ger fridens helsning*, *Skattgräfvaren* och *Wilhelms Harposlag*. Det råder i dem alla qvinlig innerlighet och finkänsla i förening med manlig utbildning och originalproduktivitet. Äfven själfva versifikationen äf oändligt ren och melodisk, ehuru icke utmärkt betydelsefull eller konstrik. Endast ganska få och mindre tekniska brister har rec. trott sig kunna upptäcka, t. ex. s. 72:

»Vill du rik genom lifvet gå,
Så lär dig sångens gudakonst förstå!»

Att »gå rik genom lifvet» är en gallicism, på en gång intetsägende och obehaglig. Sid. 86:

»Att bära ett svärd,
Att strida för frihet i Norden;
Den skönaste arfslott på jorden.»

Hvarföre skall det vara skönare att strida för Nordens frihet än för Söderns? Ett sådant uttryck kan endast gälla som utbrott af tomt frasmakeri, det vår götiska ensidighet bragt å bane. Sid. 91:

»Uppå en dunkel runehäll,
Som höljt en Kirfasts trånga tjäll.»

Detta *en* är obehagligt, emedan det förekommer som blott och bart en versfyllnad utan att säga något. Denne Kirfast är allt hittills för läsaren obekant, och dock utpekas han så

bestämdt genom denna artikel, som om hela världen kände en mängd Kirfaster, af hvilka en viss skulle utmärkas. Sådant är ett retoriskt konstgrepp, stridande mot poesien's objektivitet.»¹⁾

I den bekanta granskningen af Poet. Kalender för 1820 i Allm. Journalen, i hvilken granskning Atterbom förliknas vid Mathias Bjugg, har granskaren ej mycket att säga om Euphrosyne. Om henne yttrar han endast följande: »Af Euphrosynes stycken, som i rec:s tanke begynna röja allt mera affektation, utmärker sig *Nyårsnatten*»²⁾.

Nyårsnatten är, liksom alla de stycken, i hvilka hon lyssnat till sin varma, innerliga känsla, särdeles vacker, om ock ett par oregelbundenheter i versifikationen förekomma. Om vi antaga, att det var tolfslaget mellan åren 1818 och 1819, som väckte stämningen i denna dikt, så har hon väl på Adelsnäs uppsänt denna varma och rörande bön för sitt barn-domshem, sina syskon och vänner och sig sjelf. Jag meddelar här dikten.

»Åter i tidernas brusande haf
Sista sekunden af året har skridit³⁾.
Fader! så flydde de stunder jag lidit,
Den fröjd du gaf.

Herre! åt Dig öfverlåter jag mig,
Önsknings hopp, hvarje tanka och vilja,
Blifve mitt hjerta likt vårdagens lilja
Öppet för dig.

Syskon och vänner, o Fader för dem
Höjs detta tårfulla, bedjande öga.
Skyddande Fader! O, se från det höga
Mitt barndomshem!

Heliga skatter det bär i sin vård;
Fjerran från dem vike sorgen och smärtan!
Blifve dess hydda för trofasta hjertan
En tempelgård!

Stöd den, som vacklar, förbarmande Gud!
Lifvet mig fattar⁴⁾, så mörkt liksom griften.
Gif mig till tröst, under vexlande skiften,
Min lyras ljud!

Tag den ej åter! Hon är ju en skatt,
Öfrig ännu på min törniga bana⁵⁾.
Himmelens gryning hon lärde mig ana
I jordens natt.

Verldar Du hvälfver — dock alltid Du såg
Sparfven, som söng i den frostiga linden.
Skydda ett blad i den brusande vinden
På tidens våg!

Okänt är målet på sorgernas stlg,
Okänd är vägen från lifvet till döden;
Fader, som leder de dödligas öden,
Förbarma Dig!

I *Wilhelms Harposlag*, på melodien »Neckens polska», prisas väl icke poesien⁶⁾, utan snarare tonkonsten, särskildt den nordiska. Och detta är här motiveradt. Den Wilhelm, som i denna dikt besjunges, kan nemligen icke vara hennes egen Wilhelm, men allt passar in på Wilhelm Hammarsköld på Munga, hvilken satte musik till några af hennes dikter, bland hvilka »Lappflickan» och »Romfars källa», och äfven till en dikt af Atterbom, nemligen Florinnas sång i Fogel Blå: »Jag vet ett hus i fjerran dal», m. m. Angående det af L. Hammarsköld klandrade omqvädet:

»Vill du rik genom lifvet gå,
Så lär dig sångens gudakonst förstå!»

¹⁾ Svensk Litt.-Tidn. 1820, d. 5 Febr.

²⁾ Allm. Journalen 1820, n:o 76.

³⁾ Stycket meddelas här i det skick, i hvilket det befinner sig i »Samlade Dikter». I Poet. Kal. står »den sista timman» i st. f. »sista sekunden».

⁴⁾ I Poet. Kal. står »slukar».

⁵⁾ I Poet. Kal.: »Öfrig från våren på isbetäckt bana.»

⁶⁾ Jemf. Ljunggren, s. o. sid. 191.

anser jag, att Ljunggren missförstått Euphrosynes yttrande härom¹⁾. D. 3 Febr. 1820, således innan recensionen i Litteraturtidningen utkommit, skref hon nemligen till Lorenzo Hammarsköld: »Nu måste jag först liten smula urskulda mig sjelf i anseende till den förändrade refrainen i *Wilhelms Harposlag* och nämna, att den nya tillhör vår goda Atterbom; men jag säger ändå uppriktigt att jag intet tycker om den, och derföre har jag nu skrifvit en annan, som vid något annat tillfälle får genomskådas. Atterbom tyckte ej om ordet harmoni, men vårt svenska språk äger ej precist något ord som betyder detsamma.» Det är tydligt, att det i Poet. Kalender förekommande omqvädet är i enlighet med Atterboms ändring. Emellertid finnes Atterboms just icke lyckade omqväde både i hennes »Dikter» och »Samlade Dikter».

I den lilla dikten *En blick ger fridens helsning* framställer hon sina känslor vid ett tillfälle, då konung Karl Johan åkte förbi hennes »låga tjäll», »sorgens hem», och

»Då fridens helsning från *Karl Johans* öga
Gaf Nordens tärna sångens ljufva lön.»

Stycket tyckes sålunda vara författadt, innan hon lemnade Stockholm.

Vi hafva funnit, att Hammarsköld icke var belåten med hennes *Maria Eleonora*, och i sin granskning af »Dikter af Euphrosyne», der stycket är tillökadt med sex strofer, yttrar Atterbom om detta poem, att det »svårigen kan undgå att kallas rent af misslyckadt²⁾. Stycket är, enligt min mening, rätt läsvärdt, i synnerhet gäller detta om de sedermera tillagda stroferna, språket är i allmänhet enkelt och man märker, att författarinnan varmt sympatiserat med den af henne besjunga drottningen. Men förmodligen tyckte Hammarsköld och Atterbom, att ämnet icke blifvit nog romantiskt behandladt, ja, sjelfva ämnet, Maria Eleonoras kärlek till den store protestantiske konungen, var säkerligen från nyromantisk synpunkt opoetiskt, och detta icke derföre att Maria Eleonoras sorg öfver hennes makes död och hennes dyrkan af hans minne voro öfverdrifna och hädiska, utan derföre att Gustaf Adolf icke var fosforisternas hjelte. Visserligen omnämner Atterbom i sina bref under sitt vistande i Tyskland ett och annat Gustaf Adolfs-minne, men endast i förbigående och på ett sätt, att man tydligt märker, att det icke var sådana minnen han sökte. Det är väl antagligt, att Euphrosynes tanke om drottning Kristina:

»Ej nöjd med att förakta sin svenska ätte-tron,
Nu fann hon ock förortlig sin faders religion:
Hon öfvergaf den lära, som kostat *Gustafs* blod,
Som fästet helgonkronan uppå hans ärestod!»

ej särdeles tilltalade Atterbom, som försvarade målaren Overbecks öfvergång till katolicismen dermed, att denne »hörde till det slags själar, hvilka naturen födt till katoliker och som derföre, för sin enskilda del, göra rätt i lyda sitt behof». ³⁾ Euphrosyne, som i allmänhet rättade sig efter Atterboms och Hammarskölds omdömen, tyckes denna gång hafva stått fast vid sin egen åsigt, ty äfven i hennes »Samlade Dikter» har »Maria Eleonora» fått en plats.

I denna kalender finnas tvenne dikter af Euphrosyne, i hvilka den nordiska forntiden besjunges, nemligen *Kampeberget* och *Skattgräfvaren och Brudsmcket*. Erinrar man sig

¹⁾ Gustaf Ljunggren, s. o. sid. 163 o. f.

²⁾ Sv. Litt.-Tidn. 1823, s. 262.

³⁾ Atterbom, Minnen från Tyskland och Italien, sid. 294.

hvad Atterbom yttrar i sitt bref från Rom till Euphrosyne angående hennes umgänge med Ling, blir man benägen att i dessa dikter spåra inflytelse från denne. Beträffande de af Hammarsköld klandrade verserna i det förstnämnda stycket skrifver hon till honom d. 9 Mars 1820: »Slutversen i *Kampeberget* tillhör efter min tanka ej detta skryt, som Herr K. Sectern så juste anmärker blifvit ett mode. Åtminstone är min mening: att *strida för frihet i Norden* detsamma som att strida för fäderneslandet — och friheten i ett så ur-gammalt fädernesland måste vara den skönaste arfslott. Men till det der ensidiga upphöjandet af Norden äro Rousseaus ord väl applicerade.» De anmärkta verserna förekomma ej i »Samlade Dikter». Angående det af Hammarsköld så skarpt klandrade uttrycket »en Kirfast» upplyser Euphrosyne i nyssnämnda bref: »Anmärkningen öfver tredje versen i *Skattgräfvaren* får jag förklara mig oskyldig till, ty jag skref ej en Kirfast, utan: *Som höljde Kirfasts trånge tjäll*. Föröfrigt har Atterbom corrigerat detta stycke mycket bra.»

I samma bref skrifver hon: »Jag borde äfven tacka för de complimentier Herr K. Sectern gör mig i sin recension, men jag bör först göra mig förtjent deraf; åtminstone skall det alltid blifva mitt bemödande. Som från en ond ande vill jag vara fri från all egenkärlek, ty den mera skadar än alt annat; men som fruntimmer är jag ofantligt ömtålig, ja, mer än jag borde vara, för att bli exponerad för publiken på något sätt. Jag vill häldre vara en evigt dold varelse, glömd af hela världen — dock gäller detta blott om någon med illvilja skulle bemöta mina skaldeförsök, ty säkert skulle jag då frukta att mera skrifva en rad». Men om Hammarskölds anmärkningar yttrar hon i samma bref, att hon »med tacksamhet emottager de anmärkningar som göras af rättvisan och upplysningen, och vill oändligt gärna begagna dem». Dock är det ej att undra på, att hon hellre ville emottaga sådana anmärkningar muntligen eller skriftligen än i tryck.

Legenden *Romfars källa* efter en folksägen från Romfartuna i Westmanland, skaldinnans hembygd, är en nyromantisk dikt. Hammarsköld nämner icke detta stycke, och huru högt Atterbom, liksom hela den skola han tillhörde, än sätter denna diktart och huru belåten han än är, att äfven Euphrosyne egnat sig deråt, finner han dock ifrågavarande legend »i det hela något matt, ja torftig». ¹⁾ Stycket är af ringa poetiskt värde, och detta ådagaläggas äfven genom det sökta och tillkrånglade språket.

Om hennes dikter i Poet. Kalender f. 1820 yttrar Atterbom, att de, »öfver hufvud betraktade, tyckas förråda ett slags afmattning, hvaremot de i nästföljande årgången införda röja en förnygring, som blomstrar friskare än någonsin; till bevis, att den förut anmärkta mattheten var blott ett öfvergångstillstånd från den sorgsna, töckniga belägenhet, hvars klagoljud man nästan öfverallt förnimmer i de sånger, som i Kalend. för 1818 finnas under tecknade med hennes namn». ²⁾ Detta sätt att förklara beskaffenheten af hennes dikter i Poet. Kalender f. 1820 låter emellertid icke försvara sig. De misslyckade styckena hade blifvit misslyckade under hvilka tidsförhållanden som helst, ty felet i dessa stycken består i valet af för Euphrosyne olämpliga ämnen, och detta val var åter en följd af fosforistiska och götiska inflytelser. Men när hon, såsom i »Nyårsnatten», följer sin egen genius, misslyckas hon icke.

¹⁾ Sv. Litt.-Tidn. 1823, s. 260 o. f.

²⁾ Sv. Litt.-Tidn. 1823, sid. 234.

Det tillämnade utgifvandet af hennes diktsamling kom emellertid ej så snart till stånd. Atterbom genomsåg under loppet af 1820 hennes dikter och lemnade efter hand det genomsedda till Euphrosyne, hvilken sedermera sände det till Upsala. I Augusti s. å. skrifver Atterbom till henne, att han vill att tryckningen begynner med Oktober månads början, på det att hennes dikter må hinna att komma ut innan jul. I samma bref uppmanar han henne att flitigt skrifva för nästa kalender, och den 6 Nov. skrifver han från Upsala:

»Tack, bästa Euphrosyne, för bref och verser. Mängden af arbeten på Tryckeriet har gjort, att Dina Skaldedikter ännu hvila; dock skola de snart begynnas, och ditt nya beslut angående stilarna är verkl. det klokaste. *Förordet* är bra. *Jungfrun i det gröna* och *Trasten* äro rätt vackra. *Ragnhild* har lyckliga stropher, men är ännu nog ojemn. Jag torde kanske vid henne tillåta mig en och annan ändring. De begge öfriga äro goda, men ännu ej fullkoml. utarbetade. Den nya Kalendern kommer ut i första dagarna af December Af mig komma der ungefär sju eller åtta stycken. Grafström och Zeipel äro fruktsammare. Jag tror att du skall i det hela bli mycket belåten med denna Kalender. Nästa år, då jag får ostörd öfverlemnna mig åt Poesien, skall man likväl få se (om Gud vill) en som skall öfverträffa alla de föregående. Jag och Grafström m. fl. dina vänner tro, att vi ej göra illa, om vi föra in i Kalendern tre eller fyra stycken ur din större samling, vid hvilken du redan lagt sista handen, — på det att du må framträda i desto fullare glans och på det fördelaktigaste bereda allmänhetens sinnesstämning (som tyckes vara dig bevågen) till mottagande af den i början af våren utkommande samlingen af dina Skrifter. Lita på oss i detta fall, att vi redligen bjuda till att göra det klokaste vi förstå, till ditt bästa. — *Jungfrun i det gröna* är charmant: täck, glad och kärlig. Ja! *fjärilarna* äro ett lyckligt slägte. — Jag är grufligt öfverhopad af arbete. Har du sett Litt.-Tidningens svar till Franzén, angående Fru Lenngren? — Har du sett hur Landshöfd. Järta målat ut mig (i Allm. Journ.) såsom en rödhårig öldrunkare och tobaksrökare? — Det *episka lugnet* är icke den mannens sak; hela hans skrift andas en alltför lyrisk vrede. Jag har läst Abbé de Sade's *Memoires pour la Vie de Petrarque* — författaren var sjelf en ättling af Laura. Boken är i högsta grad intressant. Det var i den tiden ringa konst att vara Poet — så poetisk var sjelfva tiden. Nu är förhållandet gudnås på ett förb- vis förändradt. Man måste vara en halfgud, för att ej gå under i lifvets kyla, tomhet och enformighet. Eller rättare: man måste äga mod att vara martyr för beredandet af ett skönare tidevarf, hvilket man sjelf icke får upplefva. Men en tjugu å tretti år — i fall Försynen så länge vill låta mig ännu vanka omkring på jorden — gå dock i sjelfva verket hastigt nog förbi, och detta är mitt enda vederqvickande hopp. — Tacka Hammarsköld på Munga hjertl. för hans till Geijer insända Compositioner. Helsa honom och alla vänner från din redlige Broder

Atterbom.»

Med anledning af detta bref skrifver Euphrosyne till Hammarsköld d. 9 Nov.: »Du frågar mig hur jag fann Atterbom sista gången.¹⁾ Han var då illamående och vid dåligt lynne, men i det sista brefvet andas ett friskt och lifligt sinne. Så borde han alltid vara, och det kan väl hända, då hans ungdomsvärma hunnit afsluta sin stora fordran med lifvets förhoppningar, att han blir det. Likvisst tycker jag att han borde ha erfarit något mera af själens innerligare förhållanden, för att verkligen fatta både skuggor och ljus i den stora brokiga taflan.» Och angående utgifvandet af sina dikter yttrar hon i samma bref: »Mina dikter, säger Atterbom, komma ej ut förr än i vår, och jag kan ej undra derpå, då jag vet huru öfverhopad Atterbom nu är af arbete. Emedlertid få också de vredgade kämparne i Rimtussiaden litet lugna sig, så att ej deras hämdbegär må angripa mig, stackars barn, som hålst kryper bakom lederna af de försvarande corpserna. Gud ske lof att intet din stridshammare tröttnar, utan gläder det mig att du håller ut som du har börjat. Någon gång skall väl det rätta segra.»

Af Atterboms bref finna vi, att Euphrosyne sändt honom fem dikter för att intagas i Poet. Kalender för 1821. En af dessa, »Trasten», finnes emellertid icke i detta års

¹⁾ Atterbom hade på hösten varit på Skultuna.

kalender, i hvilken tio stycken af Euphrosyne förekomma, af hvilka således sex togos ur den tillämnade diktsamlingen, så vida alla de fyra öfriga nya styckena finnas i kalendern. De i kalendern förekommande dikterna af Euphrosyne äro: »Rizzio», »Tvillingarne», »Vikingstärnan», »Tiggargossen», »Fantasi», »Den gamle örnen i bur», »Thildas morgondröm», »Jungfrun i det gröna», »Sanct Ragnhild» och »Himlabarnen». Angående dessa dikter yttras i Litt.-Tidningen (d. 24 April 1821) följande:

»Ej mindre än 10 blommor, alla doftande af majfrisk ungdom, har Euphrosyne inlättat i årets krans. Bland dessa stycken har *Rizzio* förekommit rec. såsom det svägate, icke därför att det i sig själf saknar allt värde, utan emedan det ej fullkomligt uthärdar jemförelsen med sina öfriga syskon. Deremot skulle rec. vara frestad att gifva priset åt *Fantasi*en, *Jungfrun i det gröna*, *Den gamle örnen i bur* samt *Ragnhild*.»

Och till slut yttrar granskaren:

»Gerna skulle för öfrigt rec. vilja karakteriserande dröja vid hvart och ett af denna författarinnas stycken; men endast i sångens klara flod speglar sig sångens bild; prosans tunga vatten är för stelt, för att återspeglande återgifva diktens skapelser i dess rika skiftningar och oändligt spelande färgglans. Dock kan rec. ej hindra sig ifrån att med glädje erinra, att allt sedan Euphrosynes första uppträde skönjer man hos henne ett ständigt stigande, ett ständigt nalkande till fullkomligheten. Man har fardom hos denna skaldinna anmärkt en viss ojemhet och denna osäkerhet, som alltid åtföljer begynnaren; denna har nu nästan alldeles försvunnit, och tillika har hon förvärfvat sig ett visst välde öfver språket och den tekniska färdighet, som är det första, som vanligen medelmåttan åt sig eröfrar, men icke sällan det sista, hvartill den blifvande mästaren hinner.»

Såsom ett prof på Allm. Journalens kritik meddelar jag äfven en del af denna tidnings granskning af ifrågavarande kalender:

»De bästa af alla här förefallande stycken äro onekligen de, som bära signaturen *Gfm* och hvaraf de flesta redan förut varit tryckta. Ibland de andra är ingen som förtjenar någon större uppmärksamhet hvarken för sin godhet eller sin dålighet. Likväl finnas åtskilliga, som man ej kan neka anspråk på en viss talang, begriplighet, redigt uttryckta tankar och en lätt versifikation, t. ex. *Grindgossen* och *Blomsterjungfrun* af Carl, *Himlabarnen* af Euphrosyne¹⁾, m. m., äfvensom man med trygghet kan påstå, att intet upphunnit den grad af non-sens, bombast, rimvånda och andelig fattigdom, hvaraf Hr Atterbom gifvit en så lysande förebild. Märkligt är annars, att denna skola, som, för att nyttja en utmärkt skalds uttryck, började med planen att bygga ett babelstorn i vår vitterhet, numera till den grad nedstämt sina pretentioner och nöjer sig med att besjunga några blomsters lek, ett barn som gråter vid en grind, en fattig gummas nöd, en tiggargosses naivetet o. s. v., hvilken genre man kunde kalla en poesiers torparstuga. D. v. s. denna skolas lärjungar börja omsider inse sin rätta plats och återvända dit²⁾»

Atterbom var icke litet stolt öfver den roll, Euphrosyne spelade i hans kalender för detta år. Vi hafva redan anfört ett yttrande af honom härom³⁾, och under kalenderns tryckning skrifver han till Euphrosyne, att hon »spelar en utmärkt glänsande role i den nya kalendern». Också äro några af hennes bästa dikter der införda.

I *Tvillingarne* och *Tiggargossen* har Euphrosyne behandlat ämnen från ett område, der hon vanligen är fullt hemmastadd, nemligen barnets verld. Dock egde hon icke samma förmåga att skildra det friska, ystra, sorglösa barndomslifvet, sådant det framträder hos barn i allmänhet, som fru Lenngren ådagalagt i »Pojkarne» och »De små på landet». Euphrosyne lyckas bäst, när hon framställer små hjälplösa, lidande, döda eller ovanliga barn. Utmärkande för hennes stycken af detta slag är äfven den stora roll moderskärleken spelar. Liksom sina företrädarinnor, fruarna Nordenflycht och Lenngren, fick hon

¹⁾ Det är här fråga om en kalender, i hvilken Euphrosynes berömda dikt »Jungfrun i det gröna» är införd.

²⁾ Allmänna Journalen 1821, d. 17 Aug.

³⁾ Sid. 31.

aldrig glädja sig åt något eget barn; dock skulle man såväl ur hennes dikter som ur hennes bref kunna anföra många bevis på den rika skatt af moderskärlek, som gömdes i djupet af hennes hjerta. Jag nöjer mig här med att meddela tvenne sådana. I ett bref till Hammarsköld af d. 4 Nov. 1822, der hon omtalar, att hon drömt, att Hammarsköld var död, skrifver hon: »Jag har mycket ogjordt än i verlden och vill gerna att du skall recensera mina tillkommande barn. Jag får ändå inga andra än dem jag kan läsa in i bureaun — en ringa ersättning för de verklīga, lefvande oskuldsfulla varelser, som skulle ha gjort mig så lycklig på jorden». Och d. 27 Juli 1826 skrifver hon till honom med anledning af sin »Vaggvisa, tillegnad H. K. H. Hertigen af Skåne»: »Och nu får du icke vara ond på min vaggvisa. Jag har ju sjelf aldrig fått sjunga någon? Jag måste således glädja mig på något sätt.» Jag tviflar ingalunda på att fru Lenngren blifvit en öm och kärleksfull moder, i fall hon blifvit moder; äfven hon kände djupt saknaden af egna barn, men i hennes dikter intager ej moderskärleken något framstående rum. Det enda stycke, hvori hon något utförligare framställer ett förhållande mellan moder och barn, är »Ålderdomströsten», men der gisslas den förvända moderskärleken. Vid en jemförelse mellan fru Lenngren och Franzén yttrar Ljunggren: »Hon skådar barnverlden med en äldre persons kärleksfulla öga. Han kan tänka och känna som ett barn»¹⁾. I sammanhang med detta skulle man kunna säga, att Euphrosyne deremot skådar barnverlden med en moders öga och kan tänka och känna som en moder. »Tvillingarne» och »Tiggargossen» äro, jemte flera andra, bevis på riktigheten af hvad nu yttrats om Euphrosyne, och höra därför, i all sin enkelhet, till hennes bästa dikter. I den ofvannämnda recensionen i Litt.-Tidningen yttras: »Då rec. återläser poemet *Tiggargossen*, ångrar det honom nästan, att han ej nämt äfven detta i främsta rummet.» Och i sin granskning af »Dikter af Euphrosyne» omnämner Atterbom »den simpla, men med moderskärlekens allmagt rörande berättelsen om *Tvillingarne*», och om *Tiggargossen* yttrar han, att, »den i framställningens estetiska renhet är så högt öfverlägsen fru Lenngrens »Tiggarflicka». Hvad det senare omdömet beträffar, har dock professor Ljunggren visat, att dessa båda stycken till sitt värde äro ojemförbara. »Det förra», säger han, »andas oblandadt en varm och enkel känsla, i det senare är känslan bemängd med spetsig satir»²⁾.

Den gamle örnen i bur är äfven en af Euphrosynes bästa dikter. Om detta stycke yttras det i Litt.-Tidningens granskning af kalendern, att, »då man ser öfverskriften, skulle man tycka, att ett sådant thema läge öfver en qvinnas fattning, men det bröst, som blifvit hänfördt af sångens väldiga magt, lyftes af den till örnens höjd, hvarifrån man öfverser verlden i alla dess trånga, sammanpressade förhållanden, och om än vingen fjettras af bojor, lyfter sig dock sångarsjälens, »frihetens ädling»,

¹⁾ Gustaf Ljunggren, Svenska Vitterhetens Häfder, II, s. 391.

²⁾ Gustaf Ljunggren, Smärre Skrifter, II, s. 189 o. f.

Jag begagnar mig af tillfället att anmärka ett högst besynnerligt misstag i Svensk Litteraturhistoria i Sammandrag, utarbetad af Dr Karl Warburg, sid. 98, der såsom en af de skönaste af Euphrosynes dikter nämnes »den i palats och koja såsom barnens aftonbön kända *Tiggargossen* (»Gud, som hafver barnen kär, se till den, som liten är!»).» Euphrosynes dikt har intet annat gemensamt med den bekanta aftonbönen, än att första strofen slutar med orden:

»Gud, som hafver barnen kär,
Se till den, som liten är!»

Född för att hinna,
Omätta gränser,
Född för att segra
Öfver sitt öde»,

högt öfver gruset och

»Skådar föraktligt,
Masken, som krälar
Sjelfviskt i stoftet;
Glädes att ana
Ljusrymdens bana,
Gläds åt den sista,
Den vissa Befriarn,
Gläds åt odödliga
Stundande värf.»

Atterbom yttrar i sin granskning af hennes »Dikter»: »Någongång lyfter sig hennes reflexion till åsigter, dem man af en qvinlig skald knappt skulle vänta så *manligt* tänkta och sagda: sådana stycken äro t. ex. *Den gamle örnen i bur* och *Perlfiskaren*, tvifvelsutan ett par af de bästa i samlingen»¹⁾. Och Ljunggren yttrar om det förstnämnda stycket, att det är jemt och väl hållet i en kraftig och gripande ton²⁾. En släkting till skaldinnan har omtalat för mig, att en örn, som hölls fången på Adelsnäs, varit en anledning till denna dikt; men säkerligen fans äfven en annan anledning. »Gud ske lof», skrifver Atterbom d. 7 Okt. 1819, »att du är skild från Adelsvärd». Och om Dorothea Dunckel skrifver Euphrosyne till Hammarsköld: »Jag känner henne mycket väl sedan mitt vistande på Adelsnäs och mig föreföll hon som en hjertans beskedlig flicka, men utan geni och omdömeskraft. Jag trodde att i henne få ett sällskap under min landsförvisning der, men fann henne alltför inskränkt, ej en gång bevandrad i tyska litteraturen, hvartill hon hade nyckeln i sin fullkomliga kännedom af språket. Utom Kotzebue hade hon ingenting läst. De personer, som ej utan skäl synts mig af ringa halt, ja, blytungta till själ och hjerta, voro henne af äkta värde — hon kunde ej upphöra att rosa baronen, m. fl. dylika.» Man finner här af, huru föga hon sympatiserade med den Adelsvärdska familjen, och enligt min mening låter hon »Den gamle örnen» uttrycka de tankar, till hvilka hennes vistande i denna familj gaf henne anledning:

»Här var jag fjettrad
Från urminnes tider,
Såg ifrån muren
Vid marmorpalatset
Rikdomens armod,
Småsinnets nycker,
Slafvens grimacer,
Kryparens vända
I fåfångans solsken.

Alla sig gladde
Att skåda i buren
Fjettrade Örnen!
Ingen har anat,
Att den, som lefver
För det Omätliga,
Måste *der* bada
Glänsande vingen,
Vill han i lifvet
Stilla sin längtan. —»

»Facit indignatio versum», säger Juvenalis, och häri finner jag förklaringen till den för Euphrosyne ovanliga, kraftiga, manliga tonen i denna dikt.

¹⁾ Sv. Litt.-Tidn. 1823, sid. 237.

²⁾ Gustaf Ljunggren, s. o. sid. 185.

Bland de dikter af Euphrosyne i Poet. Kalender f. 1821, åt hvilka granskaren i Litt.-Tidningen gifver priset, nämner han *Fantasi* först. Han säger detta stycke vara »ett ljuft adagio, speladt i svärmeriets mildaste tonart.» Och Atterboms omdöme om stycket är, att det är »en i solstrålar och färgbågar glindrande kaskad af poetisk passion, som på högsta spetsen af sin kraft öfversvallar alla dammar af pedantisk konvens, men utan att förlora det skönas och det skickligas naturgränser»¹⁾. Ljunggren har en helt annan tanke om denna dikt. »Euphrosyne», säger han, »försummar aldrig att, der det låter sig göra, prisa sångens gudamägt och den gudaborne skalden. *Fantasi*, ett stycke, som Atterbom så högt beundrade, är en nyromantisk dikt af renaste art, slutande så:

»Må då ej till templets gårdar
Någonsin ett missljud hinna
Från de fjerran kala slätter,
Dem man kallar *verklighet*!
Aldrig hvardagslifvets spira,
Tung som bly och kall som döden,
Väcke oss ur sångens drömmar
Eller slite hjertats band!»²⁾

Att stycket är framför allt en erotisk dikt kan man till och med finna af den af prof. Ljunggren citerade slutstrofen, der skaldinnans sista ord icke äro »sångens drömmar», utan »hjertats band». Men den kärlek, som här besjunges, är skaldinnans egen till hennes Wilhelm, och därför »sång, kärlek i förening». Jag förmodar, att prof. Ljunggren säger detta stycke vara »en nyromantisk dikt af renaste art» hufvudsakligen på grund af det förakt för verkligheten, hvilket han finner uttryckt i dikten. Men man bör kanske äfven erinra sig, hurudan den verklighet var, från hvilken skaldinnan då så nyligen blifvit befriad. Den, som likt Euphrosyne varit länge olycklig och hvars ställning förbättrats, vet, att med denna förändring är icke känslan af olyckan strax försvunnen. Man har svårt att tro på sin lycka, så ny, så ovanlig. Olyckan synes en som det verkliga, och lyckan som en grann bubbla. Känslan af olyckan är länge kvar, åtminstone som fruktan, att olyckan skall återkomma. Detta har hon på ett särdeles vackert sätt uttryckt i sin dikt. Men hon vill så länge som möjligt förblifva i sin »glada villa», hon vill så länge som möjligt se de granna bubblorna blänka, ty

»Färgen lântes ju af Ljuset,
Af det helga, himlaburna.»

Och sången, hvilken äfven lånar sin färg af ljuset, betraktar hon som ett medel att blifva fri från den slags verklighet hon fruktar. Såsom ett prof på det välljud, Euphrosyne förmådde gifva äfven åt orimlad vers, och såsom en bekräftelse på hvad jag yttrat om ifrågavarande dikt, meddelar jag här en del af densamma:

»Lifvets lag ej klokt förklara
För det fromma barnets sinne:
Lemnadt i sin glada villa,
Låt det svärma, låt det leka,
Låt dess granna bubblor blänka!

¹⁾ Sv. Litt.-Tidn. 1823, sid. 271 o. f.

²⁾ Gustaf Ljunggren, s. o. sid. 191.

Färgen lântes ju af Ljuset,
 Af det helga, himlaburna?
 Må då bildningskraften böjas
 Än till milda stjernors kretsar!
 Må då hjertat ännu tjasas
 I sin framtids klara spegel!
 Der en myrtenlund i fjerran,
 Dunkelgrön, sin skymning gjuter,
 Och den hulda Luna glimmar
 Darrande på silfvervågen,
 Och bland löfvens tysta hviskning
 Locka näktergalens toner,
 Ack, till skönhet, ack, till kärlek,
 Ack, till himmelen och Dig!»

Himlabarnen anser jag deremot vara en sannskyldig nyromantisk dikt. De båda himlabarnen, Musik och Poesi, äro så lika hvarandra både till sitt yttre och inre, att man icke kan upptäcka någon skilnad dem emellan. Ur deras ögon ler »ett evigt barndomshopp i stilla trånad mot den hvälfda azurskyn», och skälet härtill säga de äfven:

»Af jorden föddes vi,
 Och Himlen är vår far.»

Men jag tror, att vi komma sanningen närmare, om vi säga, att sångmön Euphrosyne var deras mor, och fosforismen deras far. Atterbom talar om »den öfver all beskrifning musikaliska dikten »Himlabarnen», der skaldinnans kärlek för musik och poesi blifvit, i en vision, af dem båda gemensamt belönad»¹⁾. Till Euphrosynes beröm får jag dock nämna, att bland hennes dikter är denna nästan den enda i sitt slag.

Den lilla kärleksdikten *Thildas morgondröm* vore ett rätt täckt stycke, om man icke stördes af sådana fosforistiska uttryck som en »julle, smekt af vestans dans», ett uttryck, som tydligen tillkommit för att rimma på »morgonsolens glans».

Bland hennes dikter finnas ej många, till hvilka hon hemtat ämnet ur historien, men valet af ämnen är betecknande: Maria Eleonora, Maria Stuart, Kristina och Monaldeschi, Hedvig Charlotta Nordenflycht. *Rizzio* heter en af dessa dikter. Atterbom anmärkte endast mot denna dikt, att »en mot begynnelsen symmetriskt svarande utbildning af styckets senare del vore öfrig att önska, särdeles för dem som ej känna händelsen genom bekantskap med Maria Stuarts lefnadsöden»²⁾, och i följd af denna anmärkning är stycket i hennes »Samlade Dikter» betydligt utvidgadt och försedt med historiska noter. Dock gör dikten ett mindre obehagligt intryck, om den läses i Poetisk Kalender eller i »Dikter af Euphrosyne» än i hennes »Samlade Dikter». Marias och Rizzios kärlek — hvilken för öfrigt saknar historisk grund — är en brottslig kärlek, men då skaldinnan icke hade för afsigt att framställa den såsom ett brott, tålde ej ämnet vid en utförligare framställning. Äfven här förekomma sådana uttryck som »från lutan hörs Marias namn» och

»Sångens gud med lätta vingar smekte
 Den milda sorg, som i hans öga låg.»

¹⁾ Sv. Litt.-Tidn. 1823, sid. 278.

²⁾ Sv. Litt.-Tidn. 1823, sid. 270 o. f.

I ett bref till Hammarsköld (d. 28 Dec. 1820) talar Euphrosyne om att Atterbom ändrat ett ställe i »Ragnhild», »men »Jungfrun i det gröna» och *Vikingstärnan* äro helt och hållet oförändrade.» Det senare stycket synes sålunda hafva varit ett af dem hon sände till Atterbom, för att intagas i kalendern. I Litt.-Tidningens granskning af kalendern nämnes ej detta stycke, men Atterbom kallar det »en lyrisk panorama, på en gång eldig och klagande, djerf och mild, som med beundransvärd sanning visar oss personligheten af en vikingabrud, hjeltestark och likväl ömt försmältande, krigslysten och likväl glödande af qvinlig hängifvenhet»¹⁾. »Vikingstärnan» är en af de få dikter, i hvilka skaldinnan behandlar fornnordiska ämnen. Ljunggren anmärker mot detta stycke samt mot »Nordgossen» och »Lappflickan», att våra nordiska förhållanden äro i dem skådade genom romantikens färgade synglas»²⁾. Enligt min mening saknar stycket icke helt och hållet poetiskt värde, och beträffande språkets renhet har man här föga att anmärka, vare sig att detta var endast Euphrosynes förtjenst eller tillika Atterboms negativa förtjenst att icke göra några ändringar. Angående platsen, der vikingstärnan befinner sig, kan man anmärka, att derifrån synes en tornspira, och hvad vikingstärnan sjelf beträffar, har skaldinnan af de bägge motsatta sidor, Atterbom fann hos vikingabruden, förnämligast framhållit den qvinliga, hvilket måhända är ett fel från historisk synpunkt, men äfven Tegnér har moderniserat sin Ingeborg och framställt giltiga skäl härtill.

Liksom i kalendern f. 1820 finnes i denna kalender en legend af Euphrosyne, nemligen *Sanct Ragnhild*. Om detta stycke erhålla vi upplysningar genom skaldinnans bref till Hammarsköld. D. 9 Okt. 1820 skrifver hon: »Förra postdagen daterade jag detta lilla bref; men jag hade intet väl gjort det, förr'n det rann mig i sinnet, huru Du en gång berättade, under det vi färdades med pegasen Stjernan till Sösta, en mycket vacker legend om Sanct Ragnhild — och straxt började den poetiska ådran flyta i bläck — och effecten blef medföljande stycke, som jag först är skyldig att visa dig, som gifvit mig materialierna dertill. Är der något som Du vill corrigeras, så var så god och gör det, och jag ser det med mycket nöje, om Du sedan skickar mig det tillbaka. Jag tänker ju förr dess heldre lemna några småstycken till kalendern, och deribland äfven detta.» Och d. 9 Nov. skrifver hon: »Tack för de upriktiga råd du gaf mig. Jag gillade dem fullkomligt och tillökte Sanct Ragnhild med trenne verser för att utveckla den förnämsta katastrofen i stycket, jämte några andra små förändringar som påkallades. Nu lägger förmodligen Atterbom den (enligt dina ord) sista retoucherande handen dervid». »Fru Helwig», skrifver Atterbom till Euphrosyne, »har äfven författat en Ragnhild: har du ej sett den? Också enligt en berättelse som hon hämtat af L. Hammarskölds mun.» Atterbom tyckte ej riktigt om Euphrosynes dikt. Redan vid kalenderns tryckning yttrade han i bref till henne, att dikten tycktes honom nog hastigt skriven, och i sin granskning af hennes »Dikter» säger han, att den, »huru rätt liflig, rätt vacker, är nog mycket oratorisk och beskrifvande.» Beskrifningen af Ramunders håll och utsigten derifrån är dock här på sin plats och rätt vacker. Men hvad man med skäl kan anmärka är, att språket icke alltid är felfritt, enkelt och ledigt, t. ex.

»Bland löfven brutna darra solens strålar
På silfverkärlen, mildrad så, hon målar
Hvar ungdomsbild i återspeglad lust.»

¹⁾ Sv. Litt.-Tidn. 1823, sid. 271.

²⁾ Gustaf Ljunggren, s. o. sid. 190.

Att Atterboms ändringar i Euphrosynes dikter icke alltid voro förbättringar, kan man finna af följande. Till Euphrosyne skrifver han (d. 11 Dec. 1820): »Vid Ragnhild har jag gjort några ändringar; om jag på ett ställe (angående *liljans korstecken*) träffat din mening, hvilken var högst dunkel, vet jag ej; mera derom en annan gång, eller när vi råkas.» Men härom skrifver Euphrosyne till Hammarsköld, sedan kalendern utkommit: »Den strofen om korsliljan i Ragnhild har Atterbom ej rätt fattat, utan i det stället lagt tvenne liljor i kors. Huru du anser det, ville jag gerna veta.» Redan i hennes »Dikter» har »korsliljan» kommit tillbaka.

Om Euphrosynes allmänt bekanta och allmänt berömda dikt *Jungfrun i det gröna* yttrar Hammarsköld i sin granskning af kalendern: »Den gröna Jungfrun firar kärlekens första inträde i vårens blomsterrike; det är diktadt i den läckraste och mest intagande ton.» Och Atterbom säger om detta stycke, att »det är hennes vidtbekanta mästerverk, hvarom ej behöfver sägas mera, än att det skall lefva så länge, som ännu naturens symbolik tolkas af något svenskt tungomål»¹⁾. Mera i stil med ifrågavarande dikt, än dessa alltför djup-sinniga tolkningar af densamma, är dock det ofvan meddelade yttrandet af Atterbom i hans bref till Euphrosyne: »Jungfrun i det gröna» är charmant: täck, glad och kärlig. Ja! fjärlarne äro ett lyckligt släkte.» I ett senare bref skrifver han: »Bland dina senare dikter har i synnerhet »Jungfrun i det gröna» gjort en ofantlig lycka, och det med skäl; detta styckes glada och friska naivetet är verkligen oemotståndligt förtjusande.» För öfrigt har Ljunggren utförligt yttrat sig om denna dikt, till hvilken framställning jag får hänvisa²⁾. En så glad visa hvarken sjöng eller kunde hon sjunga vid sitt första framträdande som skaldinna, och att hon nu kunde det, berodde på hennes förändrade lefnadsställning.

Atterbom skrifver till henne den 11 Dec. 1820: »Tack för ditt muntra och förhoppningsfulla bref, min bästa Julie! Att dömma derefter, synas helsa och lynne vara i förträffligt stånd, hvilket gläder mig outsägligt. —» I samma bref skrifver han:

»Det fägnar mig, att du är tillfreds med Svaret angående Fru Lenngren; jag tror att man i allmänhet är det; ja, Franzén sjelf har i ett mycket vänskapligt bref förklarat sig nu anse striden såsom slutad³⁾. — Det är visst ej underligt, att du beundrar Tegnér's Frithiofs-romanser⁴⁾; en ny period af utveckling, af stor och äkta poesi synes ha föregått i den mannens inre; de kunna sättas vid sidan af det yppersta som i något lands skaldekonst blifvit frambragt. Jag håller nu just på att recensera det sista Iduna-häftet för Sv. Litteratur-Tidning; det höga och rättvisa loford jag der ämnar gifva hans sista bidrag, skall bli min enda hämd för alla de bitterheter, med hvilka han under flera år lika litet skonat mig, som mina vänner.

¹⁾ Sv. Litt.-Tidn. 1823, sid. 272.

²⁾ Gustaf Ljunggren, s. o. sid. 183 o. f.

³⁾ Malmström har utförligt redogjort för striden mellan Franzén och fosforisterna angående fru Lenngrens »Skaldeförsök». (Malmström, Grunddragen af Svenska Witterhetens Historia, V s. 335 o. f.). Att Franzéns slutsats, att samma hand icke fört pennan på alla ställen af Litteratur-Tidningens granskning af fru Lenngrens »Skaldeförsök», är riktig, finner man af ett bref från Palmblad till Hammarsköld den 17 Mars 1820. I detta bref läser man nemligen: »Vid din Anna-Maja-recension har jag tillagt ett präfamen för Landshöfding v. Rosenstein. Jag har der på ett högst beskedligt sätt visat den hedersmannen, att han efter vanligheten varit något eller rättare mycket enfaldig. Emellertid skrifver dock den hedersmannen ett vackert språk». (Hammarsköldska breffvexlingen på Kongl. Bibl.). Euphrosyne intresserade sig för denna fråga. »Jag skulle önska», skrifver hon den 9/11 1820 till Hammarsköld, »att ha svarat på Franzéns kritik i Litteratur-Tidningen. Jag kände intet der igen den ädle sångaren — jag tyckte att han talte något mot sin inre öfvertygelse.» Huru striden slutade, finna vi af Atterboms bref till Euphrosyne.

⁴⁾ Jfr Ljunggren, s. o. sid 8 och noten.

Hvad hans personlighet angår, så är hans temperament sangviniskt och hans lynne nyckfullt; elak och oädel är han visserligen ej. — Ja, Riddar Hans och allt pack i svenska skrivareverlden ha sammangaddat sig emot mig, och det ser nästan ut, som skulle de följa en viss gemensamt uppgjord operationsplan. De skola få skälla så länge de orka; jag ämnar ej inlåta mig i något svaromål. Mitt enda svar skall vara, att hädan-efter bli mera productif än någonsin tillföre. Man skall *dränka* dem i poetiska lavaströmmar. I vår kommer min *Resa* ut; i begynnelsen af hösten *Fågel Blå*; till Jul *Erik den Helige*, en hjeltedikt i roman-ser. Neml. om Gud låter mig lefva och ej bli för mycket sjuklig. Den genialiske Vitalis håller nu på att låta trycka ett nytt häfte. Derpå följer Din Samling; så en cyclus af bibliska romanser af Zeipel, utmärkt vackra; så en ny Kalender o. s. v. Den prosaiska pöbeln, som redan är så yr i mössan, skall bli det complett — och slutligen crevera som kräftor. — Visst begriper jag nu tydligare än någonsin, att den goda sakens framgång fordrar ett offer, och att detta offer är *jag*; min personliga ställning är och blir en oaf-bruten försakelse af allt hvad jorden har hvilande och vederqvickande; och med mera rätt än Kellgren om sin Cynthia, kan jag säga om Svenska Poesien:

»Ungdom, och helsa, och lycka, och lugn — *allt* offrades Henne!»

Men jag är nu, genom sjelfva *påtagligheten* af mitt öde mera lugn och beredd att sätta upp alla min andes segel, för att värdigt fullända den bana jag begynt. — Huru mycket det kostar, att i trots af Natur, Menniskor och Lycka hålla hufvudet upprätt och hjertat varmt, — det vet Gud allena; samtiden behöfver ej veta det och än mindre efterverlden. — Fortfar Du mellertid, att vara vid godt mod och qvada såsom fågeln i luften; jag skall nog rödja väg så för Dig, som för de andra, hvilkas förenade bemödanden frambringa den vår, som slutligen engång skall blomstra öfver min aska.

Atterbom.

Du får nu se en *ny skaldinna* i Kalendern; jag vet ej sjelf ännu hvem hon är.»

I kalendern för 1821 finnas tvenne temligen underhaltiga skaldestycken af en *Carolina*. Hammarsköld skref som vanligt en granskning af kalendern för Litt.-Tidningen, men mot denna granskning hade Palmblad och Atterbom åtskilligt att anmärka. Bland annat yttrar Palmblad i bref till Hammarsköld d. 13 Jan. 1821: »Först medgifver jag dig t. ex. att Carolina-styckena ej äro mästestycken — men hvarför skall man mot en värlös mamsell draga i härnad som mot Goliath. Sondéns Ekholmen får anses som utan pretention och bedömmes derföre med blidhet, men hvarföre får ej detta gälla också om Carolinas småstycken, hvaraf ett är ett tydligt tillfällighetsstycke, ej heller om Atterboms Oscarsfest?» Och den 17 April s. å. skrifver Palmblad till Hammarsköld: »Jag har nu omarbetat din kalender-recension, bibehållit dina mesta omdömen, exipe om Carl, och på ett höfligare språk öfversatt ditt tadel»¹⁾. I den sålunda omarbetade recensionen yttras: »Rec. skulle önska att den — förmodligen älskvärda — Carolina hellre planterat sina båda blommor på gazet eller sidenduken mellan bägramarna än i denna poetiska lustgård, der man blott älskar att finna doftande blommor.»

D. 11 Febr. 1821 sände Euphrosyne till Hammarsköld en dikt, hvilken hon kallade »Halfvar och liten Kerstin», och begärde hans omdöme öfver detta stycke, hvars ämne hon fått af honom; och d. 2 April skrifver hon till honom: »Din godhet mot poemet *Halfvar och liten Kerstin* var öfver all min väntan belönande för mig. De anmärkningar du har gjort gillar jag med full öfvertygelse och skall uppfylla dina önskingar i det fallet, så snart du är så god och återställer poemet.» Detta är säkerligen samma stycke som i »Nyare Dikter» och »Samlade Dikter» kallas *Den nordiske pilgrimen*, med tillägget »Sann händelse», och är deladt i fyra romanser med omvexlande versslag.

¹⁾ Dessa båda bref finnas i Hammarsköldska brevexlingen på Kongl. Bibl.

Det var Atterboms afsigt, att hennes diktsamling skulle utkomma på våren 1821, men den 11 Mars s. å. skrifver han i Stockholm till henne:

»Du är förmodligen otålig, min goda Syster, öfver det långa dröjsmålet med Dina Skrifters utgifvande, och jag¹⁾ är ledsen deröfver med Dig. Mängden af akademiska arbeten på Upsala Tryckeri gör att de svårligen kunna komma ut förr, än efter Midsommarn — och tyvärr har jag, som skulle läsa correcturerna, ordna det Hela och drifva på arbetet med min närvaro, nu åter, helt plötsligen, emot min förmodan och uträkning blifvit släpad hit till denna vedervärdiga hufvudstad. Men jag ämnar tillbringa i Upsala större delen af sommarn, för att låta trycka *Fågel Blå* i sin *nya* gestalt och första delen af min Resa; då skall jag laga att *dina* skaldeverk ofördröjligen löpa af den litterära stapeln. I det hela förlorar du ingenting väsendtligt med detta uppskof, ty din poetiska reputation, som ansenligt förökad sig i följd af dina sista bidrag till Kalendern, utbreder och stadgar sig emellertid allt mer och mer, så att afsättningen af dina Skrifter och deras kringspridande utan tvifvel blir desto större. Var således vid glädt mod, och bringa emellertid ännu flera vackra poetiska barn i dagsljuset, så att de sedan på samma gång kunna åtfölja sina äldre Syskon.» — — —

Jag vistas här, såsom du förmodligen vet, på Kronprinsens befallning, och håller underdånigst på maten tyska samtalsöfningar med honom öfver allahanda ämnen. Att jag icke synnerligen trivas här, torde du lätteligen föreställa dig; och i början var jag högst missnöjd med min hitkomst: men då jag egentligen ingenstädes i verlden kan riktigt trivas, så må jag tills vidare så gerna vistas här som på något annat ställe.»

Brefvet slutar på följande sätt:

»Får jag snart lyckönska till bröllop? Den arma Nyberg kan ju tråna sig till döds. Lyckligtvis är han dock således ingen Phaon eller Fischerström. — Var öfvertygad, att så väl i detta afseende, som i alla andra, allt godt önskas dig af din trogne Broder

Atterbom.»

Samma år skref hon till sin fästman den vackra dikten *Jag blir hos dig*, hvilken Ljunggren med rätta säger vara af högt poetiskt värde¹⁾. Anledningen till denna dikt var ett anbud hon erhållit att åtfölja baron Adelsvärd och hans familj på en resa till Italien. Efter ett kort besök i Stockholm, der flyttningen af hennes husgerådssaker upptog en stor del af hennes tid, skrifver hon i Maj till Hammarsköld: »Åter hemma i min fosterbygd hos vänner, syskon och — älskare, känner jag dubbelt värdet af ditt råd i anseende till den påtänkta resan — Gud vet hur mitt veka hjerta och mitt ömtåliga lynne skulle ha uthärdat beroendet och frånvaron.» Vi finna häraf, att kärleken icke var den enda orsaken till att hon afslog Adelsvärds anbud. Men den 14 Juni skrifver hon till Hammarsköld: »Jag hade knapt hunnit hem, förr än jag började ångra, att jag afsade mig det Adelsvärdiska tillbudet, och allt sedan har min inbillning plågat mig med skiftande scener af Italiens herrliga natur, som fördunklat den nordiska våren, sjelf liksom sörjande efter en skönare himmel.» Och samma dag skref hon till skalden C. F. Dahlgren:

»Jag hade längesen tackat för ert bref, men jag har beständigt väntat på vackert väder och godt lynne — och som ingendera velat klarna, så måste jag nu ge hvad jag har. Ack, vill Ni ej säga mig i nästa bref att själens inre är poesiens verkliga existence, och kan således vara oberoende af yttre föremål — måtte Ni öfvertyga mig derom, ty det har fallit mig in att ångra det jag ej följde med på den utländska resan, och denna ånger är lik Promethei örn: den hackar på hjertat, så att jag ej kan njuta det närvarande som jag borde; ehuru »Amors messingsnät»²⁾ beständigt glimmar omkring mig som den skäraste guldväf. Nu först begriper jag de fordna Nordboers eviga längtan till en blidare sol, en skönare vår. Hade denna längtan förr uppenbarat sig, så hade jag med mera mod ryckt mitt vaxhjerta löst från det kära hemmet, och efter tvenne år kunnat återkomma med många herrliga taflor för minnets galleri, och min Sångmö,

¹⁾ Gustaf Ljunggren, s. o. sid. 191.

²⁾ Detta uttryck är tydligen Dahlgrens.

den lilla Tärnan, hade rätt hjertligen kunnat fröjda sig deråt — nu måste hon som ett landtligt barn fläta några kransar i dalen och ur djupet af sitt hjerta hämta sina enda skatter.»

På ett annat ställe i brefvet talar hon om »det nådiga Adelsvärdiska herrskapet, hvars kroppar låta föra sig som tunga maltsäckar till citronlunderna». Men den 6 Sept. underrättar hon Hammarsköld, att Adelsvärds resa gått högst illa o. s. v., och tillägger: »Du finner således att min längtan åt Italien har blifvit curerad.»

Jag blir hos Dig. ¹⁾

Sköna Italia!
Härlig du strålar,
Lik en madonna
Af Raphaëls hand;
Kransad af myrten
Och lager, du målar
Konsternas trolldom
För längtningens brand.

Jag blir hos Dig! Men om en tanke smyger
Med molnen bort åt Söderns minnesverld,
Håll vingen kvar! se lärkan glad ju flyger
Vid makans vink från skön, men enslig färd.

Skönhetens gloria
Heligt förklarar
Äfven i Norden
Hvad lifvet begär.
Lyckligt det sinne,
Som troget bevarar
Spegeln, hvars klarhet
Dess återglans är!

Jag blir hos Dig! Jemväl i hemmets dalar
Bor Fantasien säll i diktens vår:
Kring skuldran sväfva sångens näktergalar,
Och nöjets rosor öfverallt hon sår.

Lyften er krona
Mot himmelen höga,
Susande granar,
På mossslupen håll!
Ack, hvarje morgon
Med barndomens öga
Helsar jag ännu
Ert grönskande tjäll.

Jag blir hos Dig! Hvem skulle saknadståren
Och hjertats röst på fjerran strand förstå?
Ack, blott hos Dig om kärlek talar våren
Med tusen, tusen blomstertungor små.

Nord! I ditt sköte
Jag drömme då stilla
Hjertats idyll
Under lifvets sekund! —
Nöjd skall min sångmö,
När foglarna drilla,
Stämma sin lyra
I björkarnas lund.

Jag blir hos Dig! ja, här vid tufvan bunden,
Lik rankan, lindad omkring almens stam!
Tyst flyr mitt lif, en delad suck i lunden,
En källas våg bland ängsfioler fram.

Vid det ofvannämnda besöket i Stockholm gjorde hon Dahlgrens och Almqvists bekantskap. Mellan den förstnämde och Euphrosyne började strax derefter en mångårig brevexling, hvilken varade ända till Dahlgrens dödsår²⁾. Dahlgren, denna »redliga, varma fjolliga, hafsiga själ», såsom hans vän Thomander uttryckte sig om honom i ett af sina bref till honom, slog från första stunden an på Euphrosyne. Till Hammarsköld skrifver hon strax efter sin hemkomst: »Jag gläder mig att hafva gjort Almqvists och Dahlgrens bekantskap. Den senare var för mig genom sitt enkla väsen mycket tillgänglig. Vi skulle säkert innan kort blifvit ett par goda syskon.» Och till Dahlgren sjelf skrifver hon i det ofvan nämnda brefvet: »Att Ni var nöjd med mig, det gläder mig, hålst så sällan någon är det, med undantag likvisst. Och det torde ofta vara deras eget fel, ty när jag tittat nyfiken in i deras själ, som i ett bokskåp, så har jag intet mer än hunnit glänta förn

¹⁾ Denna dikt trycktes första gången i *Dikter af Euphrosyne*, 1822.

²⁾ Euphrosynes bref till Dahlgren finnas på Kongl. Biblioteket, men Dahlgrens bref till Euphrosyne äro, ty värr, förlorade.

jag åter slagit igen den sirliga dörren om det prosaiska, dammiga, malätna skräpet, och förmodligen sett rätt ledsam ut. Deremot var Ni för mig en verkligt glad syn med ert lefvande sinne och ert okonstlade väsen — när jag en gång dör, vill jag bland sådana själar resa till de sköna himmelska palmlunderna m. m.

I slutet af sommaren var hon åter några dagar i Stockholm, och efter sin hemkomst skref hon d. 6 Sept. till Hammarsköld bland annat följande: »Mitt första möte, när jag kom hem, var — Atterbom. Han har varit på Munga sedan tisdagen. Atterbom var mycket förändrad till sin fördel, d. v. s. att han var gladare och syntes mera försonad med lifvet. Jag sökte också att upmuntra honom så godt jag kunde.» Med anledning af detta besök skrifver Atterbom (d. 10 Sept.): »Min bästa Euphrosyne! — Tusen tacksägelser för vår sista glada sammanvaro! — Tyvärr fingo vi ej se dig hos Hvasser om Söndagen: dock drucko vi på eftermiddagen din skål i ganska värdig punsch, och på följande morgonen i vatten vid *Romfars källa*.

I samma bref yttrar han: »Dagen efter min ankomst (till Upsala) påbörjades med allvar tryckeri-arbetet med dina Skaldedikter, och jag tror att du skall bli nöjd med upplagens utseende, äfvensom med min noggrannhet vid correctur-läsningen. Skicka snart de öfriga manuscripterna till denna Samling, och dem, som du bestämt för nya Kalendern. Isynnerhet önskar jag att snart erhålla dessa sista: ty af manuscripter för Skaldedikterna är ännu ett godt förråd.»

I samma bref skrifver han: »Har du sett, hvilket oråd den lymmeln Vitalis företagit sig i Allmänna Journalen? Dock, du läser aldrig denna tidning, och du gör rätt deri. Vitalis bär sig åt som en ilsken hund, som blifvit galen under röt månaden. Alla menniskor här äro indignerade öfver hans föraktliga uppförande. — Bruzelius (Bokhandlarn) ämnar ge ut en ny Kalender för Damer, och har låtit förljuda, att Tegnér, Franzén och Grafström skola skrifva i densamma, och att ett splitternytt anonymt Geni tillika der skall visa sig för den förvånade världen. Denna Dam-Kalender lär alltså bli utmärkt dräplig.»

Det oråd, som Vitalis företagit sig, var det i Allm. Journalen d. 31 Aug. införda »Utdrag af en recension i Sv. Litteratur-Tidning, försedd med noter af Vitalis». Denna stridsskrift, hvilken finnes i hans »Samlade Skrifter», var närmast föranledd af Palmblads granskning i Litt.-Tidningen af Vitalis' Dikter, andra upplagan. I »Minne af Erik Sjöberg (Vitalis)», intaget i Sv. Akad. Handl. L, har prof. Ljunggren, så vidt det nu mera låter sig göra, belyst striden mellan Vitalis och fosforisterna. Vitalis' skrift i Allm. Journalen innehåller åtskilliga sanningar beträffande »den nya skolan»; slutet är dock alltför skarpt. Men äfven Palmblad hade skrifvit sin granskning i vredesmod, hvarföre den ock på det högsta ogillades af Hammarsköld och Sondén, hvilket man finner af Palmblads bref till Hammarsköld under denna tid¹⁾.

För den nya skolan och dess organ Poet. Kalender såg det nu mörkt ut till följd af Vitalis' uppträdande, den bebådade »dräpliga» Dame-Kalendern och bristen på sammanhållning inom fosforistlägret, hvilken brist nu säkerligen var större än någonsin förut. Men en vän, som icke öfvergaf Atterbom i det trångmål, hvari han nu befann sig, var Euphrosyne. Då hon skickar Hammarsköld sina bidrag till Opoetisk Kalender, skrifver hon (d. 4 Okt.): »Jag skulle väl kunna ge något mer, men Atterbom bör ej glömmas detta år, och

¹⁾ Hammarsköldska brevexlingen på Kongl. Bibl.

jag skall nästa post tacka Dahlgren, som skickat honom stycken¹⁾ — de som nu äro hans vänner böra verkligen gifva bidrag till calendern, om ej hans anseende skall falla, helst nu då så många täfla i Bruzelii kalender. — Man skall ej misströsta om Atterbom, fastän han nu intet producerar så mycket: hans själ, såsom andras, behöfver hvila ut litet för att hemta ny styrka. — Gud gifve, att Almqvist också gaf något: den som är så rik bör ej vara snål. Säg honom det eller intet, jag vill ej smickra.» Till Dahlgren skrifver hon d. 10 Dec. 1821:

»Jag skall nu vara upriktig tillbaka och då säger jag rent ut, att jag misstrodde Er att vilja förklara Atterboms rykte och att er afsigt i detta afseende ej var den bästa. Att vilja uppresas sin ära på en annans fall det afskyr min själ, och det måste Ni äfven både som människa och Guds tjenare göra. Blott i ett rent samvete har Gud sin helgedom — och jag fann ofta mindre goda yttranden om A. som smärtade mig. — Just nu borde hans vänner visa sig ädla emot honom, ty han har alltid fått lida, och som den främste, eller den som började striden, fått stå emot alla anfall af hat och cabaler. Om han nu kanske känner följderna genom de ofta upprifna sår han fått, och hans lynne derigenom lidit och blefve fördyradt — (ack! hans ungdomstid har ej varit den gladaste.) så borde hans vänner nu skydda honom, ty nu är stunden, då han bäst behöfver dem — och ve dem, som lägga sten på bördan! Han är kroppsligt sjuk; han lider således i tvenne afseenden. Och hvarför begära att en människa alltid skall äga förmåga att arbeta? Behöfver ej själen hvila ut sig så väl som kroppen, och hämta ny styrka inom sig? Mins, huru tidigt han började sin bana. Han borde nu hvila för att med mera kraft fortsätta den. — Ni påstår att man endast bör skrifva som Bellman och Shakespeare? Jag tror deremot att det skulle vara fåfängt att vilja härma någondera, och att hvar och en gör bäst att i det fallet följa sin inre ledning, sin individuella kallelse, och hädre ha en egen fysionomi än en lånad, ty det lånta blir grimace, och all affectation är gemen. — Nu har jag sagt alt hvad jag tänkt i detta afseende, och jag tillstår, att hvar förargligt ord Ni sagt om Atterbom väckt tiofallt mera mitt onda sinne än alla de missgynnande omdömen Ni haft om mina små stycken.»

Atterbom uttryckte sin tacksamhet i bref till Euphrosyne. D. 15 Okt. 1821 skrifver han nemligen:

»Min bästa Euphrosyne! — I största hast får jag på det hjertligaste tacka Dig så på Poesiens, som på mina egna vägnar. På Poesiens — för din vackra *Christophorus*, som nu redan till fjerdedelen krupit in i den nya Kalendern; på mina egna — för den vackra bröstnålen, såsom en ljuf sinnebild af vår vänskaps eviga Minnesblomma. Ditt medföljande bref, som så varmt i ord öfversatte nålens blomsterspråk, framkallade hos mig på en gång tårar och smälöje; de förra af glädje och erkänsla för din trofasta tillgifvenhet, de senare af föreställningen om din krigiska ifver mot de vänner, som du trodde hafva öfvergifvit mig. Med Bruzelii Kalender, som (enligt hans skrytsamma kungörelse) skulle öfverglänsa och uppsluka vår, har det allsingen fara. Det är åter ett hotande berg, som slutligen föder en råtta. Jag tror icke, att han bekommer en enda rad hvarken af Grafström (som nyss varit här och lofvat mig sina bidrag)²⁾, eller af Franzén, eller af Tegnér; åtminstone icke af de begge första. Grafström och Franzén hade verkligen i början låtit öfvertala sig af hans stora penninge-anbud och af hans anbud att göra Grafström till Redaktör; men de besinnade sig snart och ändrade beslutet. I alla fall skulle väl vår Kalender förmått att täfla med den Bruzelianska. Nu lär Br. endast hafva öfversättarna Borgström och originalet Vitalis att brösta sig med. Zeipel ämnar visst icke öfvergå; ingenting är mera stridande mot hans natur, som är redligheten och ståndaktigheten själf. Han kommer tvertom i dessa dagar in till mig med ett ganska vackert bidrag. Var således lugn! Den Vitaliska schismen kommer på intet vis att gripa vidare omkring sig. —»

¹⁾ Äfven utgifvaren af Dahlgrens Samlade Skrifter uppgifver Dahlgren såsom en af författarne i Poet. Kal. för 1822. (Samlade Skrifter af C. F. Dahlgren, ny omanordnad upplaga, I, sid. XXVII). Men intet stycke i denna kalender är underteckadt med Dahlgrens namn eller med något af hans vanliga märken, och svärigen kan något stycke i kalendern vara skrifvet af honom med undantag af »Den nyaste legenden, imitation efter min måg Vitalis» af *Pehr Klockare*. Euphrosyne skref till Dahlgren: »Hvem har skrifvit ett stycke till min måg Vitalis? Mån det intet är Dahlgren?»

²⁾ I Poet. Kalender för 1822 finnes intet stycke med märket *Gfm*.

D. 26 Nov. s. å. skrifver Atterbom till Euphrosyne: »Emellertid behöfver du ej befara, att »den poetiska byggnaden i Upsala ramlar». Jag är visserligen på sätt och vis »krank»; emedan jag kunde vara betydligt mycket friskare till både kropp och själ, än jag är. Dock är jag ännu stark nog, att hålla den sak upprätt, åt hvilken jag engång för alla uppoftat allt, hvad en menniska kan uppofta. För öfrigt väntar jag med lugn att se den nya poetiska byggnad, som skall uppresas i Stockholm. Hittills ha dervarande Tongifvare ingenting annat gjort, än pratat i vädret och colporterat sqvaller. — Nog om det slöddret. —» Emellertid tyckes han hafva skrifvit detta bref i en ganska dyster sinnesstämning. I samma bref skrifver han nemligen: »Jag lider sedan några veckor mycket af ögonplågor, hvilka äfven nu göra att mitt bref ej får bli långt. Jag medicinerar för dem, men ser ännu ingen verkan. Att min sinnesstämning, som föröfrigt ej just är den muntraste, härigenom blifvit det ännu mindre, inser du lätt. Måhända blir jag — förr eller senare — blind. Tålmod! I alla fall kan mitt lif svårligen bli mera färglöst och skumt än det redan är. — Jag lofvar dig emellertid, att denna känsla, hvilken jag sjelf förebrår mig, skall så litet som möjligt framskymta i hvad jag låter *trycka*.» Och i ett P. S. tillägger han: »Min vördnadsvärde 94-årige Morfar har nu också begifvit sig till hvila. Lycklig han! — Ack, om *jag* likaså hade *väl* spelat ut rolen och sett förhänget falla!» Några dagar efter det Euphrosyne mottagit detta bref, skref hon det ofvannämnda brefvet till Dahlgren.

Då Atterbom i sitt bref talar om »den nya poetiska byggnad, som skall uppresas i Stockholm», syftar han tydligen på »*Opoetisk Kalender för poetiskt folk*», hvaraf »vinterhäftet» utkom i slutet af år 1821, med bidrag af Dahlgren, Hammarsköld, Livijn, Sondén, Almqvist och Euphrosyne. Upsala-fosforisterna blefvo dock ganska belätne med innehållet i denna kalender — titeln tyckte de naturligtvis icke om. Nyårsafton 1821 skrifver Atterbom till Euphrosyne: »Äro ej *Julljusen* i den så kallade »Opoetiska Kalendern» också af dig? Vi ämna snart recensera i Sv. Lit.-Tidning denna Kalender¹⁾, hvilken i det hela förtjenar mycket beröm, utom i typographien, som är ännu mera vanvårdad än den Upsaliensiska. I fall, som det tycks, *Sångmöns besök* är författadt af vännen Lorenzo, så må han med allt skäl åter upptaga harpan; ty detta stycke är det mest poetiska han någonsin skrifvit, ja förträffligt i alla afseenden. Så tycka äfven Geijer och Palmblad.» Den 21 Jan. 1822 skrifver han till Euphrosyne: »*Paradisfågeln* är gudomlig — åtminstone i det mesta; vissa enskilda bizarrerier kunde visserl. ha varit borta.» Men han tillägger: *Almqvist* och *Sondén* äro (oss emellan sagdt) de enda reella, renhårade och pålitliga af våra Stockholmsvänner.» Och den 18 Febr. 1822 skrifver han till henne:

»Dahlgren och Livijn äro i sitt slag utmärkt dugtiga personer, på hvilkas *hufvuden* jag sätter ett högt värde. Man måste i vissa saker icke räkna så noga med dem som med andra; de bestämmas vanligtvis af ögonblickets infall och handla mestadels efter nyck, utan att vilja anstifta någon skada, äfven när de verkligen göra det. Deras Kalender har gjort oss här ett stort nöje; den är, i det hela tagen, ganska god, och jag önskar dem mycken lycka till dess fortsättning. Det är ingenting annat än *titelbladet*, som här blifvit allmänt ogilladt, af de tvenne skäl, att det 1:o är dumt i st. f. qvickt, och 2:o i den okunniga hopens ögon ser ut som en parodi eller som ett medel att genom förräderi stjäla pöbelns bifall. Emellertid bör *du* väl tillräckligt känna min karakter, för att inse, att detta titelblad hvarken kan förvandla mina tänkesätt i afseende på det personliga värdet hos våra Stockholmska vänner, ej heller minska min aktning för deras ovanliga talent.

¹⁾ Hvarken denna eller Poet. Kalender blef recenserad i Litt.-Tidningen.

Gerna medger jag, att *Paradisfågeln* är ofta högst vidunderlig, om du endast håller dig vid själva utarbetningen och formen. Författarens phantasi är ännu ej tillräckligt frigjord från åtskilligt bizarreri, och hans styl behöver än vidare mycken öfning. Men *ideen* af sagan är gudomlig, liksom den allmänna syftningen af denne auctors verksamhet. Kände du honom riktigt personligen, så skulle du också finna, huru *ren* och *ädel* han såsom människa är. Jag hyser för honom, liksom för Sondén, en fullkomlig vördnad; de äro, begge två, hundrade gånger bättre än jag.»

Och den 4 Jan. 1822 skrifver Palmblad till Hammarsköld: »Geijer hemförde ett exemplar af den Opoetiska Kalendern, i hvilket allt behagat oss utom titeln och gråpappret, på hvilket den är tryckt. Ditt poem — ty att den nybesökande Skaldmön är din ser man äfven af den sorgliga tonen, hvilken du sedan några år gjort till din egen — är ett rätt vackert stycke och kanske det bästa poetiska stycke du författat, kanske emedan det ej blott är fantasiens utan hjertats skapelse. Almqvists fågel är superb, endast på några ställen är stilen litet oskicklig. Dahlgrens stycken ha allmänt behagat¹⁾. Äfven Euphrosyne tyckte ej om namnet på kalendern. »Men hvarföre», yttrar hon den 27 Dec. 1821 i bref till Dahlgren, »denna titel på Samlingen? helst då man har så många att välja på. Hvarför ej så gerna *Skin- och Rimsfaxe* etc., eller *Gudhems Liljor*? någon af dessa hade både varit egen och äfven vacker²⁾. Dock — hvad betyder titeln — präst, skrifvare eller bonde — blott hvar och en för sig är en bra karl? — och ungefär detsamma gäller om en bok: innehållet är det förnämsta.» Tillika varnar hon Dahlgren för att visa raggen: »Slöjdefiscalen i vargen har jag sett. Akta Er sjelf för en dylik masque, den skulle illa kläda ert hjerta.» Med kalenderns innehåll var hon nöjd, och angående Dahlgrens stycken skrifver hon till honom den 14 Jan. 1822: »Fortfar att vara så glad som i den Opoetiska Calendern, och gif derigenom åt den Svenska skaldkonsten litet mera lif och glädje, annars trånar Sånggudinnan bort af idel vemod.»

Som bidrag till nyssnämnda kalender sände Euphrosyne till Hammarsköld fyra stycken, nemligen det förut omnämnda *Halfvar och liten Kerstin*, i hvilket hon gjort ändringar efter Hammarskölds anvisningar, *Ädelfridas afsked*, der ämnet var hemtadt ur Cederschjölts »Animala Magnetism», *Julljusen* och *Trasten*. De begge förstnämnda blefvo ej intagna i kalendern. Dahlgren tyckte ej om dem, hvilket man finner af hennes bref till honom d. 10 Dec. 1821. Sedan hon i detta bref yttrat, att hvart förargligt ord han sagt om Atterbom mera förtretat henne än hans missgynnande omdömen om hennes små stycken³⁾, tillägger hon: »Det är visst harmligt att bli missgillad, men det är ej sagt att Er dom är oväldig, och tycket och omdömet äro i det fallet hvad poesie beträffar, lika skiljaktiga som i alla andra. Föröfrigt har jag lemnat nyss förut till Calendern (Poetisk Kalender) och äfven Samlingen af mina egna Dikter, så att jag ej, efter önskan, kunde lemna några fullkomligare bidrag. Det gör mig blott mera misstrogen både till mig sjelf och andra, och mera varsam för framtiden. Nog om detta lappri.» — Emellertid torde hon sedermera hafva funnit, att Dahlgrens omdöme om »Ädelfridas afsked» var riktigt, ty i hennes diktsamlingar eftersöker man förgäfvets detta stycke.

¹⁾ Hammarsköldska brevexlingen på Kongl. Bibl.

²⁾ I företalet till kalendern, »bokens biografi», utskakar »handels- och slöjdefiscalen *Nahum Bergström*» ur sina klädespersedlar en mängd kalendertitlar, bland hvilka »*Skin- och Rimsfaxe* eller poetisk dag i de nordiska dalarne» och »*Gudhems Liljor*.» Boktryckaren föreslår lottning och fiscalen utdrager till sin stora förskräckelse lotten: *Opoetisk kalender för poetiskt folk*.

³⁾ Sid. 44.

De dikter af Euphrosyne, hvilka intogos i Opoet. Kalender, äro *Julljusen*¹⁾ och *Trasten*. Begge höra till hennes bästa dikter. Atterbom yttrar med rätta: »*Julljusen*, bland hennes alla romanser den yppersta, der hon gifvit oss det skönaste prof af sin skicklighet att berätta vissa plågsamt hjertrörande, egentligen sönderslitande händelser (här tvenne små barns död af *hunger*, liksom i »*Tvillingarne*» af *vådeld*) på ett sätt, hvarigenom den förtäljande konsten ändå icke upphör att vara en »*glad vetenskap*»²⁾. I ett bref till Hammarsköld (d. 4 Okt. 1821) finnes ett yttrande af henne sjelf om detta stycke: »*Jul-ljusen* har jag en viss förkärlek till, jag vet ej hvarför, om ej torde hända derföre att det kostat mig så mycket att få bort allt sirligt manér från detta landtliga barn, som blott kunde visa sig i all enkelhet och naturlig enfald. Om det lyckats mig, derom får du döma. Det enkla i dess hela ton sjunker åtminstone aldrig ner till plattitude.» Hvar och en, som läser denna lilla dikt, skall säkerligen instämma med mig, att Euphrosynes bemödande kröntes med mycken framgång.

Att Atterboms vänner i Stockholm hade åtskilligt att anmärka mot hans kalender för 1822, finner man af följande utdrag ur ett bref från Atterbom till Euphrosyne (d. 21 Jan. 1822):

»Jag tyckte, att jag denna gång hade ingenting i Kalendern att göra; jag ville ej uppträda der med ett par små stumpar, och icke heller söndra första acten af min *Ö* från sitt sammanhang med sina följande syskon. Kalendern är ändå icke blott vidlyftig nog, utan äfven bättre, än Stockholmsboarne vilja medge. Ty — för att ej nämna Din vackra *Christophorus* — så är *Vermlandsflickan*, NB. betraktad såsom *sångspel* (men i Stockh. faller det ingen människa in, att detta stycke är skrivet för *visornas* och *nationalmelodiernas* skull, och att dessa der äro hufvudsaken), ett verkl. förtjenstfullt arbete, och den invention att begagna Danskan såsom ett slags *noblare* komisk dialekt ganska god. Sedan lönar det ock mödan att se efter, om ej åtminstone hälften af *Zeipels* andliga *romanser* är rätt läsbar, ja åtskilliga t. ex. *Resan till Bethlehem*, *Flykten till Egypten*, *Marias gång till Elisabeth* m. fl. ypperliga. Läs dem åtminstone först sjelf, innan du lånar Broder Hammarskölds synglas. *Zeipels* hufvudsakliga fel är, att han *icke nog koncentrerat sig* i behandlingen af sitt ämne, och att han vid en och annan tillsats af egen fiction — t. ex. vid *Omskärelsen* — icke förfarit med all nödig varsamhet. Detta oaktadt äger Zeipel en icke obetydlig poetisk talent, och framtiden skall visa, om han bekommer ett lägre rum i vår vitterhet än de som nu i Stockholm med en så *orimlig* ensidighet nedsätta honom. Ögonblickets skrik bevisar ingenting. — Att man föröfrigt i hufvudstaden funnit denna kalender för mycket gudfruktig, förundrar mig ej. Icke heller frågar jag efter hur han säljer sig i Stockholm, så länge han säljer sig i Upsala och landsorterna. *Dödsbudet* är af Kernell. *Henrik* heter *Palmér*, en ung ganska genialisk Student af Östgötha nation. Af *honom* väntar jag för nästa Kalender ett märkvärdigt dramatiskt bidrag. I denna återuppträder jag sjelf, samt med mig både Geijer och Palmblad.³⁾

Och d. 18 Febr. 1822 skrifver han till Euphrosyne: »Att *du* skulle dömma den anspråkslösa, redligt efter det Högsta enligt *sitt* pund sträfvande Zeipel med billighet och rättvisa, var mig ej oväntadt. Hammarsköld sjelf skulle både om honom och oss andre Upsalienser dömma betydligt annorlunda, om ej hans derangerade hushålls-affärer, förorsakade af hans brist på fogsamhet och upprigtighet mot en förständig hustru, alldeles väntad upp och ner på hans förut så glättiga och barnsligt öppna lynne. Tvifla emellertid icke på, att jag håller rätt mycket äfven af *honom*, och önskar honom af allt hjerta en snar och lycklig förändring af hans öden.» Euphrosyne tyckes dock hafva haft ungefär samma åsigt

¹⁾ »*Julljusen*» och »*Jungfrun i det gröna*» funnos äfven bland Nahum Bergströms kalendertitlar.

²⁾ Sv. Litt.-Tidn. 1823, s. 272.

³⁾ Kalendern för 1822 var, som bekant, den sista af de Poetiska Kalendrarne.

om Upsala-kalendern som hennes vänner i Stockholm, ty d. 14 Jan. 1822 skrifver hon till Dahlgren: »Jag delar ert omdöme, utom att jag tycker om det sista stycket i Upsala Calendern¹⁾. De bibliska Romanserna äro liksom de vore huggna i sten: alt väl formadt, men liflöst i hög grad. Konstnärn saknar känsla och själ — men handen är öfvad.»

Till denna kalender hade Euphrosyne blott insändt legenden *Christophorus*, hennes första större dikt. I sin anmälan af kalendern yttrar Lindeberg i Stockholms-Posten: »*Christophorus*, en legend af *Euphrosyne*, börjar samlingen. Huru litet denna författarinna är fri från de svaghetssynder, som vidlåda hela den poetiska sekt, till hvilken hon bekänner sig, visar följande vers:

»Bölgjorna dansa i fraggande vågor,
Famna hvarannan med svanhvitan arm;
Solen sjelf följer i ringdans de lågor,
Dem hon, som stjernor, har närt vid sin barm.
Kysser hon hjertligt hvar ros och hvar lilja,
Då gryr hennes aning, då märks hennes vilja,
Och våren förnyar sin eviga dans,
Till hyllning åt Modrens, åt Drottningens glans.»

Ehuru flera syskon till denna vers skulle kunna uppletas, är likväl legenden »*Christophorus*» troligen det bästa i hela denna kalender, så till stil som sammanhang²⁾. Emellertid kunna icke dessa af Lindeberg aftryckta verser tjena som prof på *Euphrosynes* skriftsätt, ty d. 16 Jan. 1822 yttrar hon i bref till Hammarsköld: »Du har skarp syn, min bäste vän, som såg att en främmande hand något litet omskrifvit den enkla *Christophorus*. Ja, hvad han möjligtvis vunnit här och der, har han förlorat på andra ställen, och derpå var visst den införda versen i Stockholm-Posten ett bevis.» Den »främmande handen» var Atterboms, och redan af det anförda märker man, att hon icke var särdeles belåten med hans ändringar. D. 21 Jan. s. å. skrifver Atterbom till henne:

»Tyvärr är Ditt manuscript af *Christophorus* nu ej att finna; hade jag vetat att du ej ägde sjelf något exemplar deraf, så skulle jag visst bevarat det med största sorgfällighet. Jag har brännt upp samtliga Kalender-handskrifterna för en månad sedan. Skada, att tidens korthet ej tillät mig, att underställa mina ändringar Ditt eget omdöme innan tryckningen, liksom vid samlingen af dina Skaldedikter. Jag tror dock efter allt mitt lilla förstånd, att om än en och annan detaljerad versrad blifvit i brådskan mindre *dansante* genom min hand, så har likväl det *hela*, som var mitt hufvudsakliga synmärke, vunnit i jemnhet, nerf, styl och planmessighet. Åtminstone är Palmblad — en mycket skarpsinnig Criticus — af denna tanka. Han är den ende, utom mig, som sett Ditt manuscript. — Mellertid vore väl, om Du tillsände mig det bidrag, hvarmed Du dock förmodligen ej undandrager dig att rikta min nästkommande Kalender, *ett par månader tidigare* än detta sista: så att vi finge riktig tid att deröfver utvexla våra meningar samt afhöra med- och motskäl.»

Och i sitt nästföljande bref (den 18 Febr. s. å.) skrifver han:

»Min redliga Syster! — Förlåt, att jag ej på sistförledne postdag hade tid att besvara ditt bref! — Huru kan Du inbilla dig, att jag skref mitt sista i en mot *Dig* bitter sinnesstämning? — Jag, som icke kan bli på *någon* riktigt förtörnad, skulle jag väl kunna bli det på *Dig*, hvars vänskap och förtroende alltid varit en af mina dyrbaraste njutningar, en njutning som jag dessutom alltid har räknat och alltid skall räkna för en utmärkt ära? Bort med alla sådana misstankar! Min mening var visserligen alls icke, att med

¹⁾ Dödsbudet af K.

²⁾ Stockholms-Posten 1822, N:o 9.

uttrycket *dansante* säga någonting sårande hvarken för Dig eller för din vackra sångmö, som så troget afspeglar din själs oskyldiga lefnadslust; var det mellertid möjligt, att det så kunde förekomma dig, så beder jag dig rätt hjertligt om förlåtelse, och anropar den med detsamma i förväg för hvarje annat förflugit ord, som framdeles ännu skriftligen och muntligen kan undfalla mig. Jag menar sannerligen ej ondt med något enda, och Gud är mitt vittne, att du är en af de få människor; vid hvilka jag är fästad genom ett evigt band af utesäglig tillgifvenhet. Var i den punkten fullkomligt lugn, min älskade Julia!»

Reprobos, hjälten i legenden, är, enligt Euphrosynes framställning, en reslig och stark hednisk yngling från Kanaan, hvilken lemnar sin moders hydda, då denna blifvit honom för låg, och begifver sig ut på vandring för att finna den »*Störste i verlden*», ty endast denne vill han kalla för sin herre och tjena med sin styrka. Han kommer till en mächtig konung. Den magt, hvaraf denne är i besittning, och prakten och det njutningsrika lifvet vid hans hof behaga Reprobos, och på konungens fråga, om Reprobos är tillfreds med hans magt, svarar denne:

»Jo, vill du sluta, som du velat börja,
Att endast tjena *dig* jag är till reds.»

Och då konungen underrättar honom om att han i hans tjänst skall komma i åtnjutande af en högre vishet, än den han hittills hört läras, svarar han:

»Hvad nyss jag hört, mig dock rätt väl behagar:
Begriplig är den läran, ganska klar;
Utöfningen kan lyckas allä dagar;
Behåll för dig din högre vishet kvar!»

Reprobos är ett naturbarn, och följaktligen skulle han lätt kunna förväxla guldets med den oädla metallen, kärnan med skalet, om han icke egde i sitt hjerta en stark och ständigt vaken känsla af det gudomliga, det absolut stora. Här af härflyta hans mod och hans styrka, hvilken fått ett synligt uttryck i hans starka kroppsbyggnad och kraftfulla muskler, här af hans förakt för låghet och kryperi, men äfven hans ödmjukhet, då det gäller att tjena »den störste i verlden». Denna känsla, förenad med en god iakttagelseförmåga och ett sundt, praktiskt förstånd, är hans räddning och bevarar honom ifrån att blifva bedragen af skenet.

Konungen underrättar honom om att han snart skall få bära ett riddarsvärd och strida för Guds ord. Uttrycket »Guds ord» väcker hans förvåning, men i detsamma kommer en pilgrim, hvilken med konungens tillåtelse sjunger en andelig visa, i hvars sista vers ordet *Satan* förekommer. Konungen gör ett korstecken, och detta väcker Reprobis uppmärksamhet. Han vill veta, hvad detta tecken betyder. Konungen betänker sig ett ögonblick; men då Reprobos säger, att han begär sitt afsked, om han ej erhåller den önskade förklaringen, måste konungen ut med sanningen: hans jordiska magt förmår intet mot Satan. Reprobos har strax fattat sitt beslut. »Far väl, o kung!» säger han — »Jag går att Satan tjena.»

Snart gör han »kung Satans» bekantskap, då denne en mörk natt kommer ridande med sitt följe. På hans uppmaning sätter sig Reprobos bakom honom på hästen.

»Nu, Reprobos», säger Satan, »måste du gifva mig ed
Att städse du lyder min vilja:
Från lasten, min falk, som nyss satte sig ned
På min skuldra, du ej må dig skilja!
Min väg går i skymning, men säker och bred;
Vid mitt hof skall du lära mång' ridderlig sed.»

Häri finner Reprobus intet afskräckande, utan lofvar att troget tjena honom. Men strax derefter börjar han att draga sin herres magt i tvifvelsmål; ty hans ridt är så skyndsam, han vänder ögat bort från soluppgången, hans häst stegrar sig af rädsla för ett korsträd. Reprobus fordrar genast förklaring härpå, och Satan måste upplysa honom om, att hans ovän Jesus en gång på Golgatha vardt konung vid ett sådant träd, och alltsedan flyr han det som den jagade hinden, hvarpå Reprobus svarar:

»Ha, ha! — Du är rädd för kung Jesus? — Välan!
Den rädde jag aldrig kan tjena.
Far väl, då, Herr Satan! En starkare man
Jag skyndar min styrka att läna.»

Han går nu att söka Jesus. Han söker honom först i naturen. I en vacker dal, under det solen går upp, frågar han foglarne och blommorna, hvar han skall finna den mäktige Jesus, och öfverallt erhåller han symboliska svar.

»Svaren, I lundar, hvar Jesus jag finner,
Konungars konung! Hvar mände han bo?

Turtur.

Jo, i min *kärlek*, då varmast den brinner,
Och i dess helga, bevarande *tro*.

Blåsippan.

Jag fick färgen af hans öga.

Violen.

Jag hans känsla, ljuf och mild.

Rosen.

Jag fick skönheten, den höga.

Liljan.

Jag af sanning är en bild.»

Han kommer derefter till en eremit, af hvilken han erhåller tydligare och bestämdare underrättelser om »konung Jesus». Med dessa är han nöjd; dock är det mycket i eremitens tal, som väcker hans förundran och som han har svårt att fatta. Han tycker, att, om Jesus vore stor i hjertemod, gäfvade hela världen vika för hans spjut, hvarpå eremiten svarar:

Hans krona var blott stänkt af *egot* blod — —

Reprob.

Hur är kung Jesus då allsmäktig vorden?

Eremiten.

Ty *kärlek* heter spiran, som han bär;
Och *andans* segrar mer än *svärdens* gälla,
Om tusen härar mot hvarann sig ställa.»

I följande afdelning är det afton. Reprobus sitter på en gräsbänk nära eremitens grotta och är försänt i djupa tankar. Han betraktar med hänryckning eremiten, som gör sin aftonbön. Slutligen närmar han sig den gamle och säger:

»Väl dig, som Jesu tjenare är vorden! —
Allt hvad du sagt, ger glädje åt min själ;»

men han tillägger:

»Dock tror jag knappt, att så med blotta *orden*
Din höge herre kan betjenas *väl*.
Mig därför säg: hur skall jag honom egna
Min styrka käckt i någon dugtig bragd?

Eremiten uppmanar honom att flitigt öfva sig i *bot* och *fasta*, men detta är ingalunda i Reprobi smak, och lika litet behag finner han i eremitens råd att *vaka*.

Eremiten.

Så, *bed*!

Reprobus.

Hvad? tror du då, jag orkar lära

De långa lexor, dem du *böner* nämnt? —

Gif mig ett handfast arbet', för att ära

Den, som väl ock åt *mig* ett kall bestämt.»

Eremiten gifver honom då det rådet att hjälpa pilgrimer öfver den strida floden i närheten, då denna flod blifvit mången pilgrims graf och stäckt hans vallfart till det heliga landet, och med glädje skyndar han att lyda detta råd.

I början af följande afdelning är han sysselsatt med att bära en åldrig pilgrim öfver floden. Sedan de kommit till andra stranden, vägrar Reprobus att taga emot någon betalning, och på pilgrimens fråga, huru många han hulpit öfver strömmen, svarar han:

»Rätt många, men jag dem ej räknat har.»

Pilgrimen yttrar:

»Haf tack, du starke, räck mig brodersfamnen.

Guds englar före dig en gång i hamnen!»

och går bort. Reprobus, som tror, att ingen skall komma till floden under natten, ämnar nu att lägga sig att sofva, då en späd röst från andra stranden ropar: »Häråt!» Han tror i början, att det är poppelns sus i den tysta natten, men då rösten för tredje gången låter höra sig, märker han, att det är ett barn. Han skyndar att hjälpa den lille öfver, och sedan detta skett, yttrar han för barnet sin förvåning, att det under öfvergången kunde var så tryggt, ehuru strömmen brusade med ovanlig häftighet; men ännu mera förvånar det honom, att det varit så tungt, liksom hade han burit hela världen. Barnet svarar:

»Den tyngd ej *all världenes Herre* blott var;

Men äfven *all världenes synder* du bar:

Den bördan på mig har jag tagit.

Du undrar! — I mig konung Jesus du ser;

Och derpå ett tecken, en pant jag dig ger:

Din staf sätt i jorden! Då morgonen ler,

Så bär han båd' blommor och frukter.»

refter försvinner barnet.

Då han om morgonen uppvaknar, erinrar han sig, att han drömt om en törnekrönt man, »blid som dufvan, men med blick som örnen», och det blir tydligt för honom, att han vaken sett den underbare i ett barns gestalt, hvarefter han utbrister:

»Ja, *Jesus Christus*, Dig jag sökt — och finner;

Och du är Gud! — För *Dig* mitt hjerta brinner.»

I detsamma kommer eremiten, hvilken gör honom uppmärksam på en palm, full af blommor och frukt. Reprobus finner, att det är hans staf, som vuxit upp till en palm. Han faller på knä och hänryckt utropar han:

»Haf tack för detta tecken, himlens kung:

Nu har jag sett ditt anlete på jorden.

I barnslig oskuld klädde du dess blick:

Från *oskuld* strömmar kärleken, den höga;

Från *kärlek* ljus, som tänder trones öga.»

Derefter lägger eremiten sin hand på hans hufvud, gifver honom namnet *Christophorus* (Kristusbäraren), läser döpelsens ord och öser med handen, ur en vid palmen uppsprungnen källa, vatten öfver hans hjessa. Om Christophorus' följande öden får man upplysning genom de ord af honom, med hvilka legenden slutar:

»I lif och död jag blott en konung lyder:
Jag honom sökt, jag honom funnit har.
Nu för hans lära vill jag gå att kämpa
Bland hedna folk, till dess martyrens krans
Mig krönt. O, Himlabarn! då bär du anden,
Som förr bar dig, igen till andra stranden.»

Af denna redogörelse torde i någon mån framgå såväl den djupa tanke, som ligger till grund för denna legend, som ock det ganska förträffliga sätt, hvarpå Euphrosyne utvecklat denna tanke och framställt legenden. Atterbom talar om Euphrosynes »glada religiositet» och säger, att denna utförligast yttrat sig i legenden »Christophorus»¹⁾. Men *glädjen* är här af underordnad betydelse i jemförelse med sjelfva grundtanken, nemligen den viktiga sanningen, att det religiösa lifvet måste vara ett i högre mening *praktiskt* lif, hvilket hvar och en, efter måttet af sina krafter, kan och bör lefva. »Icke varder», säger Jesus, »hvar och en inkommande i himmelriket, som säger till mig: Herre, Herre; utan den som gör min Faders vilja, som är i himmelen.» Detta är det sanna och sunda i denna legend, och häraf härleder sig säkerligen den glada religiositet, Atterbom fann i Euphrosynes »Christophorus». I denna dikt finnas visserligen, såsom Ljunggren anmärker, några fosforismer och några vårdslösade ställen²⁾; men hvad de förre beträffar, hafva vi funnit, att åtminstone en del af dessa böra skrivas på Atterboms räkning.

Äfven en annan dikt af Euphrosyne förekommer i denna kalender, nemligen den stämningsfulla *Trasten*, hvilken, såsom ofvan är nämdt, äfven infördes i den samtidigt utkommande Opoetisk Kalender. Af ett bref från Atterbom hafva vi funnit, att hon redan 1820 sände denna lilla dikt till honom. Nyårsafton 1821 skrifer han till henne: »Blif ej ond, att *Trasten* qväder jemväl här (i Poet. Kal.), ty när din underrättelse kom att den var införd i den Stockholmska, var vår Kalender redan tryckt till slut. Men det gör ju i sjelfva verket ingenting»³⁾. Och härom skrifer Euphrosyne till Dahlgren d. 14 Jan. 1822: »Jag blef högst ledsen, när jag fick se, att *Trasten*, den lille ungen, var införd på tvenne ställen — hur kunde Ni tro, att det skulle vara med min vetskap? Men väl sändes han i fjol till Calendern för 1821, utan att bli införd — hvem hin kunde drömma om, att han skulle så flyga med i år då?»

Af den förut omnämnda *Carolina* finnes äfven i denna kalender ett litet stycke, trots Litt.-Tidningens kritik af hennes bidrag till kalendern för 1821; men dikten heter *Euphrosyne*, och det är den af fosforisterna så högt värderade skaldinnan med detta namn, hvilken här, med stor beundran för föremålet, besjunges.

¹⁾ Svensk Litt.-Tidn. 1823, sid. 237.

²⁾ Gustaf Ljunggren, s. o. sid. 193.

³⁾ Dock undgick det säkerligen icke hans uppmärksamhet, att »*Trasten*» i Opoet. Kal. är en förbättring af samma dikt i Poet. Kal. Förmodligen har skaldinnan sjelf gjort dessa ändringar. Med undantag af ett i Opoet. Kal. förekommande språkfel är stycket i hennes »Samlade Dikter» i samma skick som i sistnämnda kalender.